

Kouluvalinta vai koulun valinta?

Oppilaiden valikoituminen yläkouluihin Espoossa keväällä 2006

Outi Koivisto
Pro gradu –tutkielma
Helsingin yliopisto
Kasvatustieteen laitos
Huhtikuu 2008
Professori Hannu Simola

1. JOHDANTO	3
2. MUUTTUVAN MAAILMAN VAIKUTUKSET PERUSKOULUUN	5
2.1. Muuttunut yhteiskunta	5
2.1.1. Markkinoistuminen ja palvelun laatu	7
2.1.2. Hallinnan tavan muutos	10
2.2. Koulujärjestelmä muutoksen kourissa	12
2.2.1. Koulutus valintana	14
2.2.2. Perheiden kouluvalintaa ohjaavat tekijät	17
2.2.3. Koulujen oppilasvalintoja ohjaavia tekijöitä	20
2.2.4. Muutoksen suomalaiset erityispiirteet	21
2.3. Koulu ja valta	24
3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA KYSYMYKSET	26
3.1. Tutkimusongelman määrittely ja raja	26
3.2. Tutkimuskysymykset	27
3.3. Tutkimuksessa käytettyjä termejä	28
4. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	30
4.1. Tutkimuksen aineisto	30
4.2. Todellisuuden kuvaaminen	31
4.3. Koulujen luokittelun perusteita	32
4.4. Alueiden kuvauksen perusteita	33
5. ESPOON KOULUVALINTAPOLITIikka	35
5.1. Oppilaaksiottojärjestelmän muutokset 2000-luvulla	36
5.1.1. Koulukohtaisesta oppilaaksiottoalueesta palvelualueeksi	38
5.1.2. Oppilaaksiottojärjestelmän korjaus ja kehittäminen	39
5.2. Oppilaaksioton perusteet	43
5.3. Oppilaaksiotosta päättäminen	49
6. OPPILASALUEIDEN KUVAUSTA	50

6.1.	Espoonlahden oppilasalue	50
6.2.	Keski-Espoon oppilasalue	52
6.3.	Pohjois-Espoon oppilasalue	54
6.4.	Itäisen Leppävaaran oppilasalue	55
6.5.	Läntisen Leppävaaran oppilasalue	56
6.6.	Matinkylä-Olarin oppilasalue	58
6.7.	Tapiolan oppilasalue	60
7.	TUTKIMUSTULOKSET	62
7.1.	Oppilaiden valinta yläkouluun - minkälainen valintaprosessi Espoossa on käytössä?	62
7.2.	Oppilaaksioton toteutuminen – miten yläkoulun 7. luokkien oppilaat valikoituivat keväällä 2006 espoolaisiin kouluihin?	64
7.2.1.	Espoonlahden oppilasalue	66
7.2.2.	Keski-Espoon oppilasalue	68
7.2.3.	Pohjois-Espoon oppilasalue	70
7.2.4.	Itäisen Leppävaaran oppilasalue	72
7.2.5.	Läntisen Leppävaaran oppilasalue	73
7.2.6.	Matinkylä-Olarin oppilasalue	74
7.2.7.	Tapiolan oppilasalue	76
7.2.8.	Erityistä huomiota kevään 2006 oppilasvalinnoissa herättäneet koulut	77
7.2.9.	Yhteenveto alueittaisesta valikoitumisesta	80
7.3.	Miten espoolaiset koulumarkkinat ovat jakautuneet alueellisesti?	83
	Koulumarkkinat eteläisessä Espoossa	87
	Koulumarkkinat keskisessä Espoossa	88
	Koulumarkkinat pohjoisessa Espoossa	89
7.4.	Valitsee ko palveluntuottaja asiakkaansa vai asiakas palveluntuottajan?	89
7.5.	Yhteenveto tuloksista	93
8.	LUOTETTAVUUDEN TARKASTELUA	97
9.	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA	99
	LÄHTEET	103
	KUVALUETTELO	113
	LIITELUETTELO	114

1. Johdanto

Vuosituhanne vaihteen yhteiskunnallista keskustelua ohjaavat arvot korostavat asiakkaan laajoja mahdollisuuksia valita kulutuksensa kohteet eli hyödykkeet. Kilpailun kiristytessä on palveluiden tuottajien pyrittävä vastaamaan kysyntään kehittämällä ja jalostamalla tuottamiaan hyödykkeitä yhä houkuttelevampaan muotoon. Hyödykkeiden tuottaminen kuluttajille on normaali kapitalistinen ilmiö ja toiminnan muoto, joka aiemmin on totuttu yhdistämään konkreettisten tavaroiden tuottamiseen (Ball 2006a, 134). Sittemmin hyödyke-termin käyttö on levinnyt myös palveluiden tuotantoon niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla.

Hallinnan tavan muutos julkisella sektorilla, jonka asema on keskeinen koulutuspalveluita tuottaessa, on mahdollistanut uudenlaisen tavan jakaa valtaa myös julkisia palveluita tuottavalle tasolle. New public management (NPM) on ollut tärkeässä roolissa virtaviivaistettaessa mm. brittiläistä hallintoa vastaamaan enemmän yksityissektorilta ja liike-elämästä tuttuja tuottavuuden, taloudellisuuden ja tehokkuuden vaatimuksia.

Myös Suomessa koulut ovat pyrkineet lisäämään ja erilaistamaan tarjoamiaan palveluita jotta ne erottuisivat massasta ja näyttäisivät mahdollisimman houkuttelevilta asiakkaidensa silmissä. Vanhempien tekemä kouluvalinta (*parental choice*) ja valinnaisuuden lisääminen kouluissa voidaan nähdä koulun pyrkimyksenä pysyä mukana yhteiskunnan kehityksessä. Tämä kehitys voi johtaa tilanteeseen, jossa kasvavaan kysyntään ei pystytä vastaamaan täysimääräisesti. Näin ollen valintaoikeus ja –mahdollisuus voi siirtyä palvelun tuottajalle eli koululle.

Piia Seppänen tutki väitöskirjassaan (Kouluvalintapolitiikka perusopetuksessa, 2006) perheiden ja koulujen tekemiä valintoja yläasteelle siirryttäessä. Hänen tutkimukseensa sisältyi myös Espoon kaupunki, mutta tuon tutkimuksen jälkeen Espoon oppilaaksiottoprosessi on muuttunut erilaiseksi, mm. laajojen oppilasalueiden korvautessa

koulukohtaiset oppilaaksiottoalueet. Väitöskirjan pohjalta herää kysymys mikä on se taho, joka viimekädessä todella tekee valinnan oppilaan koulupaikasta siirryttäessä yläkouluun. Eli onko valinnan tekevä taho koulun rehtori, vaikka vanhempien ja oppilaan valintaoikeudesta puhutaankin. Kuten Hannu Simola (1995) toteaa Michel Foucault'ta tulkiten, totuudet paljastuvat usein sivulauseissa ja rivienvälistä tiedostamattomina, legitimoiden tekoja joiden perusteita ei kyseenalaisteta, koska niitä pidetään itsestäänselvyyksinä (Simola 1995, 24). Seppäsen tutkimuksessa espoolaiskoulut vaikuttivat muiden vertailussa mukana olleiden kaupunkien kouluihin nähden hyvinkin tasaisesti jakautuneilta niin, ettei selkeästi huippusuositettuja magneettikouluja tai vahvasti hyljittyjä (Savonen 2002, 1) kouluja ollut havaittavissa (Seppänen 2006, 169).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata Espoon uutta oppilaaksiottoprosessia ja sen muutoksia 2000-luvulla sekä käytännössä toteutuneita oppilasvalintoja kevään 2006 tietojen pohjalta. Tarkoitukseni on perehtyä peruskoulun 7. luokalle eli yläkouluun siirtyvien oppilaiden oppilaaksiottoprosessin periaatteisiin ja käytäntöön keväällä 2006. Lukuvuonna 2003 - 2004 Espoossa oli ensimmäistä kertaa käytössä perinteistä koulukohtaista oppilaaksiottoaluetta laajemmat oppilasalueet. Samalla muuttui lähikoulu-termin merkitys perinteisestä, naapurissa olevasta koulusta tarkoittamaan laajemmalla alueella (omalla oppilasalueella) olevia kouluja yleensä. Yläkouluja on oppilasalueilla kolme, parilla alueella viisi koulua, joista mikä tahansa koulu voidaan määritellä oppilaan lähikouluksi. Oppilaiden valikoituminen yläkouluihin 7. luokalle on monimutkainen prosessi ja se tapahtuu koulukohtaisesti mm. pyrkimisenä painotettuun opetukseen, aiempien kielivalintojen perusteella sekä vanhempien ja oppilaan toiveita kuunnellen. Tämän kouluvalinnan tueksi kaupunki jakaa kaikille 6. luokan oppilaille ”Yläkoululaisen oppaan” jonka avulla oppilas ja vanhemmat voivat tehdä kouluvalinnan.

Tämä tutkimus on matka aineistosta tiedoksi, joka muuntuu ymmärrykseksi ja uusiksi ajatuksiksi. Näiden ajatusten myötä voi pohdiskella tulevia matkoja. Luvussa 2 esittelen lyhyesti uusliberalismin ja sen myötä markkinoistumispuheen tuloa julkiselle sektorille ja etenkin niiden vaikutuksesta koulujärjestelmään. Tähän keskusteluun liittyy olennaisena

osatekijänä myös keskustelu vallasta. Luvussa 3 esittelen tutkimusongelman ja selostan tutkimuksessa käyttämiäni termejä. Seuraavassa luvussa (4) aineisto muuntuu tiedoksi eli esittelen lyhyesti ”silmälaseja” joilla olen aineistoa tarkastellut. Luvussa 5 vien lukijan opintomatkalle lautakuntien pöytäkirjoihin ja käyn läpi Espoon kouluvalintapolitiikassa 2000-luvulla tapahtuneita muutoksia. Luvussa 6 seikkailemme tutustumiskierrokselle Espoon aluekeskuksiin. Luvussa 7 tieto muuntuu ymmärrykseksi, eli kääritään hihat ylös ja käydään rivakasti läpi tutkimuksessani esille tulleita asioita, tuloksia. Seuraavassa luvussa (8) tarkastelen tutkimuksen luotettavuutta: onko mahdollista tutkimukseni valossa vastata esitettyihin tutkimuskysymyksiin ja onko aineistosta saatavissa tietoa jolla näitä vastauksia voidaan luotettavasti antaa? Lopuksi kokoan tulokset yhteen johtopäätöksiksi ja näiden uusien ajatusten pohjalta (luku 9) pohdiskelen mitä Espoo-kierrokselta jäi käteen ja miten tästä eteenpäin olisi hyvä jatkaa.

2. Muuttuvan maailman vaikutukset peruskouluun

Tässä luvussa esittelen lyhyesti uusliberalismin ja sen myötä markkinoistumispuheen tuloa julkiselle sektorille ja etenkin niiden vaikutuksia koulujärjestelmään. Tähän keskusteluun liittyy olennaisesti myös keskustelu vallasta.

2.1. Muuttunut yhteiskunta

Vapaan markkinatalouden ja uusliberalismin opit leviävät globaalin kilpailun myötä myös Suomeen. Poliittisen ilmapiirin muutosta seurannut puhutavan muutos aiheutti koko yhteiskunnan rekonstruktioinnin yritysmaailmasta tuttujen käsitteiden avulla (Hilpelä 2001, 140). Julkinen sektori koettiin hidasliikkeiseksi ja huonosti yksilön erilaisiin tarpeisiin vastaavaksi. Myöskään julkisen sektorin tuottamien palveluiden laatua ei pidetty yksityisen sektorin tasoisena. (Jauhiainen, Rinne & Tähtinen 2001, 11; Jokinen & Saaristo 2002, 112 - 113, 128, 324.) Hyvinvointivaltio –termi sai vuosituhaten vaihteen tienoilla uuden sisällön, jossa yksilön vastuu korostui yhteisön tai yhteiskunnan jäädessä lähinnä

tasa-arvoisten elämänmahdollisuuksien turvaajaksi. Kimmo Jokinen ja Kimmo Saaristo toteavat hyvinvointivaltion rooliin kuuluvan ”ainakin jossain määrin tuottaa mahdollisuuksia elämänpoliittisten valintojen tekemiseen” (Jokinen & Saaristo 2002, 140). Näillä elämänpoliittisilla valinnoilla tarkoitetaan sitä, että yksilöiden ja perheiden tekemiin valintoihin sisältyy arvomaailma ja moraalikäsitteitä (em.).

Tämän uuden puhutavan myötä kaikista tuli ”oman elämänsä yrittäjiä” markkinoilla (Hilpelä 2001, 140). Zygmund Baumanin (1997) mukaan yksilön asettaminen kuluttaja-asemaan johtaa siihen, että asiat yksityistyvät. Itsen kehittämisestä tulee yksilön omien puutteiden ja koettelemusten voittamisvelvollisuus. Syntyy vaikutelma, että ”ostamallaan tuotteilla” (esim. valitsemansa koulutus) yksilö voi tulla miksi tahansa, mitä pitää tavoittelemisen arvoisena. (Bauman 1997, 255.) Modernissa hyvinvointivaltiossa yksilön uran ja henkilökohtaisen menestyksen kannalta yksilön itsensä suorituskyky, osaaminen sekä joustavuus nähdään ensiarvoisen tärkeänä. Kuluttajana ja asiakkaana toimiva yksilö ei halua opiskella ”hyödyttömiä” asioita, vaan kilpailuttaa tuotteet ja palvelut (Hilpelä 2001, 140 - 141). Uuteen ajattelutapaan kuuluu oppilaan tuotteistaminen, eli yksittäisen oppilaan arviointi ja sijoittelu koulutusmarkkinoilla. Ballin mukaan markkinoilla kilpailu tapahtuu ”oppilaan arvon taloudella” (Ball 2001, 32). Tähän näkemykseen ei universalismi, nähtynä lopputuloksen tasa-arvoisuutena, palveluiden tuotannossa enää sovi, koska yksilöillä on erilaisia tarpeita ja tasapäistävät palvelut eivät vastaa tarpeeseen. (Jokinen & Saaristo 2002, 128 - 129, 132, 134.)

Mark Olssen ja Michael Peters (2005, 318) näkevät markkinat käyttökelpoiseksi teknologiaksi valtion käytössä, sillä ilman valtion säätelyä markkinat eivät toimi. Oikeastaan valtion johtamista markkinoista voisi käyttää nimitystä kvasimarkkinat tai, niin kuin ne usein suomennetaan, näennäismarkkinat. Julian Le Grand puhuu (ks. Le Grand & Bartlett, 1993) kvasimarkkinoista tarkoittaen yhteiskunnassa vallitsevaa tilaa, jossa julkiselle sektorille haetaan taloudellista tehokkuutta ilman että palvelutaso kuitenkaan kärsisi. Tämä tapahtuu muun muassa siten, että perinteisesti julkisen sektorin harjoittamaa palvelutuotantoa avataan kilpailulle. Koulujen osalta tämä tarkoittaa käytännössä erilaisia

keinoja, joiden avulla vähävaraisempien perheiden lapset voivat hakeutua pois oman asuinalueen kouluista parempien asuinalueiden parempiin kouluihin. Riskinä näillä kvasimarkkinoilla on tilanne, jossa asiakkaan oikeus valita tarvitsemalleen palvelulle tuottaja siirtyykin tuottajan mahdollisuudeksi valita asiakkaansa. Tästä käytetään myös nimitystä kermankuorinta-ilmiö. Chris Taylor, Stephen Gorard ja John Fitz (2002) pitävät juuri vapaan kouluvalinnan ja byrokraattisten sääntörakennelmien vaikutusta suurena syynä siihen, että on muodostunut kvasimarkkinat; kun kaikilla on mahdollisuus hakea kaikkiin kouluihin, siirtyy lopullinen valinnan teko oppilaista koululle. Kouluilla on tarve ylläpitää hyvää mainettaan ja tasoaan, tästä seuraa heikoimpien ja matalan sosioekonomisen taustan omaavien oppilaiden karsiutuminen parhaimmista oppilaitoksista. (Taylor, Gorard & Fitz 2002.) Philip Nodenin mukaan (2000) kvasimarkkinat lisäävät segregatiota kouluissa lisäämällä jo ennestään etuoikeutettujen perheiden mahdollisuuksia valita koulunsa. Toisaalta huomion arvoista on se, kuten Seppänen (2006, 77 – 78) viittaa Chubbin ja Moen (1990, 207) sekä Friedmanin ja Friedmanin (1982, 194) teksteihin, että kun huonoilla asuinalueilla asuvien perheiden lahjakkaille lapsille on tullut mahdolliseksi siirtyä parempien alueiden kouluihin, voidaan tämä asuinalueen mukaisesta kouluvalinnasta vapautuminen nähdä lapsen tulevaisuuden pelastuksena.

2.1.1. Markkinoistuminen ja palvelun laatu

Uusliberalismiin kuuluu ajatus siitä, että markkinoilla menestys saadaan vähentämällä virallista sääntelyä ja sen sijaan luotetaan markkinoiden toimintaan, niiden luonnolliseen itsesääteelyyn, sekä tehokkuuteen (Heywood 2004, 54 – 57). Yksilöiden tasolla tämä tarkoittaa sitä, että motivoidaan ihmisiä tuottamaan ”laatua” ja pyrkimään ”erinomaisuuteen” (*excellence*), kuten Stephen J. Ball kirjoittaa (2006c, 10 - 11). Kollektiivinen korporatiivinen sitoutuminen ”olemaan paras” on tärkeää myös julkisella sektorilla (em.). Julkisen palvelun laatua on perinteisesti pidetty huonompana kuin yksityisellä sektorilla tuotetulla oletetaan olevan. Yhtenä syynä tähän voidaan pitää sitä, että julkisen sektorin kustannusrakenteen ja tuottavuuden mittaaminen on ollut vaikeaa. Uuden julkisjohtamisen mallin (NPM) myötä näitä esteitä on pyritty poistamaan, kuten

hallinnan tavan muutosta kuvaavassa luvussa tarkemmin selitän. Laadun merkitys julkisissa palveluissa liittyy suoraan käsitykseen toiminnan vaikuttavuudesta ja johtamisjärjestelmän luonne muuttuu vaikuttavuuden merkiksi. (Power 1999, 59.)

Julkisen sektorin tuottamien palveluiden ongelmaksi on noussut yleinen epäluottamus ja institutionalisoitunut epäily julkisesti tuotettuja palveluita kohtaan. Esimerkiksi opettajien ja sosiaalityöntekijöiden kyky ja mahdollisuus tuottamansa laadun ja palvelun itsesäätelyyn on kyseenalaistettu voimakkaasti. (Power 1999, 122, 135.)

Veronmaksajilla on oikeus tietää että heidän rahansa on käytetty taloudellisesti, tuottavasti ja tehokkaasti. Kansalaiset ovat julkisten palveluiden kuluttajina oikeutettuja vaatimaan vähimmäisstandardit täyttäviä palveluita. (Power 1999, 44.) Tarkastuksen eli auditoinnin¹ tarve nousee tästä epäluottamuksesta. Auditointi voi olla kokoelma testejä ja todisteita kerääviä tehtäviä, mutta myös arvo ja tavoite-systeemi joka on sisäänkirjoitettu virallisiin ohjelmiin. Tästä näkökulmasta ajateltuna auditointi tapahtuu aina jotakin varten. Se ohjaa ja antaa raamit myös organisatoriselle elämälle, koska se määrittää evaluaatioiden toteuttamisen. Auditoinnin kautta organisaatiot legitimoidaan, määritellään turvallisiksi, tehokkaiksi, kustannustehokkaiksi jne. (Power 1999, 7-8.) Siitä on tullut kriteeri laillisuuden turvaamiselle organisaation toiminnassa. Näin on mahdollista toteuttaa sisäisiä laadunparannuksia palveluissa sekä tehdä nämä parannukset ulkoisesti todennettavissa oleviksi sertifiointin² kautta. Tapa jolla yhteisö velvoittaa yksilöt ja organisaatiot tilivelvollisiksi kertoo taustalla olevista sosiaalisista ja taloudellisista arvoista. (Power 1999, 10 - 11, 146; Jakku-Sihvonen & Heinonen 2001.)

Vanhempien valinnanvapauden sanotaan periaatteessa lisääntyneen markkinoistumisen myötä (ks. esim. Levin & Belfield 2006, 632). Kilpailun ulottaminen myös julkiselle sektorille vaikuttaa koulujen pyrkimyksiin erottua muista kouluista erilaisten painotusten ja valinnaisten aineiden tarjonnan lisäämisellä. Erilaiset valintakriteerit, testit ja

¹ Auditoida eli tarkastaa, arvioida, evaluoida (NetMot-sanakirja, 11.1.2008 luettu).

² Sertifioida eli antaa sertifiikaatti viralliseksi todistukseksi jostakin, varmentaa.(NetMot –sanakirja, 11.1.2008 luettu).

ennakkotehtävät luokittelevat hakijat ja lopullisen päätöksen sisään pääsijöistä tekee koulu, käytännössä rehtori opetuslautakunnan asettamien kriteerien perusteella. Vanhempien valitessa lapselleen lähikoulun sijaan toisen koulun ja kunnan hakiessa kustannussäästöjä alkoi kouluverkko harventua. Näin lähikouluperiaate menetti merkitystään. (Ahonen 2001, 168.) Ei ole myöskään selkeitä todisteita siitä, että markkinaperustaiset muutokset parantaisivat heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden asemaa. Tutkittuaan vuosia yhdysvaltalaisista koulutusjärjestelmästä Amy S. Wells ja Jennifer J. Holme (2005) toteavat, että viime vuosikymmenien aikana koulutusreformit eivät yrityksistä huolimatta ole keskittyneet parantamaan olosuhteita luokkahuoneissa tai tasa-arvoistamaan mahdollisuuksia epäedullisessa asemassa olevien oppilaiden osalta, vaan enemminkin ne ovat lisänneet opettajien ja luokkahuoneen tilivelvollisuutta erilaisilla standardoiduilla testeillä ja lisäämällä kilpailua koulujen välillä kouluvalinnan myötä. Tämä on globalisaation sekä vallitsevan neo-liberaalisen politiikan (policy) seurausta; koulutusta tarvitaan tulevan taloudellisen tuottavuuden ja taloudellisen tehokkuuden turvaamiseen. (Wells & Holme 2005, 47.)

Seppäsen mukaan (2006, 74) koulujen laadun parantaminen lisäämällä vanhempien valinnan vapautta sisältää samalla ajatuksen siitä, että ”osa kouluista olisi huonompia ja osa parempia”. Eli ne koulut jotka valikoivat oppilaansa koetaan erityisiksi ja samalla ne määrittävät muut koulut ja opetusryhmät toisarvoisiksi (Seppänen 2006, 279). Oppilaiden valinnanmahdollisuuksien ja opiskelumotivaation lisääminen monipuolisemmalla koulutustarjonnalla kunnan koululaitoksen sisällä nähtiin valinnanvapauden lisäämisen tärkeimpänä syynä. Seppäsen mukaan ei ole sattumaa, että kaupunkien vanhimpien ja keskustassa sijaitsevien entisten yksityisten oppikoulujen tilalle muodostettujen yläkoulujen oppilaspohjaa säädeltiin vähiten asuinpaikkaan sidotuilla oppilasalueilla. Kyseisiin kouluihin oppilaat valikoituivat useiden hakijoiden joukosta mikä teki kouluista suosittuja. Kouluvalintapolitiikka ei vaikuta neutraalilta, koska kaikille halukkaille ei löydy opiskelupaikkaa halutuimmissa kouluissa, kun taas vähiten halutuissa kouluissa ei kaikkia oppilaspaikkoja saada edes täytettyä. (Seppänen 2006, 74 - 75, 266, 281.) Myös useissa pääsykokeissa korostuva kielellisen lahjakkuuden mittaaminen kaventaa

valinnanmahdollisuuksia sellaisilta oppilailta, joiden lahjakkuus ilmenee muulla tavalla (Kuusinen 1992, 51).

Seppänen (2006, 270) toteaa suomalaista kouluvalintaa koskevan tutkimusaineistonsa pohjalta että ”toimintapolitiikka, jossa perheet saivat vaikuttaa siihen, miten lapset sijoittuvat yläkouluihin, jakoi koulujen oppilaspohjaa huomattavasti enemmän huoltajien koulutuksen, aseman ja tulotason suhteen kuin oppilasalueet.”

Toisaalta on syntynyt selkeitä magneettikouluja ja hyljeksittyjä kouluja, toisaalta on havaittavissa kouluja joiden houkuttelevuudessa ei näyttäisi olevan suuriakaan eroja. Samanlainen ilmiö on havaittu Isossa Britanniassa, jossa on tutkittu sitä miten paikallisten kouluviranomaisten toimet vaikuttaa koulujen erilaiseen houkuttelevuuteen ja oppilaiden sijoittumiseen tasaisesti eri kouluihin (Fitz, Taylor & Gorard 2002). Tärkeänä tekijänä näiden erojen syntyyn on nähty alueen paikallisten olojen (mm. sosio-ekonominen rakenne ja segregatio) vaikutus. Vapaan kouluvalinnan markkinoilla segregatian riskejä voidaan yrittää vähentää oppilasvalintojen säätelyllä, mihin paikallisten kouluviranomaisten toimilla voidaan vaikuttaa. Tämä tapahtuu siten, ettei toisten vapaus valita voi sivuuttaa toisten oikeutta kunnan osoittamaan kouluun. Tämä lähikouluoikeus mahdollistaa politikoinnin koulujen oppilasaluerajojen muutosten myötä. (Ahonen 2001, 173; Gorard, Taylor & Fitz 2001, 32 - 33; Johannesson, Lindblad & Simola 2002, 327.)

2.1.2. Hallinnan tavan muutos

Kansallinen politiikka ja toimintakulttuuri ovat ideoiden ja ajatusten lainaamista ja kopiointia sieltä täältä. Se on kokeilujen sekä yrityksen ja erehdyksen kautta toimimista, trendejä ja muoti-ilmiöitä sekä kaiken sellaisen kokeilemistä, mikä vain vähänkin näyttää siltä, että se saattaisi toimia. (Ball 1998, 126.) Vanhentuneeksi, hierarkkiseksi ja byrokraattiseksi koettu hyvinvointiyhteiskunta on pyritty korvaamaan markkinayhteiskunnalla ja markkinoiden oletetulla tehokkuudella. Samalla siihen sisältyy oletus taianomaisesta yhtälöstä, joka mukaan sosiaalisten markkinoiden ja instituutioiden

hajautus johtaa standardien kohoamiseen sekä lisääntyvään kansainväliseen kilpailukykyyn. (Ball 1998, 124; Power 1999, 43.)

Ball maalaa myöhäismodernin maailman kuvaa, jossa yhä enenevässä määrin arvioidaan toimintaa tehokkuuden ja tuloksellisuuden termeillä. Vain tuloksella ja tuotoksella on merkitystä ja uskomukset sekä arvot ovat osa vanhempaa jo poistumassa olevaa diskurssia julkisista palveluista. (Ball 2006a, 139.) ”Kuluttajademokratia” ja ”aktiivinen” valinta varmistaa paremmin kysyntää vastaavan ja tehokkaamman julkisen sektorin ja ”vapauttaa luonnollista” yrittäjyyttä ja kilpailuhenkeä kansalaisissa ja tuhoaa ns. ”riippuvuuskulttuurin” (Ball 2006c, 14).

Uusi julkisjohtaminen eli New Public Management (NPM) on termi, joka kuvaa havaittavissa olevia muutoksia julkisen hallinnon tyyleissä. Laajasti ottaen NPM koostuu yksityisen sektorin hallinnosta lainatuista toimintamalleista, eli kustannusten kontrollista, taloudellisesta läpinäkyvyydestä, organisaatioyksiköiden autonomiasta, sekä markkinoiden ja kvasimarkkinoiden luontimekanismista, jonka tarkoituksena on erottaa toisistaan rahoitus ja tuotantofunktiot ja sitoa ne toisiinsa sopimusteitse. Näiden lisäksi siihen kuuluu myös vastuu palveluiden laadusta asiakkaille. (Power 1999, 42 - 43.) NPM:n myötä valtiolla on mahdollisuus vetäytyä suoranaista palveluiden tuottajan tehtävistä säätelijän rooliin, hämärtämällä valvojan roolinsa tilivelvollisuuden, auditoinnin ja muiden liike-elämästä kopioitujen instrumenttien avulla. (Power 1999, 52.) Usko keskitettyyn, valtiojohtoiseen suunnitteluun oli hiipunut ja paikallisten toimijoiden tietämys koettiin paremmaksi könttäsommabudjetoinnin korvatesa rahan korvamerkinnän. (Kivirauma 2001, 78 - 79; Johannesson, Lindblad & Simola 2002.)

Julkinen arvokeskustelu yksityissektorin käytäntöjen siirtämisestä myös julkiselle sektorille on ollut vähäistä. Syynä tähän Ball näkee ”kulutusetiikka-sukupolven” kyvyttömyyden kokea yhteisöllisyyttä sekä kaikelle toiminnalle leimallisen yksilöllisyyden ja yksilöllisten valintojen korostamisen. (Ball 2006a, 131; 2006b, 200.)

2.2. Koulujärjestelmä muutoksen kourissa

Uusliberalistinen, välineellinen, sivistyskäsitys toi koulutuskeskusteluun uuden puhettavan, jossa liike-elämästä tutut termit palvelu ja asiakas tuotiin alueelle, jonka termistö perinteisesti oli ollut kaukana liike-elämästä. (Ahonen 2001, 163.) Joel Kivirauman mukaan (2001, 87 - 88) suomalaisen koulutuspolitiikan linjauksen muuttamisen taustalla oli tarve soveltaa kansainväliseltä kentältä tuttuja ajatuksia Suomeen, ei niinkään akuuttien ongelmien korjaamisesta. Sverker Lindbladin mukaan hyvinvointivaltioiden muutokset Pohjoismaissa aiheuttivat paineita myös koulutuksen uudistamiselle (Lindblad 2001, 60).

Suomalainen koulumuutos lähti etenemään, toisin kuin muualla, vahvasti virkamiesjohtoisesti. Haluttiin tarjota enemmän vaihtoehtoja julkisen koulujärjestelmän sisällä. Yhdenvertaisuus, joka ennen tarkoitti ”saman annoksen tarjoamista kaikille” (Ahonen 2001, 165), muuttui nyt tarkoittamaan sitä, että jokaisella oppilaalla oli oikeus saada opetusta joka vastasi hänen lahjojaan, tarpeitaan ja toiveitaan. Tämä valinnan mahdollisuuksien lisääminen koskee vain suuria kuntia; pienissä kunnissa erilaisten opetusryhmien perustaminen on kallista ja jää toteutumatta. Toisin sanoen (suurissa) kaupungeissa koululaitos muuttui koulumarkkinoiksi, joilla perheet kilpailuttivat itseään markkinoimaan ryhtyneitä kouluja. Ilman koulumarkkinoita oppilaat menisivät heille lähimpään kouluun. (Ahonen 2003, 158; Taylor 2002 Seppäsen 2004 mukaan). Eli yksilön asuinpaikan merkitys korostuu koulu-uran rakentumisessa (Kivirauma 2001, 83).

Käytännössä vaihtoehtojen lisääminen julkisen koulujärjestelmän sisällä toteutettiin luopumalla yksityiskohtaisesta opetussuunnitelmasta. Vuonna 1994 käyttöön otettiin yleiset suuntaviivat eli opetussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta kunnat ja koulut saattoivat tehdä omat opetussuunnitelmansa. Koulut profiloituivat lisäämällä painotettujen oppiaineiden tuntimääriä suuremmiksi kuin valtakunnallisen tuntijaon vähimmäismäärä edellytti. Oppilaan valinnanmahdollisuuksia lisättiin myös sillä, että hän saattoi valita haluamansa koulun kunnan koulujärjestelmästä, eikä ollut enää sidottu asuinalueensa mukaisen lähikoulun koulupiiriin. (Seppänen 2006, 66, 74 - 75, 273.) Tämän uuden

koulutuspolitiikan mukaan oppilas on oman onnensa seppänä vastuussa omasta menestymisestään (Rinne 2001, 96 - 97). Kouluvalintaprosessi liittyy perheiden kulttuuriseen ja sosioekonomiseen pääomaan (siis yhteiskuntaluokkaan) ja tämä on Seppäsen (2004, 302) mukaan jäänyt vähälle huomiolle.

Uutta suomalaisessa koulujärjestelmässä oli myös se, että pääsy- ja soveltuvuuskokeiden käyttö niin taito- kuin tietoaaineissakin tuli lain mukaan sallituksi otettaessa oppilaita painotettuun opetukseen (Seppänen 2006, 67; Perusopetuslaki 28 §). Lain valmistelutyöhön osallistuneiden opetusministeriön virkamiesten Matti Lahtisen, Timo Lankisen, Arto Sulosen sekä opetushallituksen johtokunnan puheenjohtajana toimineen Antero Penttilän tulkinnan mukaan yläkoulun 7. luokkien oppilaaksiotossa yleisen koulumenestyksen käyttämistä valintakriteerinä ei myöskään kielletty (Lahtinen, Lankinen, Penttilä & Sulonen 2001, 187). Perusopetuslakia tehtäessä oli sivistysvaliokunnalla tavoitteena se, ettei valintakokeita tulisi käyttää sellaisissa aineissa, joilla on keskeistä merkitystä jatko-opintokelpoisuuden kannalta. Poliittisen kompromissin seurauksena syntyi hieman epätarkka ilmaisumuoto, joka salli valintakokeen käytön, kunhan valintakokeesta ja -perusteista tiedotetaan etukäteen. (Perusopetuslaki 28 §; Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp perusteluosat; Varjo 2007, 228 - 235.) Oppilaan pyrkiessä muuhun kuin Perusopetuslain 6 §:n tarkoittamaan lähikouluun, on lain (Perusopetuslaki 28 §) mukaan sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita, tosin kunta voi ottaa opetukseen ensisijassa kunnassa asuvia lapsia. Sivistysvaliokunnan näkemyksen mukaan yhdenvertaisina valintaperusteina voidaan pitää arvontaa, sekä Lahtisen ja kumppaneiden tulkinnan mukaan myös ilmoittautumisjärjestystä. (Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp, perusteluosat; Lahtinen et al. 2001, 187.) Tämä kaikki johti huomattavaan rakenteelliseen muutokseen suomalaisessa yhtenäiskoulussa ja koulutuspolitiikassa. Eli tilanteeseen, jossa kaikilla oppivelvollisilla ei enää ollut pääsyä osaan opetusryhmistä erityisesti perusopetuksen viimeisillä luokilla. (Seppänen 2006, 277-278.)

Kouluvalintapolitiikka (*school choice policy*) nähdään periaatteena, jolla oppilaat sijoittuvat tai sijoitetaan kouluihin. Seppänen on väitöskirjassaan sisällyttänyt tähän termiin vanhempien ja koulun valinnan (*parental choice, school choice*) lisäksi toimintapolitiikan, jossa koulut tarjoavat erityisiä opetussisältöjä 'erikoistumalla' (*specialisation*) sekä valitsevat oppilaitaan tietyillä soveltuvuuskriteereillä (*pupil selection*). (Seppänen 2006, 10.) Kouluvalintapolitiikka liittyy laajaan koulutuspoliittiseen reformiin, jossa koulutus järjestetään markkinaperusteisesti. Sen perustana ovat uusliberalistinen konsumerismi ja uudet johtamiskäytännöt. Näihin liittyy päätösvallan siirtäminen hallinnossa alaspäin, koulujen itsehallinnon lisääminen ja rahoitusmuodon monipuolistaminen sekä perheiden valinnanvapauden lisääminen valittaessa lapselle koulua. Kouluvalintapolitiikan käyttäminen peruskoulutuksessa on muuttanut oppivelvollisuuskoulun luonnetta. Tätä muutosta on nimitetty koulutuksen hyödykkeistämiseksi (*commodification*). (Seppänen 2003, 176; Seppänen 2004, 301; Naidoo & Jamieson 2005, 269.)

2.2.1. Koulutus valintana

Seppänen määrittelee, Tayloria (2002) mukaellen, koulumarkkinat tilaksi, ”jossa kaikkien oppilaiden ei tarvitse mennä lähimpään kouluun ja koulut tarjoavat erilaisia opetuspainotuksia.” (Seppänen 2006, 274). Kouluvalinnaksi Seppänen kutsuu toimintapolitiikkaa, jossa perheillä on mahdollisuus hakea lapselle koulupaikkaa muustakin kuin omasta lähikoulusta (Seppänen 2006, 9). Tutkittaessa Ruotsin koulumarkkinoita havaittiin että itsenäiset koulut (*fristående skola* tai *friskola*³) asettuvat alueille, joilla vanhemmat osaavat vaatia muuta kuin tavallista kunnallista peruskoulutusta. (Björklund, Clark, Edin, Fredriksson & Krueger 2005, 88; wikipedia)

Koulun valinta on tilanne, jossa koulu voi valita oppilaista (oppilasaineksesta) sopivaksi katsomansa osan kouluun. Hilpelän (2001) mukaan koulun kannalta katsottuna toivottavia ovat oppilaat, jotka voivat nostaa koulun ”rankkausta”, kun taas ei-toivottavat oppilaat ovat

³ Fristående skola on koulu jonka omistaa muu kuin julkinen taho (kunta tai valtio). Lainsäädännön asettamat vaatimukset täyttävä koulu saa rahoituksen julkisista varoista oppilaskohtaisena summana. Lähde <http://sv.wikipedia.org/> luettu 13.3.2008.

paljon lisäresursseja vaativia esim. maahanmuuttaja lapsia. Käytännössä koulun tekemä valinta tapahtuu esim. opetussuunnitelman painotuksella. ”Kuitenkin se mikä on tärkeää ja kiinnostavaa ratkaisevat asiakkaat eli vanhemmat.” (Hilpelä 2001, 151 - 152.) Koulun oppilasalueen rajojen määrittelyllä voidaan saada aikaan kehä, jossa alueiden eriytyminen vahvistaa koulujen eriytymistä ja tämä taas vahvistaa alueiden välistä eriytymistä vaikuttamalla mm. perheiden muuttopäätöksiin, kuten tutkija Venla Bernelius toteaa Helsingin Sanomien haastattelussa (Manninen 2007).

Uusi kansalaisuus muotoiltiin Friedrich Hayekin näkemyksen mukaisesta vapaus - käsitteestä, jossa vapaus jostakin korvasi vapauden johonkin. Tärkeäksi muodostuu yksilön oikeus valita. (Ball 1998, 14.) Vapauden ja riippuvuuden välinen suhde riippuu siitä, minkälainen asema henkilöllä (tai luokalla) yhteiskunnassa on (Bauman 1997, 48). Vapaus on myös valtaa, kuten myöhemmin luvussa 2.3 tarkemmin selitän. Ballin mukaan uusi keskiluokka vastustaa koulutuksellista ja sosiaalista tasa-arvoa, koska se haluaa turvata jälkeläisilleen mahdollisuuden sosiaaliseen nousuun. Koulutuksesta on tullut jälleen ’harvojen herkkua’ (*’oligarchic’ good*). (Ball 1998, 121.) Se on pääasiallinen keino korostaa omaa sosiaalista asemaansa, tai pyrkiä kohottamaan sitä. Koulutuksen arvo mitataan markkinoilla. Koulutus on keino jolla vanhemmat voivat yrittää säädellä ja kontrolloida lapsensa tulevaisuuden kehittymistä. (Ball 2006, 157.) Se on ns. positionaalinen hyvä, eli sillä on arvoa vain jos muilla ei ole sitä. Tämä taas johtaa koulutustason yleiseen nousuun. Valintahetken kysynnän ohjatessa koulutusvalintaa on olemassa riski kouluttautua lopulta väärälle alalle. (Hilpelä 2001, 148, 151.) Jokinen ja Saaristo (2002, 223) kuvaavat nykynuoria tilapäisyyden tiellä vaeltavaksi sukupolveksi, jonka elämä on täynnä oppilaitosten valintoja ja itsensä etsimistä ilman takeita työllistymisestä vaikka omaisivat kuinka korkean koulutustason.

Ballin mukaan markkinoistumisen ja hyödykkeistymisen myötä koulun sosiaalinen tarkoitus, jonka mukaan lapsille taustastaan huolimatta annetaan yhtäläiset mahdollisuudet koulunkäyntiin, uhkaa jäädä toteutumatta kun vanhemmille annetaan mahdollisuus valita aiempaa vapaammin lapsensa koulu. Tämä johtaa koulut kilpailemaan keskenään

oppilaista. (Ball 2006a, 131, 135.) Julkisin varoin rahoitetussa koulujärjestelmässä kilpailu tapahtuu valtakunnallisten testien tulosten julkistamisella ja erilaisten ranking -listojen julkistamisella. Koulun imago on tärkeä ja siihen voi vaikuttaa houkutteleva työympäristö, opetussuunnitelma, hyvät opettajat sekä hyvä maine. (Hilpelä 2001, 151.) Toisaalta myös vaikutusvaltainen ylikansallinen instituutio, Maailmanpankki, näkee kohtuuden valtiollisten koulutusmarkkinoiden lopputuotoksena. Uuden koulutuksellisen oikeaoppisuuden sosiaalisena ja hyvinvoinnillisena tarkoituksena on että ajetaan tasapäistävä koulu alas, koska koulutuksen tarkoituksena on lisääntyvässä määrin toimia vaihtoarvon kriteerinä ja tuottajana. (Ball 1998, 126.) Päivi Atjonen kirjoitti jo vuonna 1993, että opetussuunnitelmien teossa koulujen erilaisten arvojen merkityksen korostaminen on ollut sen tosiasian julki tuomista, että suomalaiset peruskoulut olivat jo siihen astikin olleet erilaisia (Atjonen 1993, 437). Koulutusinstituutioiden odotetaan ottavan käyttöön 'nopean kapitalismin' laatu ja luonteenpiirteet, joihin kuuluvat organisatoristen käytäntöjen ja metodien muutokset sekä uudet sosiaaliset suhteet, arvot ja eettiset periaatteet. Nämä uudet yleiset toimintapoliittiset käytännöt eli vanhempien valinta (*parental choice*) ja institutionaalinen kilpailu, sijaintiperustainen autonomia, managerialismi, tulosjohtaminen ja opetussuunnitelmallinen fundamentalismi, joka kuitenkin sisältää paikallisia variaatioita, erikoisuuksia, yhdistelmiä – aikaansaavat eri tavalla hakeutumista oppilaitoksiin. (Ball 1998, 125.)

Yhtenäisen peruskoulujärjestelmän tavoitteena oli Suomessa aina ollut koulutuksellisen tasa-arvon takaaminen kaikille kansalaisille syntyperästä riippumatta. Kuitenkin uusi järjestelmä, jossa oppilaat sijoitetaan kykyjensä mukaan oppivelvollisuuskoulun viimeisillä luokilla, on rinnakkaiskoulujärjestelmän mukainen luokittelujärjestelmä jossa voi hakuprosesseineen kuulla kaikuja oppikouluun⁴ pyrkimisen ajoilta. (Seppänen 2006, 31 - 32.) Tällä hetkellä huomattava osa yläkouluihin siirtyvästä ikäluokasta kulkee jonkin oppilaan koulukyvykkyyteen perustuvan valikoinnin, tyypillisimmin soveltuvuuskokeeseen ja/tai lapsen aiempaan koulumenestykseen perustuvan valikoinnin

⁴ Oppikouluun pyrittiin jo kansakoulun neljänneltä (tai viidenneltä ja kuudennelta luokalta). Pääsykokeissa mitattiin taitoja äidinkielessä ja matematiikassa. (wikipedia, luettu 12.11.2007.)

läpi. Alkuperäisenä ajatuksena perusopetuslain valmisteluvaiheessa oli ollut se, että pääsykokeiden käyttö olisi ollut poikkeustilanne, mutta niistä onkin muodostunut sääntö ja vakiintunut käytäntö luokitella oppilaat sopiviin opetusryhmiin. (Seppänen 2006, 278.)

2.2.2. Perheiden kouluvalintaa ohjaavat tekijät

Ihmiset peilaavat jatkuvasti päätöksiään ja toimintaansa toisiin ihmisiin. Tämä prosessi on tiedostamatonta ja tapahtuu automaattisesti. (Power 1999, 1.) Jako menestyjiin ja syrjäytettyihin tapahtuu ihmisten omien valintojen myötä; eli menestyäkseen oppilaalla ja vanhemmilla on oltava näkemys ja visio siitä, mikä tulevaisuudessa olisi kannattava koulutussuunta (Kivirauma 2001, 82; Johannesson, Lindblad & Simola 2002, 331). Vastuulliseen vanhemmuuteen kuuluu, Jokisen ja Saariston mukaan (2002, 219), luoda hyvät edellytykset lasten kasvulle myös turvaamalla sopiva koulutus. Koulun pitää sopia tiettyihin odotuksiin, jotka liittyvät työrooleihin, perherooleihin, sukupuolen mukaiseen työnjakoon ja kodin vaatimuksiin. Käytännön mahdollisuudet valintojen tekemiseen ja valintojen vaikutukset ovat erilaisia sosiaaliluokasta riippuen. Jopa koulun fyysinen sijainti, liian vaarallisen tai pitkän koulumatkan muodossa, voi rajoittaa vanhempien vapaata päätöksentekoa. (Ball, Bowe & Gewirtz 2006, 162 - 163, 166.) Varmistaakseen lapsensa pääsyn tiettyyn kouluun vanhemmat voivat jopa muuttaa tämän halutun koulun oppilaaksiottoalueelle. Tämä on (ks. mm. Giddens 2001, 496) tyypillistä etenkin keskiluokkaisille perheille.

Brittiläisten tutkimusten mukaan useille, etenkin keskiluokkaisille, vanhemmille kouluvalinta on eräänlainen kriisi, jossa ystävien, naapurien sekä sukulaisten kokemukset ja vaikutelmat valintojen teosta ovat tärkeitä. (Ball & Vincent 2006, 238.) Tämä vertaistuki, erilaisten verkostojen sekä 'puskaradion' kautta hankittu tieto tuottaa ja uudistaa ihmisten kulttuurallisia käsikirjoituksia, heidän sosiaalista sijaintiansa sekä auttaa jakamaan ihmiset meihin ja muihin. Usein puskaradio nähdään luotettavampana ja merkittävämpänä tiedonlähteenä kuin koulujen tuottama virallinen informaatio, jolla ne pyrkivät markkinoimaan itseään. Ballin mukaan useiden vanhempien mielestä on tärkeää

pitää lapsi koulussa samanlaisen sosiaalisen taustan omaavien lasten kanssa. (Ball & Vincent 2006, 240 - 241, 252, 255.) Ihmiset haluavat tukea tekemälleen päätökselle. Tällöin vertaisryhmän paine on tärkeä motivaattori ja aiheuttaa normikäyttäytymistä. Ehkä voisi puhua jopa ympäristön paineesta toimia tietyllä, yleisesti hyväksytyllä tavalla. (Ball & Vincent 2006, 249, 251; Ball 2006b, 204.)

Individualismi koulukuluttajissa ilmenee siten, että edellisen sukupolven koulukokemukset vaikuttavat suuresti siihen mitä seuraavalle sukupolvelle halutaan antaa. Esimerkiksi brittiläisissä yksityiskouluissa mahdollisesti kiusaamista yms. kokeneet vanhemmat haluavat turvata lastensa turvallisen koulu-uran valitsemalla toisin. Oletuksena heillä on se, että se minkä he näkevät totena olisi totta myös muille. (Ball 2006b, 200, 212.) Arvot ovat myös tärkeitä tehtäessä kouluvalintaa. Eli koetaanko koulun kykenevän antamaan hyvät eväät nyky-yhteiskunnassa ja todellisessa maailmassa selviämiseksi. Toisille todellinen maailma on sosiaalinen maailma, johon parhaiten koului sellainen koulu, jossa on erilaisia oppijoita. Toisille taas todellinen maailma on taloudellinen tai utilitaristinen, jolloin parhaan koulutuksen siihen saa 'oikeasta' koulusta, jossa voidaan luoda sopivia ja oikeita suhteita, eli brittitutkimuksessa siis yksityiskoulu. (Ball 2006b, 209.)

Vanhemmat ovat orientoituneet kulttuurisesti eri tavalla koulutusmarkkinoihin ja odottavat erilaisia asioita niiltä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä että toiset näkevät sen markkinoina joilla voi toimia halujensa ja "ostovoimansa" mukaan, toiset taas eivät joko havaitse markkinoita tai eivät voi osallistua niiden toimintaan. (Ball, Bowe & Gewirtz 2006, 174.) Toiset vanhemmat kokevat voivansa mahdollistaa lastensa yksilöllisen ja persoonallisen kasvun turvaamalla vapauden valita hieno ja ylellinen koulutusympäristö, koska lapsen itsenäisyys ei kehittyisi muualla. Toiset vanhemmat taas haluavat turvata lastensa sosiaalisen kyvykkyyden ja kasvun tarjoamalla mahdollisuuden valintoihin, vaikka niitä ei käytettäisikään hyväksi. Tähän liittyy yhteisöllisiä arvoja ja sosiaalista kiinnittymistä. (Ball 2006b, 212 - 213.) Ballin mukaan kouluvalinta on juurtunut paikalliseen ja kuuluu sosiaalisten myyttien alueelle; myytti kertoo mitä pitäisi haluta ja miten sen saa. Kouluvalinta on sosio-poliittinen konstruktio, joka kuvaa aikaansa; taloudellista

epävakautta, sertifikaatio-inflaatiota, koulujen kilpailun ja erilaistumisen lisääntymistä. Se on avainasemassa sosiaalisten ja taloudellisten strategioiden uusintamisessa. (Ball & Vincent 2006, 238, 254.)

Perheiden kouluvalinnoilla vaikuttaa olevan hyvin vähän tekemistä kouluissa tapahtuvan opettamisen kanssa. Samoin vain pieni osa perheiden 'kouluvalintaprosessista' näyttää liittyvän lapsen kiinnostusten määrittelyyn tai koulujen oppisisältöjen vertailuun, kuten kouluvalintapolitiikkaa Suomen peruskoulujärjestelmään ajaneet virkamiehet vielä 1990-luvulla ajattelivat. Kouluvalintapolitiikka lähinnä ylläpitää ja luo sosiaalista eriarvoisuutta koulujen välille. Tämä tapahtuu perheiden kouluvalintojen kautta: koulun sosiaalinen rakenne muuttuu oppilasvalintojen myötä enemmän kuin mitä niiden rakenne olisi oppilasalueiden mukaan. Toisena seikkana on se tosiasia, että osalle perheistä koulujen väliset arvostuserot ovat tärkeitä perusteita hakeutumiseen tiettyihin kouluihin. Seppänen toteaaakin, ettei kouluvalintapolitiikka ole neutraalia. ”Mahdollisuus hakea muuhun kuin oppilasalueen kouluun heijastui torjuttuihin lähiökouluihin jääneiden oppilaiden käsityksiin oman koulun arvosta suhteessa muihin kouluihin.” (Seppänen 2006, 266, 288, 291.)

Käytännössä kouluvalinnassa on siis kaksi erilaista diskurssia. Toisessa diskurssissa tärkeää on käytännöllisyys ja läheisyys, kun taas toisessa diskurssissa tärkeäksi nousee hyödyllisyys tulevaisuuden kannalta. Koulutuksellinen kasvu lisää epätasa-arvoa koska uudet mahdollisuudet kohdentuvat epätasa-arvoisesti. Zygmund Bauman (1997, 48) puhuu siitä, kuinka valinnanvapaus määräytyy yksilön yhteiskunnallisen aseman myötä; toisilla on enemmän resursseja (raha, koulutus, suhteet, jne.) toteuttaa valintojaan, toteuttaa yksityiskohtaisia tulevaisuuden suunnitelmiaan (ks. Simola, Rinne & Kivirauma 2002). Markkinat ovat uusi mahdollisuus keskiluokalle, koska paikkojen niukkuus on tosiasia, ja se johtaa kilpailuun jossa heikoimmissa lähtöasetelmissä (esim. pidempi koulumatka) olevat eivät pärjää. (Ball, Bowe & Gewirtz 2006, 175.)

2.2.3. Koulujen oppilasvalintoja ohjaavia tekijöitä

Mahdollisuus valikoida oppilaita kannustaa kouluja kehittämään toimintaansa ja parantamaan houkuttelevuuttaan (Coleman 1992, 260). Britannian kouluoloja tutkineet Taylor, Fitz ja Gorard ovat havainneet että koulujen lisääntyvät resurssit, kasvava suosio ja mahdollisuus valita sisäänpääsijät saavat aikaan tilanteen, jossa oppilaiksi hyväksytyjen sosioekonomisen aseman ”suosiollisuus” vaikuttaa oppilaaksiottoon. Tämä voi tapahtua tiedostetusti tai tiedostamatta. Koulun ”hype” voi houkutella jopa opetusprosesseja paremmin oppilaita kouluun (Bowe, Ball & Gewirtz 1994). Sisäänpääsijöiden tason nousun myötä koulun päättökokeiden tulokset paranevat mikä lisää sen suosiota entisestään ja se saa maineen hyvänä oppilaitoksena, eli siitä tulee houkutteleva magneettikoulu. (Taylor, Fitz & Gorard 2005, 66.)

Suurissa kunnissa olevat koulut voivat tarjota monipuolisemmin painotettua ja kieliperusteista opetusta kuin pienissä kunnissa. Myös koulun koolla on merkitystä samalla tavalla, eli suurten koulujen etuna on se, että erikoisluokkien lisäksi (tai niistä huolimatta) voidaan tarjota yläkoulun oppilaille laaja ja monipuolinen valikoima valinnaisaineita. Tämä on myös seikka, joka voi lisätä koulun haluttavuutta oppilaiden silmissä. Koulut pyrkivät siis lisäämään houkuttelevuuttaan oppilaiden ja perheiden silmissä profiloitumalla ja korostamalla painotetun opetuksen vaikutusta myös yleisopetukseen. Koulun johtokunnan päättäessä valinnaisainetarjonnasta ovat ne useimmiten painotuksen ja koulun profiilin mukaisia aineita sekä taito- ja taideaineita (Perusopetuksen ops). Toisin sanoen, erikoisluokan erityisyydestä tihkuu hyvää myös yleisopetukseen ja esimerkiksi musiikin painotus näkyy koko koulun juhlassa, tai informaatioteknologian käyttö myös muissa oppiaineissa ja yleisopetuksen luokissa on normaalia runsaampaa koulussa, jossa on tarjolla kyseistä painotusta ja siihen liittyvää osaamista. Seppänen (2006, 279) toteaaakin, että samalla kun oppilaita valikoiva koulu määrittyy erityiseksi, määrittävät muut koulut ja opetusryhmät toisarvoisiksi. Myös tutkimukseen haastatellun luottamushenkilön mukaan ”Oppilasvalinta on koululle tärkeä juttu” (informantti 9), mm. resursoinnin ja houkuttelevuuden kannalta. Koulun kannalta katsottuna toivottavia oppilaita ovat ne, jotka

voivat nostaa koulun ”rankkausta”, kun taas ei-toivottavat oppilaat ovat paljon lisäresursseja vaativia esim. maahanmuuttajien lapset. Käytännössä koulun tekemä oppilasvalinta tapahtuu esim. opetussuunnitelman painotuksella. Myös Lindblad (2001, 57) puhuu opetussuunnitelmamuutoksista kouluja erottavina keinoina, joilla voidaan ”saavuttaa eriytymistä ja integraatiota oppilaiden ja oppilasryhmien välillä.” (em). Julkisin varoin rahoitetussa koulujärjestelmässä kilpailu tapahtuu valtakunnallisten testien tulosten ja erilaisten ranking -listojen julkistamisella. Koulun imago on tärkeä ja riskinä onkin se, että koska koulujen oppilaaksiotto on riippuvainen alueen sosiaalisesta rakenteesta, naapuruston sosiekonominen tila vaikuttaa koulun suosioon (Taylor & Gorard 2001, 3). Naapurusto on siis riski koulun kilpailukyvyyn kannalta, koska se ei ole enää velvollinen ottamaan kaikkia oppilaita sisään vaan vain ne joiden lähikouluksi se on osoitettu. Vieraspaikkakuntalaiselle, vaikka kuinka hyvälle oppilaalle, ei tarvitse koulupaikkaa myöntää, vaan oman kunnan oppilaat voidaan asettaa etusijalle. (Lahtinen et al. 2001, 186 - 187.)

2.2.4. Muutoksen suomalaiset erityispiirteet

Suomessa peruskoulutuksen kehittämiseen yksilöllisistä lähtökohdista käsin herättiin 1990-luvulla, kun muualla Euroopassa, esimerkiksi Britanniassa, vastaavaa keskustelua oli käyty jo edellisellä vuosikymmenellä. Yrity maailmasta tutut iskulauseet haluttiin tuoda myös julkiselle sektorille ja koulutus on siihen oiva väline, ovathan tämän päivän oppilaat huomisen työntekijöitä. Käytännössä markkina-ajattelu ja konsumerismi ilmenee tämän päivän kouluissa siinä, että päätösvaltaa on siirretty enemmän kouluille; ne päättävät opetuksellisista painotuksista ja erikoistumisista tiettyihin oppiaineisiin aiempaa vapaammin. Tästä johtuen koulujen välille syntyy myös kilpailua oppilaista, mikä johtaa viime kädessä tarpeeseen karsia kouluun haluavia (mm. erilaisilla testeillä) jotta koulun oma markkina-asema paranisi. (Ball 1998, 122, 125; Naidoo & Jamieson 2005; Rinne, Kivirauma & Simola 2002.)

Valtioneuvoston selonteossa 1990 koulutuspoliittista päätösvaltaa hajautettiin ja säätelystä purettiin niin, että koulutason toimijoiden autonomia lisääntyi. Yritysjohtajien huoli koulun huonosta tuottavuudesta toi vertailevan tulostutauksen kouluihin; syntyi mm. koulujen ranking -listat. Myös Kuntaliitto suhtautui suopeasti koulujen tulostutauksiin sekä kunnallisen päätösvalan lisäämiseen mm. koulupiirirajoista ja valtiosuukien käytöstä päättämiseen. Tässä ei nähty riskiä koulutukselliselle eriarvoistumiselle. (Ahonen 2004.)

Suomalainen koulumuutos lähti etenemään, toisin kuin muualla, vahvasti virkamiesjohtoisesti. Haluttiin tarjota enemmän vaihtoehtoja julkisen koulujärjestelmän sisällä. Käytännössä tämä paikallisten toimijoiden päätösvalan merkittävä lisääminen tapahtui luopumalla yksityiskohtaisesta opetussuunnitelmasta. Vuonna 1994 käyttöön otettiin yleiset suuntaviivat eli opetussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta kunnat ja koulut tekivät omat opetussuunnitelmansa. Koulut profiloituivat lisäämällä painotettujen oppiaineiden tuntimääriä suuremmiksi kuin valtakunnallisen tuntijaon vähimmäismäärä edellytti. Myös valinnaisaineiden kirjoa laajentamalla pyrittiin vastaamaan, ajalle tyypillisesti, asiakkaiden tarpeisiin. Oppilaan valinnanmahdollisuuksia lisättiin myös siten, että hän saattoi valita haluamansa koulun kunnan koulujärjestelmästä, eikä ollut enää sidottu asuinalueensa mukaisen lähikoulun koulupiiriin. Olennaiseksi muodostui se, että ”opetuksen järjestämispaikan määrittymisperusteet ovat yhdenvertaiset”, eli kunnalle tuli päätösvalta siitä, ”mitä menettelyjä noudattaen opetuksen järjestämispaikan määrääminen tapahtuu.” (Lahtinen et al. 2001, 66). Uutta suomalaisessa koulujärjestelmässä oli tämän myötä se, että pääsy- ja soveltuvuuskokeiden käytön niin taito- kuin tietoaaineissakin tuli lain mukaan sallituksi. Niiden käyttöä ei lain valmisteluvaiheessa pidetty toivottavana, varsinkaan sellaisten oppiaineiden osalta, joilla olisi ”keskeistä merkitystä yleisen jatko-opintokelpoisuuden kannalta” (em. 187; Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp perusteluosat), vaan käyttömahdollisuus toivottiin rajattavan vain painotettuun opetukseen hakeutuvien oppilaiden taipumusten selvittämiseen. (Lahtinen et al. 2001; Seppänen 2006, 66 - 67, 74 - 75, 273.)

1990-luvun kuluessa suomalainen koulutuskeskustelu politisoitui, osittain laman seurauksena ja vuosina 1997 - 1998 eduskunnassa käyty koululakikeskustelu oli aatteellisten ristiriitojen sävyttämää. 1990-luvun alun laman myötä opettajat alkoivat jälleen kaivata yhteisten arvojen palauttamista opetussuunnitelmaan. Koulutuksen alueellisen tasa-arvon ja oppilaan subjektiivisen lähikouluoikeuden vaatimukset nousivat tärkeiksi ja sivistysvaliokunta pyrki rajoittamaan vapaata kouluvalintaa sekä peruskoulutuksen markkinoistumista. Lopputuloksena kaikesta tästä keskustelusta oli vuonna 1999 voimaan astunut uusi 'perusopetuslaki', jossa luopumalla vanhasta 'peruskoululaista' pyrittiin luopumaan identiteetiltään kiinteästä laitoksesta ja siirryttiin joustavaan palvelutarjontaverkkoon jossa yksilön odotusten, toiveiden ja tarpeiden toteuttaminen mahdollistui oikeistoliberaalien toimijoiden toiveiden mukaan. (Ahonen 2004, 320 - 323.) Tämä johti huomattavaan rakenteelliseen muutokseen suomalaisessa yhtenäiskoulussa ja koulutuspolitiikassa. Huolimatta siitä, että oppilas voi pyrkiä oppilaaksi muuallekin kuin oman asuinalueensa lähikouluun, ei kunnilla ollut velvoitetta ottaa oppilasta näihin kouluihin. Koulu on velvollinen ottamaan vain ne oppilaat, joiden lähikouluksi se on määritelly. Mikäli kouluun jää vapaita oppilaspaikkoja tämän jälkeen, voidaan niihin ottaa, yhdenvertaisin perustein⁵ muualtakin tulevia oppilaita. Kunnalla on kuitenkin oikeus päättää, että oman kunnan oppilailla on etusija oppilaaksiotossa kunnan ulkopuolelta tuleviin oppilaisiin nähden. Helsingissä tehdyn tutkimuksen mukaan oppilasalueiden rajojen asettamisella on vaikutusta koulujen oppimistuloksiin (Bernelius 2005, 95). Kun myös painotettuun opetukseen hakeutuvien taipumusten perusteella tapahtuu karsintaa, kuten yllä on mainittu, johtaa tämä tilanteeseen, jossa kaikilla oppivelvollisilla ei enää ollut pääsyä osaan opetusryhmistä erityisesti perusopetuksen viimeisillä luokilla. (Lahtinen et al. 2001, 186 - 187; Seppänen 2006, 277 - 278.)

⁵ Perusopetuslain 28 §:n mukaisena yhdenvertaisena valintaperusteena on pidetty esimerkiksi arvontaa (Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp perusteluosat) tai ilmoittautumisjärjestystä, kuten Lahtinen ja kumppanit tulkitsevat (Lahtinen et al. 2001, 187).

2.3. Koulu ja valta

Koulun tekemiin oppilasvalintoihin, samoin kuin perheiden tekemiin kouluvalintoihin liittyy aina, tavalla tai toisella valta. Michel Foucault (1998, 496) toteaa tiedon synnyttävän käytäntöjä ja samalla vaikuttavan niihin. Kuitenkin samalla tieto itse on samojen käytäntöjen muovaamaa. Subjekti, toimija, määrittyy tiedon ja vallan toimien kautta. (Husa 1999, 63 - 64.) Tapa jolla kerromme totuutta itsellemme ja toisille muovaa maaperää vallankäytölle ja tekee sitä näkyväksi tai näkymättömäksi koska tämän tiedon avulla toimijoita luokitellaan (Popkewitz & Brennan 1998, 29). Tieto on valtaa tehdä luokituksia, mutta valtaa on myös tieto näistä luokituksista; miten luokitellaan mitään, miten luokituksia luodaan. Valta ilmenee dikotomioina, joilla maailma jaetaan hyviin ja pahoihin, haluttuun ja hyljeksittyyn, sisällä ja ulkona oleviin, hyväksyttyihin ja hylättyihin, koulun ja kodin valintaan jne. (Popkewitz & Brennan 1998, 10.) Vapaus tehdä valintoja on valtaa; toiset pystyvät toteuttamaan tavoitteitaan kun taas toiset joutuvat karsimaan tavoitteitaan resurssien rajallisuuden takia sellaisiksi, jotka on mahdollista toteuttaa (Bauman 1997, 143). Tähän liittyy myös keskustelu tasa-arvosta. Simola, Rinne ja Kivirauma (2002) näkevät ennen niin tärkeänä suomalaisessa koulutuspolitiikassa pidetyn tasa-arvon (*equality*⁶) käsitteen merkityksen muuttuneen 1990-luvun keskustelussa. Tasa-arvon (*equality*) vaatimukset koulutuksessa korvautui kohtuuden ja oikeudenmukaisuuden vaatimuksella (*equity*⁷), jossa oppilaalle tarjotaan yksilön kykyjen mukaista opetusta (Simola, Rinne, Varjo, Kauko & Pitkänen 2007). Tämä johtuu talouden merkityksen korostumisesta yhteiskunnallisia palveluita ohjaavana tekijänä (ks. Simola, Rinne & Kivirauma 2002).

Se miten puhumme valinnasta ja koulusta tuottaa siis valintaa kouludiskurssissa; kouluvalintaa sekä koulun valintaa. Se tuottaa odotuksen ja oletuksen eri toimijoiden mahdollisuudesta valita. Opetussuunnitelmaan sisältyy itsestään selvänä valinnaisuus jonka myötä mahdollistuu inkluusio ja eksklusio. (Popkewitz & Brennan 1998, 25, 27.)

⁶ Equality = tasa-arvo, tasa-arvoisuus, samanarvoisuus (mot.kielikone.fi luettu 20.3.2008).

⁷ Equity= kohtuus, oikeudenmukaisuus (mot.kielikone.fi luettu 22.3.2008).

Koulutuksen kaksinaisluonteen olemassaolo tuntuu myös täysin itsestään selvältä, koska yhteiskunnassa pitää olla keinoja hallita ja valvoa kansalaisia. ”Kun jokaiselle määrättiin oma paikkansa – koulu saatiin toimimaan oppimiskoneena mutta samalla valvovana, arvojärjestykseen asettavana ja palkitsevana koneena.” (Foucault 2005a, 201). Yhteiskunnalla pitää olla keinoja kasvattaa kunnollista ja kuuliaista työväkeä elinkeinoelämän tarpeisiin (Marshall 1991). Koulun yhtenä tarkoituksena on ollut suoda oppilaille yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen huolimatta heidän sosiaalisesta, uskonnollisesta, rodullisesta yms. taustasta tai sukupuolesta. Kuitenkin koulu on myös vahvasti säilyttämässä vallitsevia jakoja eri sosiaaliryhmien tai –luokkien välillä. Tähän vaikuttaa virallisen opetussuunnitelman lisäksi piilo-opetussuunnitelma (Broady 1986), jonka myötä oppilaat oppivat yhteiskunnassa vallitsevia asenteita ja arvoja. Foucault’n mukaan (2000) koulu on yhteiskunnallinen vallankäytön instituutio, jonka tarkoituksena on kehittää ja muovata ihmistä vallitsevien normien mukaiseksi. Kasvatusinstituutiona koulu yhdistää pastoraalisen hoivatyön ja yksilöiden luokittelun sekä valikoinnin erilaisiin opetusmuotoihin (Popkewitz & Brennan 1998, 21). Koulun käyttämä valta voidaan nähdä pastoraaliseksi vallan käytöksi, koska perinteisesti on koulun tehtäväksi nähty oppilaiden tulevaisuuden työ- ja opiskelumahdollisuuksien turvaaminen (em. 23-24). Huolimatta siitä, että puhutaan pastoraalisesta vallasta ja oppilaan parhaasta, korostuu kuitenkin tänä päivänä perinteisempi luokitteluun pyrkivä valta. Paikallisten kouluviranomaisten toiminnassa korostuu yritysmaailman vallankäyttö, jossa koululta vaaditaan tuloksellisuutta ja tuottavuutta. Viranomaisten päätösten perusteella koulut voivat harjoittaa selektiivistä oppilaaksiottoa. (Glennerster 1991, 1272 - 1273.)

Erilaisia vallan käyttäjiä eli koulumarkkinoilla toimivia määriteltäessä olennaista on se miten sosiaalinen tila ja alueet sekä toimijat rakennetaan diskurssien kautta; antamalla heille määritelmiä ja oletuksia kuinka toimia ja puhua tietystä positiosta. (Popkewitz & Brennan 1998, 12.) Kuten jo edellä on kerrottu, valta ilmenee näiden toimijoiden toimintojen sekä puheen kautta ja muovaa erilaisia positioita toimijoille. (em., 16.) Puhuttaessa kouluvalinnasta Foucault määrittelee subjekteiksi eli toimijoiksi koulun ja vanhemmat (Foucault 2000, 326 - 327). Vastaavasti puhuttaessa koulun tekemästä

valinnasta voidaan subjektina nähdä koulun (rehtori ja johtokunta) lisäksi kunnalliset viranomaiset ja luottamuselimet, jotka toimillaan tuottavat valinnan kriteereitä ja mahdollisuuksia.

Jukka Törrönen toteaa (2000) position omaksumisen tapahtuvan suhteessa kommunikaation sisältöön ja vuorovaikutuksellisiin tekijöihin. Hän lainaa Langenhove & Harrén (1995) näkemystä, jonka mukaan tämä position omaksuminen tapahtuu retorisin keinoin puhujien asemoidessa itseään ja toisia puhujia valtasuhteita sisältäviin suhteisiin. (Törrönen 2000, 248.) Subjektiaseman rakentumisen positionaalinen aspekti tuo esille kenen (myös instituutioiden) roolia retorisesti vahvistetaan ja heikennetään (Törrönen 2000, 250).

3. Tutkimustehtävä ja kysymykset

Tarkastelen tässä tutkimuksessa oppilaiden valikoitumista 7. luokille yläkouluihin Espoossa keväällä 2006, siihen liittyviä hallinnollisia prosesseja sekä espoolaisten koulumarkkinoiden alueellista jakautumista. Seuraavaksi kuvaan tutkimusongelman, perustelen tutkimuksen rajauksen sekä esittelen tutkimuskysymykset. Lisäksi esittelen tutkimuksessa käyttämiäni termejä.

3.1. Tutkimusongelman määrittely ja raja

Oppilaaksiottoprosessi on muuttunut Espoossa huomattavasti 2000-luvun aikana. Seppänen tuo väitöskirjassaan (Kouluvalintapolitiikka perusopetuksessa, 2006) selkeästi esiin kaupunkien (Espoo, Turku, Lahti, Kuopio sekä osittain Helsinki) erilaiset käytännöt kouluvalintapolitiikassa siirryttäessä yläkouluun 2000-luvun alussa. Tämän jälkeen Espoossa on siirrytty koulukohtaisista oppilasalueista (liite 1) usean koulun yhteisiin oppilasalueisiin (liite 2). Näin ollen koulujen suosiota ei voi tutkia enää vuonna 2006 samoilla menetelmillä kuin Seppäsen tutkimuksessa, jossa vertailtiin kunkin koulun

alueelta poishakeneiden ja sinne hakeneiden oppilaiden hakemusvirtoja (Seppänen 2006, 121). Seppäsen tutkimuksen (2006) mukaan espoolaiskoulujen haluttavuus oli jakautunut tasaisesti verrattuna muihin tutkimuksessa mukana olleisiin kaupunkeihin (em. 169 – 170). Kuitenkin Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjat osoittavat että koulujen välillä on eroja suosiossa (So 2006d ja So 2007b). Omalla tutkimuksellani pyrin tarkastelemaan sitä, oliko espoolaiskoulujen välillä eroja suosiossa keväällä 2006 yläkoulujen 7. luokkien toteutuneiden oppilasvalintojen perusteella.

Tässä tutkimuksessa perheiden tekemiä valintoja kuvataan määrällisesti yläkoulun 7. luokalle siirtyvien oppilaiden kouluihin sijoittumisen kautta. Jokainen painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen hakenut, lähikoulutoiveen esittänyt tai esittämättä jättänyt sekä toissijaiseen kouluun hakenut oppilas nähdään siis perheen tekemän valinnan ilmentymänä. Perheen tekemä valinta näyttäytyy reaalityodellisuudessa näinä hakuina ja pyrkimisyrityksinä, se myös liittyy perheen positioon koulumarkkinoilla. Tässä tutkimuksessa perehdytään niihin hallinnollisiin prosesseihin, joiden kautta oppilaiden sijoittuminen yläkoulun 7. luokille tapahtuu. Tarkastelussa keskitytään koulun toimien kuvaukseen. Jotta voin piirtää siitä selkeän kuvan, on luotava katsaus oppilaaksiottoprosessin muutoksen historiaan sekä Espoon kaupunkirakenteeseen, joka poikkeaa yhden keskustan omaavista kaupungeista huomattavasti. Tämä taas luo omat erityispiirteensä koko oppilaaksiottoprosessiin ja sen tarkasteluun.

Tutkimuksessa keskitytään Espoon suomenkielisten yläkoulujen oppilasvalintaan, koska ruotsinkielisellä puolella kouluja on vähemmän ja oppilasalueet ovat olleet historiallisestikin laajemmat ja koulumatkan pituus ei ole ollut samalla tavalla merkittävä valintakriteeri kuin suomenkielisellä puolella. Tutkimuksessa keskitytään vain kunnallisiin peruskouluihin, eli yksityiskoulut jäävät tutkimuksen ulkopuolelle.

3.2. Tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa pyritään löytämään vastauksia siihen, millä tavalla yläkoulun 7. luokkien oppilaat valikoituivat keväällä 2006 espoolaisiin kouluihin. Tämän kysymyksen selvittämisen myötä selviää myös se, minkälainen on espoolainen oppilasvalintaprosessi periaatteessa ja käytännössä, sekä millä tavalla koulumarkkinat ovat jakautuneet alueellisesti kaupungin sisällä. Lopuksi päädytään kysymään, mikä taho on valinnan tekijän asemassa, palvelun tuottaja vai asiakas.

Tutkimukseni tutkimuskysymyksiä ovat siis

1. Miten espoolaisten yläkoulujen 7. luokkien oppilaat valikoituivat kevään 2006 oppilasvalinnassa?
2. Minkälainen valintaprosessi Espoossa on käytössä?
3. Miten espoolaiset koulumarkkinat ovat jakautuneet alueellisesti?
4. Valitseeko palveluntuottaja asiakkaansa vai asiakas palveluntuottajan?

3.3. Tutkimuksessa käytettyjä termejä

Käytän tässä tutkimuksessa toistuvasti termejä, joiden selventäminen kootusti parantaa tekstin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Koska jokaisella lukijalla ja kirjoittajalla on oma tapansa ymmärtää sanoja ja täyttää ne erilaisilla merkityksillä ja rakentaa niiden avulla todellisuutta, olen seuraavassa pyrkinyt selventämään sitä, miten olen ajatellut käyttämäni termien merkityssisällön kuvaavan tiettyjä asioita tässä tekstissä.

Termillä **kouluvalinta** tarkoitan oppilaan ja perheen tekemää valintaa siitä, mihin kouluun oppilas hakeutuu/pyrkii. **Koulun valinta** tarkoittaa sitä oppilasvalintaa, jossa koulu on valinnan tekijän positiossa. Eli toimijana jolla on valta päättää valittavista ja hylättävistä. Termillä **positio** tarkoitan toimijan (**subjekti**) asemaa, josta käsin toimija antaa lausuntojaan ja tarkastelee maailmaa, sekä asemaa johon toimija on muiden toimijoiden toimesta tai vaikutuksesta asetettu. **Koulumarkkinat** viittaa Piia Seppäsen väitöskirjassaan (2006, 274) kuvaamaan tilanteeseen, jossa oppilaan ei ole pakko mennä lähimpään

kouluun, eikä koulun ole pakko ottaa vastaan kaikkia sinne haluavia oppilaita (Perusopetuslaki 28§). **Painotettu opetus** tarkoittaa sellaista opetusta, johon oppilaat valitaan erilaisten valintakriteerien perusteella. Espoon kaupungin verkkosivujen mukaan painotetussa opetuksessa ”oppilailla on vaativammat sisältö- ja taitotavoitteet suhteessa opetussuunnitelman perusteisiin.”⁸ (espoo.fi). **Kieliperusteisella opetuksella** tarkoitan kielikylypyopetusta, kaksikielistä opetusta sekä englanninkielistä opetusta, eli sellaista kielenopetusta, johon on erityiset valintakriteerit, ja joka siis poikkeaa oppilasvalinnaltaan tavallisista A- ja B-kielistä joita kouluissa opetetaan. **Tavoitteellinen erikoisopetus** on kokoava yläkäsite painotetulle ja kieliperusteiselle opetukselle. Tällaiseen opetusmuotoon hakeutuminen osoittaa perheen näkökulmasta sellaista tavoitteellista toimintaa ja päämäärien asettelua, jota yleisopetuksen puitteissa ei voida toteuttaa. Toisaalta tavoitteellisen opetuksen voi nähdä myös koulun näkökulmasta; koululla on tavoitteena houkutella erikoisluokille, eli painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen, tiettytyyppisiä oppilaita, joiden avulla koulu voi toteuttaa tavoitteitaan (tässä vaiheessa en ota kantaa siihen mitä nämä tavoitteet ovat). Termillä **valikoituminen ja valikoitunut**⁹ tarkoitan oppilaita, jotka ovat päässeet kouluun tavoitteellisen opetuksen erikoisluokkiin, eli painotettuun opetukseen tai kieliperusteiseen opetukseen, liittyvien valintakriteerien perusteella. Valikoituneen oppilaan vastakohta on yleisopetuksen oppilas, jonka kouluun valikoitumiseen liittyvät mahdollisesti vain sosiaalisin perustein tehtävän valinnan kriteerit (terveydentila, sisarus, koulumatka, lähikoulutoive). Valikoituneet oppilaat ovat siis valintakriteerit hyväksytysti täyttäviä, pääsykokeen tai ennakkotehtävien kautta kouluun hyväksyttyjä. **Lähikoulu** tarkoittaa espoolaisessa kontekstissa oman oppilasalueen koulua joka oppilaalle osoitetaan lähikouluksi. Yläkoululaisen oppaan (jatkossa Yko) mukaan koulu ei välttämättä ole oppilaalle maantieteellisesti lähin mahdollinen koulu (Yko 2006, 6). **Toissijainen koulu** on (em.) oppaan mukaan muu kuin Espoon opetustoimen oppilaalle osoittama lähikoulu. Eli se voi olla toisella palvelualueella tai jopa toisessa kaupungissa oleva koulu. **Oppilasalue** on alue, jolla oppilas asuu ja jolta hänelle osoitetaan lähikoulu.

⁸ Tästä tulee perustelu tavoitteellinen -termin käytölle.

⁹ Valikoida = valita useasta erilaisesta; *valikoi hedelmistä parhaat*; valikoitua= tulla valikoiduksi, seuloutua; muodostua itsestään jonkinlaiseksi ryhmäksi. *parhaat valikoituivat loppukilpailuun* (netMot sanakirja luettu 13.12.2007).

Palvelualue puolestaan on maantieteellinen alue, jota käsitellään kokonaisuutena palveluiden tasapuolista kehittämistä ja suunnittelua tarkasteltaessa. Näitä palvelualueita on perusopetuksessa viisi, kaupunginosien mukaan nimettyinä, kuten myöhemmin tarkemmin selvitetään. (em.)

4. Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tässä luvussa kuvaan tutkimukseni aineistoa sekä käyttämiäni tutkimusmenetelmiä, joilla pyrin löytämään ratkaisun luvussa 3.2. esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

4.1. Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni empiirisen aineiston muodostavat Espoon Suomenkielisen opetuksen tulosyksikön (viitataan jatkossa lyhenteellä Suotu 2006) kokoamat tilastotiedot kevään 2006 toteutuneista yläkoulujen oppilasvalinnoista. Tilastotiedot sisältävät tiedon siitä, kuinka moni kunkin koulun oppilas on yleisopetuksessa ja kuinka moni on painotetussa tai kieliperusteisessa opetuksessa, joihin oppilaat valikoidaan¹⁰ myöhemmin esiteltävien valintakriteerien perusteella. Tilastotietojen perusteella olen laatinut taulukot oppilaiden valikoitumisesta kouluihin. Myös painotettuun opetukseen sekä toissijaiseen kouluun hakeneiden osalta olen laatinut taulukot viraston kokoamien hakeneiden¹¹, hyväksytyjen ja karsiutuneiden oppilaiden lukumäärätietojen pohjalta. Lähikouluihin hakeneiden, päässeiden, karsiutuneiden oppilaiden lukumäärätiedot sekä lähikoulutoiveiden toteutumisprosentit laskettiin virastossa valmiiksi.

¹⁰ Valikoitumisella tarkoitetaan oppilaita, jotka ovat päässeet kouluun tavoitteelliseen erikoisopetukseen, eli siis painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen liittyvien valintakriteerien perusteella. Valikoituneen oppilaan vastakohta on yleisopetuksen oppilas. Valikoituneet oppilaat ovat valintakriteerit hyväksytysti täyttäviä, pääsykokeen tai ennakkotehtävien kautta kouluun hyväksyttyjä.

¹¹ Painotettuun opetukseen hakijoiden määrän osalta viraston toimittamat tiedot poikkesivat, kolmen koulujen ilmoittamista hakijamääristä. On mahdollista, että viraston ilmoittamassa hylätyt-luvuissa on vain pääsykokeissa yms. hylätyt oppilaat, jolloin tilastosta jää puuttumaan ne oppilaat, jotka ovat hyväksyttävästi suorittaneet kokeen, mutta eivät kuitenkaan ole mahtuneet painotetun opetuksen luokalle.

Yllä kuvattujen tilastotietojen lisäksi tutkimukseeni aineistoon kuuluvat erilaiset oppilaaksiottoon liittyvät dokumentit (Suomenkielisen koulutuslautakunnan ja vuodesta 2005 alkaen Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjat, oppilaalle kirjoitettu valintaopas, Espoon kaupungin sekä koulujen internet -sivut), sekä rehtorien, virkamiesten ja luottamushenkilöiden, eli informanttien, kanssa käydyt keskustelut ja sähköpostikirjeenvaihto. Lisäksi olen haastatellut yhtä luottamushenkilöä sekä havainnoinut tammikuussa 2008 oppilasaluekohtaisesti järjestettyjä yläkoulun 7. luokkien oppilaaksiottoa käsitteleviä tiedotustilaisuuksia Keski- ja Pohjois-Espoon, Tapiolan ja Leppävaaran alueilla (7., 9. ja 10.1.2008). Tutkimukseeni osallistui erilaisina informantteina yhteensä 21 henkilöä, joista yhdentoista henkilön lausumiin viittaaan tekstissä (viitteenä inf ja numero).

Kaikkien näiden yllä kuvattujen lähteiden valossa pyrin muodostamaan käsityksen siitä, miten valinnanmahdollisuudesta puhutaan (kirjoitetaan) ja miten oppilasvalinta toteutuu käytännössä. Kyseessä on siis erilaisten laadullisten ja määrällisten aineistojen yhdistäminen, niin kutsuttu aineistotriangulaatio, jonka tarkoituksena on saada mahdollisimman luotettava ja kokonaisvaltainen kuva ilmiöstä jota on tarkoitus tutkia ja kuvata (Tuomi & Sarajärvi 2002, 140 - 142).

4.2. Todellisuuden kuvaaminen

Hakiessani vastauksia tutkimuskysymyksiini, käytän laadullisen tutkimuksen menetelmiä koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään todellisen elämän kuvaamiseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tähän liittyy aina myös kysymys vallasta ja politiikasta. Tarkoituksena on ”löytää ja paljastaa tosiasioita”. (Alasuutari 1999, 25; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.) Kvalitatiivisen tutkimuksen teon perusmenetelmiin kuuluvat mm. haastattelu, havainnointi, kysely sekä dokumenttien käyttö (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152). Tuomen ja Sarajärven mukaan Denzin (1978) totesi että ”sosiologioiden tulisi tarkastella tutkimuksissaan tutkittavaa ongelmaa mahdollisimman monesta näkökulmasta, koska ’todellisuus’, jota sosiologit tutkivat, on

sosiaalinen prosessi.” (Tuomi & Sarajärvi 2002, 141.) Simola toteaa (1995, 24) Foucault’ta tulkiten, että totuus paljastuu usein ilman perusteluita sivulauseissa ja rivienväleissä. Se koetaan itsestäänselvyyksiksi, jotka oikeuttavat toimintaa ja valintoja ilman että niiden perusteluita tiedostetaan tai kyseenalaistetaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan institutionaalista, viranomaispositiosta tuotettua puhetta (tekstiä) ja sitä, miten sillä luodaan todellisuutta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 77 - 80.) Eli sitä, miten kouluvalintoja ja oppilasvalintoja tuotetaan sekä miten koulumarkkinoita puhutaan todeksi eli rakennetaan puheessa. Diskurssianalyysia tehtäessä tärkeintä on tutkijan halu ja kyky "tunnistaa aineistostaan ihmettelyn aiheita” (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 13). Diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäyttöä, inhimillisiä merkityksiä, kommunikaatiota todellisuuden rakentamisena. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 18; Tuomi & Sarajärvi 2002, 48, 105 - 106). Tarkastelun kohteena ovat yksilön sijaan sosiaaliset käytännöt. Miten toimijat tekevät asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään, sekä miten diskurssit aktualisoituvat erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 28, 37; Suoninen, 1999, 18.) Pyrkimyksenä on kulttuuristen itsestäänselvyyksien kyseenalaistaminen.

Subjektipositio-käsite viittaa siihen miten kielenkäytössä rakennetaan itsestä ja toisista määrittämiä, jotka ovat tilanteiden mukaan vaihtuvia, kuitenkin kaikki positiot eivät ole välttämättä mahdollisia. Positiot tuotetaan aina sosiaalisissa käytännöissä, määrätyissä konteksteissa ja niiden rakentumisella voi olla myös laajempia, yhteiskunnallisia seurauksia. (Jokinen & Juhila 1993, 96, 99; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 37, 39 - 40.) Tämä merkityksien tuottaminen ja rakentaminen on kulttuurisidonnaista ja sitä tapahtuu koko ajan kaikkialla, osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 21; Jokinen & Juhila 2002, 53, 56, 66, 68.)

4.3. Koulujen luokittelun perusteita

Koulujen luokittelun pohjana olen käyttänyt Seppäsen väitöskirjassa nimettyjä (2006, 168 - 169) kategorioita, jossa koulut on jaettu niiden haluttavuuden mukaan viiteen eri kategoriaan; erittäin suosittuihin, suosittuihin, tasapainoisiin, torjuttuihin sekä erittäin torjuttuihin. Seppäsen tutkimuksessa koulujen suosituimmuutta mitattiin kouluun koulukohtaisen oppilasalueen ulkopuolelta hakeneiden ja koulun oppilasalueelta ulos hakeneiden oppilasvirtojen suhteilla vuonna 2000 (Seppänen 2006, 168). Samanlainen mittaustapa ei Espoossa enää onnistuisi oppilasalueiden määrittelytavan muuttumisen takia, kuten Seppäsenkin toteaa (2006, 293). Tutkimuksessani tarkastelen oppilasalueita kokonaisuuksina. Koulukohtaisten lukujen julki tuominen on kuitenkin perusteltua tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden takia. Erityisen huomiota herättävät havainnot olen tuonut julki omassa alaluvussaan (7.2.8). Tällaisiksi määrittelen sellaiset havainnot jotka poikkeavat selkeästi muista kouluista mm. seuraavilla perusteilla; runsaasti valikoituja oppilaita, runsaasti toissijaishakuja, lähikoulutoiveiden alhainen toteutumisprosentti, painotettuun opetukseen vähän hakijoita tai oppilasalueen sosiaalinen rakenne. Nämä koulut voisi Savosen (2002) luoman luokittelun mukaan jakaa ”magneetikouluiksi” ja ”hyljityiksi kouluiksi”. Savonen käyttää suosituimmuuden tunnuslukuna oppilaaksiottoa prosenttia, jossa verrattiin oppilaaksi otettujen lukumääriä pyrkijöiden lukumääriin. (Savonen 2002, 63). Kuten Simola (2005) koulukohtaisten oppimistulosten ja julkisuuden suhdetta kuvaavassa artikkelissaan mainitsee, ei erojen aiheuttajien yksilöiminen ole helppoa. Tilastollisesti merkitseviä eroja saadaan vain ääripäiden vertailulle.

4.4. Alueiden kuvauksen perusteita

Kuvaan tutkimuksessani myös oppilaaksiottoalueiden sosiaalista profiilia, koska koulun lähialueen sosioekonomisen rakenteen on todettu olevan yhteydessä koulun suosioon niin Isossa-Britanniassa (Taylor ja Gorard 2001) kuin Suomessakin (Seppänen 2006, 258). Simola (2005) toteaaakin suoritusindikaattorien kertovan enemmän ”oppilasaineksesta kuin koulun pedagogisesta tasosta.” (Simola 2005, 181). Alueiden sosioekonomisen rakenteen

kuvaus onnistuu kaupungin tuottamien tilastojen valossa hyvin, sillä tilastoalueet vastaavat oppilasalueita muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.¹²

Espoon alueiden segregoitumisesta on tehty tutkimuksia vuosituhaten vaihteen tienoilla kahdesti. Espoon erilaiset alueet –raportissa (viitataan jatkossa lyhenteellä Raportteja Espoosta 2001) määritellään segregaatio seuraavalla tavalla:

”Segregaatio merkitsee asuinalueiden erilaistumista ja sillä on sekä positiivinen että negatiivinen ulottuvuutensa. Positiivista on paikallisen identiteetin syntyminen ja negatiivista alueiden ei-toivottu erilaistuminen niin, että huono-osaisuus keskittyy tietyille alueille.” (Raportteja Espoosta 2001, 49).

Espoon erilaiset alueet –raportissa (2001) kartoitettiin segregoitumisriskin alueita vuosien 1997 - 1999 tilastotietojen valossa. Tässä raportissa korkeimman segregoitumisriskin alueita olivat korkean työttömyysasteen, pienituloisten, ahtaasti vuokralla asuvien yksinhuoltajien alueet Kauklahdessa ja Espoon keskuksessa. Kauklahden alueella väestöllä oli myös matala koulutustaso ja Espoon keskuksessa paljon vieraskielistä väestöä. Ylipäättään alhaisen koulutustason väestö sijoittuu Kehä III:n pohjoispuolelle, eli Keski- ja Pohjois-Espoon oppilasalueille. (Raportteja Espoosta 2001.)

Santeri Paakon tutkimus käsitteli Espoon alueellista erilaistumista vuosina 1980 - 2000. (Paakko 2003). Paakko löysi Espoosta myös joitakin ”huono-osaisten” alueita¹³. ”Huono-osailla” alueilla väestön koulutus- ja tulotaso on huomattavasti alle kaupungin keskiarvon, samoin toimeentulotuen saajia on enemmän kuin kaupungissa keskimäärin (em. 55). Hänen tutkimuksessaan käyttämänsä kartat ”Espoon sosiaaliset aluetyypit

¹² Pohjois-Espoon oppilasalueeseen kuuluu muutamia pienalueita Vanha Espoon suuralueelta. Tästä seurauksena on se, ettei tarkka tilastollinen tarkastelu ole mahdollista, suuntaa-antava tarkastelu kylläkin. Läntisen Leppävaaran oppilasalueella on samantyyppinen tilanne, jossa Sepänkylän pienalueesta osa kuuluu Tapiolan oppilasalueeseen, vaikka suuralueen mukainen sijainti olisi Leppävaara. Suurpellon osalta on myös sama tilanne; yhdestä pienalueesta osa kuuluu Tapiolan oppilasalueeseen, vaikka koko pienalue kuuluukin Suur-Matinkylän alueeseen. Näillä kahdella viimeksi mainitulla oppilasalueen vaihdoksella ei sinänsä ole suurta vaikutusta alueiden kuvailuun pienen väkimääränsä takia. (Espoo alueittain 2006; Yläkoululaisen opas 2006.)

¹³ Matinkylä-Olarin oppilasalueella Tiistilä ja Matinmetsä, Espoonlahden oppilasalueella Espoonlahden keskus ja Kivenlahti, Keski-Espoon oppilasalueella Kauklahti, Suvela ja Kirkkojärvi sekä Pohjois-Espoon oppilasalueella Högnäs (Paakko 2003, 48).

vuonna 2000” sekä ”Fyysiset aluetyypit vuonna 2000” ovat toimineet taustamateriaalina alueellisia kuvauksia tehdessäni.

5. Espoon kouluvalintapolitiikka

Tässä luvussa kuvaan Espoon kouluvalintapolitiikassa, etenkin oppilaaksiottoalueiden määrittelyssä ja oppilaaksiotossa, tapahtuneita muutoksia vuosituhaten vaihteen jälkeen.

Espoossa käytössä oleva kouluvalintapolitiikka muuttui 2000-luvun alussa, vaikka keskustelua aiheesta käytiin jo edellisellä vuosikymmenellä. Silloinen koulutoimenjohtaja Atso Vilkkijärvi ”tyrmäsi” kuitenkin tuolloin ajatuksen peläten että ”Kaupungin sisällä syntyisi aikamoinen ralli. Luokkia vähennettäisiin ja oppilaita siirrettäisiin kouluihin ja luokkiin, joissa sattuu olemaan tilaa” (Helsingin Sanomat 5.12.1991). Aiemmat koulukohtaiset tai muutaman koulun yhteiset oppilasalueet korvattiin usean koulun yhteisellä oppilasalueella. Muutos lähti virkamiesvetoisesti liikkeelle ja luottamushenkilöiden suhtautuminen oli varautunutta (inf¹⁴ 1). Muutoksen taustalla voidaan nähdä virkamiesten työn helpottaminen, kun joka vuosi ei tarvitse muuttaa koulukohtaisia oppilasaluerajoja oppilaiden määrän vaihdellessa (inf 2; inf 1). Toisaalta haluttiin myös parantaa vanhempien mahdollisuuksia valita lapselleen koulu (inf 1). Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirjan mukaan (Sk¹⁵ 2002b) uuden perusopetuslain mukanaan tuomia mahdollisuuksia oppilaiden valikoinnista muillakin kriteereillä kuin vain koulumatkan turvallisuuden ja pituuden perusteella haluttiin ottaa käyttöön muun muassa siksi, että erilaisten yksilöiden tarpeisiin pitää pystyä vastaamaan peruskoulun sisällä. Tämän voi ajatella tarkoittavan lähikoulupaikkaa määriteltäessä myös terveydellisen tai muun erityisen syyn, sisarusperiaatteen sekä vanhempien esittämän lähikoulutoiveen huomioimista koulumatkan lisäksi. Keinoja yksilöiden erilaisiin tarpeisiin vastaamiseen ovat myös mm. painotetun opetuksen tarjoaminen sekä joustavat

¹⁴ Lyhenne inf tarkoittaa informanttia.

¹⁵ Sk = Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirja.

tasoryhmittelyt, kuten Olarin koulun rehtori ja matemaattis-luonnontieteellisen linjan johtaja toteavat (Erma & Flinkman 2007). Uuden perusopetuslain myötä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen hakeutuvien osalta voitiin ottaa käyttöön monipuoliset valikointikriteerit. Toissijaiseen kouluun hakevien oppilaiden valikointiin tuli myös muutoksia, joilla oman kunnan (ja alueen) oppilaiden asema voitiin turvata. (Yko 2006; Lahtinen et al. 2001).

Espoo on jaettu valtuuston päätöksellä opetustoimen osalta viiteen palvelualueeseen¹⁶ sosiaali- ja terveystoimen suuralueiden mukaisesti. Oppilaan kannalta palvelualueella on merkitystä käytännössä vain haettaessa toissijaiseen kouluun, koska omalta palvelualueelta tulevat oppilaat asetetaan etusijalle toissijaiseen kouluun haettaessa. Oppilasalue on alue, jolla oppilas asuu ja se määrittää sen, mikä lähikoulu oppilaalle osoitetaan. Oppilasalueita¹⁷ on seitsemän, eli kaksi suurinta palvelualueita on jaettu kahteen oppilasalueeseen, muuten oppilasalueet vastaavat palvelualueita. Varsinainen oppilaaksiotto käsittää kaikki ne toimet, joiden tuloksena oppilaalle osoitetaan lähikoulu omalta oppilasalueeltaan sekä sen, että oppilas hakee johonkin muuhun kouluun ja pääsee sinne, mikäli kriteerit täyttyvät. (Yko 2006, 6.)

5.1. Oppilaaksiottojärjestelmän muutokset 2000-luvulla

Koulukohtaisista oppilaaksiottoalueista (kartta liitteenä 1) luopumista alettiin valmistella vuosituhannen vaihteen tienoilla. Aiemmin kerran vuodessa rehtoreilta pyydettiin tarkennuksia oppilasaluerajoihin. Käytössä oli yhden koulun oma tai muutaman koulun yhteinen oppilasalue, jolla asuvat oppilaat menivät kouluun, jälkimmäisessä tapauksessa rehtorit sopivat yhdessä oppilaiden jaon koulujen välillä. Koko oppilaaksiottoalueiden muutosprosessi voidaan jakaa eri vaiheisiin. Ensimmäisessä vaiheessa, marraskuussa 1999, Suomenkielisessä koulutuslautakunnassa oli käsittelyssä seuraavaa lukuvuotta koskevat

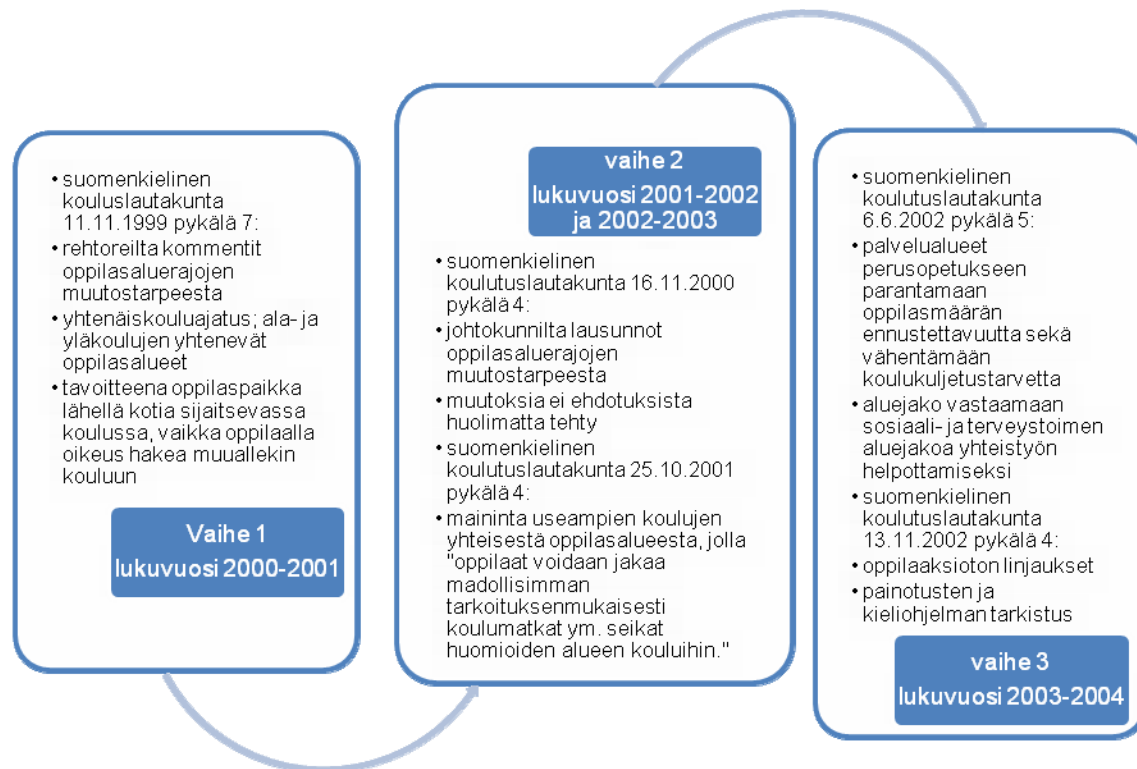
¹⁶ Palvelualueet: Espoonlahden palvelualue, Keski- ja Pohjois-Espoon palvelualue, Leppävaaran palvelualue, Matinkylä-Olarin palvelualue ja Tapiolan palvelualue.

¹⁷ Oppilasalueet: Espoonlahden oppilasalue, Keski-Espoon oppilasalue, Pohjois-Espoon oppilasalue, itäisen Leppävaaran oppilasalue, läntisen Leppävaaran oppilasalue, Matinkylä-Olarin oppilasalue ja Tapiolan oppilasalue.

oppilasalueiden muutokset. Lautakunnan pöytäkirjan (Sk 1999) mukaan perusopetuslaissa olevan yhtenäiskouluajatuksen toteuttamisen kannalta olisi järkevää, että ala- ja yläkoulujen oppilaaksiottoalueet olisivat yhteneviä. Tämä mahdollistaisi paremmin koulujen välisen yhteistyön. Tavoitteena oli myös oppilaspaikan osoittaminen kodin lähellä sijaitsevasta koulusta. Pöytäkirjassa on maininta myös siitä, että oppilaalla on oikeus hakeutua muuhunkin kuin oman alueensa kouluun. (Sk 1999.) Toisessa vaiheessa, marraskuussa 2000, pyydettiin oppilasalueisiin liittyvistä muutostarpeista lausuntoa rehtorin sijaan koulun johtokunnalta. Johtokuntien esittämiä muutosehdotuksia ei kuitenkaan hyväksytty ja lopulta esittelijä veti asian pois esityslistalta. (Sk 2000). Seuraavina vuosina oli käytössä menettely, jossa usealla espoolaiskoululla oli yhteinen oppilasalue. Oppilaaksiottoalueiden muodostamisen kannalta tärkeänä pidettiin sitä, että ”oppilaat voidaan jakaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti koulumatkat ym. seikat huomioiden alueen kouluihin.” (Sk 2001).

Kolmannessa vaiheessa, vuonna 2002, jaettiin kaupunki perusopetuksen palvelualueisiin (Sk 2002a). Perusteluna tälle jaolle oli oppilasmäärän ennustettavuuden paraneminen, kun käyttöön otettiin tilastoinnissakin käytössä olevat pienalueet, sekä yhteistyön paranemisen sosiaali- ja terveystoimen kanssa, jolla oli jo käytössä vastaavat suuraluejako. Tämä palvelualuejako malli aikaansai tarpeen myös tarkastella oppilaaksioton kriteerejä sekä painotusten (kuvassa 2 näkyy painotusten tarjonta alueittain ennen lukuvuonna 2004 - 2005 voimaan tullutta muutosta) ja kieliohjelman tarkistamista (Sk 2002a). Marraskuussa 2002 lautakunnassa esiteltiin oppilaaksioton linjaukset, joissa mainittiin mm. nuoremman sisaruksen mahdollisuus päästä, vanhempien niin toivoessa, samaan kouluun vanhemman sisaruksen kanssa, sekä lähikoulutoiveen esittäminen kaverisuhteiden, koulussa opettavien kielten tai iltapäivähoitojärjestelyiden yms. perusteella. A-kielen asema muuttui aiemmasta, sillä oppilaan tuli vastaisuudessa valita A-kieli omassa koulussa opettavien kielten joukosta, kun aiemmin oppilas sai oikeuden siirtyä lähimpään kouluun, jossa kieltä opetettiin. Muutoksen jälkeen koulun vaihto kielitarjonnan perusteella tapahtui joko esittämällä lähikoulutoiveen tai hakemalla toissijaisena hakijana kouluun. Myös

kunnan mahdollisuus vaikuttaa koulun osoittamispäätöksillä koulumatkakustannuksiin mainittiin pöytäkirjassa. (Sk 2002b.)

Kuva 1 Oppilaaksioton muutoksen alkuvaiheet Espoossa 2000 - 2004 (Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirjojen mukaan)

5.1.1. Koulukohtaisesta oppilaaksiottoalueesta palvelualueeksi

Aiemmin käytössä olleessa järjestelmässä, koulukohtaisen tai muutaman koulun yhteisen oppilasalueen oppilaiden lähikoulu määräytyi sen mukaan, missä oppilas asui. Yhteisellä oppilasalueella "rehtorit määrittelevät keskenään sen, mihin kouluun alueella asuvat oppilaat ohjautuvat." (Sk 2002b.) Määrittelyn pohjana oli mm. koulumatkan pituus. Koulukohtaisen oppilasaluejaotuksen mukaan määräytyvässä lähikoulussa käyvistä oppilaista ei tehty erillistä koulun osoittamispäätöstä. Kieliperusteiseen opetukseen ja toissijaiseen kouluun pyrkimistä varten oli koulutuslautakunnan vahvistamat

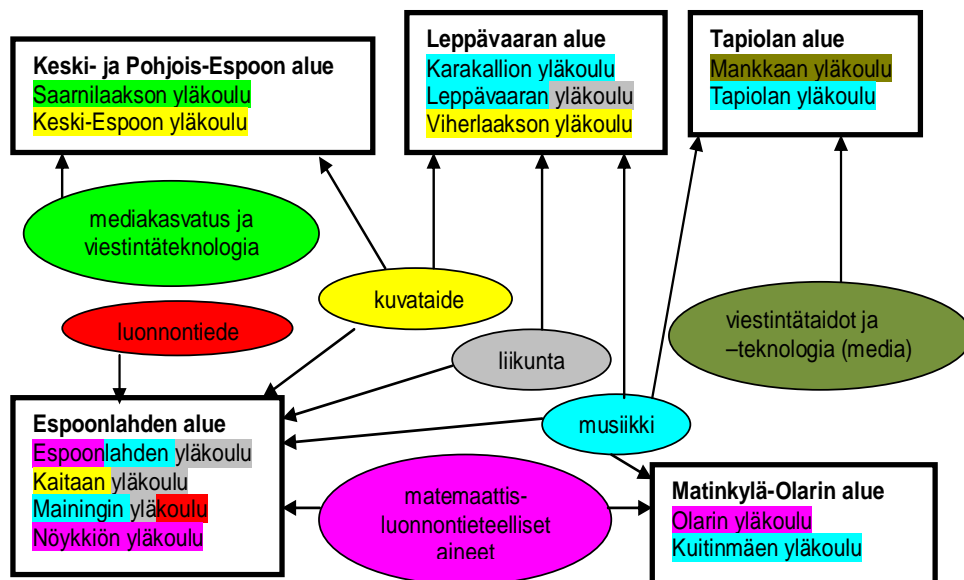
valintakriteerit. Painotetun opetuksen valintakriteereistä päätti koulun johtokunta (Sk 2002b).

Espoon vuosia 2002 - 2004 koskevassa strategiassa oli tavoitteena se, että perusopetuksen oppilasalueet määritellään niin, että tasapuolinen palvelutarjonta pystytään turvaamaan. Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirjan mukaan ”Palvelualuemalli edistää asiakaslähtöisyyttä. Oppilaille tarjotaan mahdollisuuksien mukaan tasavertaiset palvelut ja valinnanmahdollisuudet lähialueelta.” (Sk 2002a). Samalla pyrittiin alueiden välisen, ”turhan” liikkumisen vähentämiseen ja koulukuljetustarpeen vähentämiseen (em.).

Oppilasalueiden (kartta liite 2) käyttöönoton myötä oppilasmäärien ennustaminen pohjautui vahvemmin kaupungin virallisiin väestöennusteisiin sekä väestörekisteritietoihin. Palvelualueet muodostuivat siis Espoon tilastoinnissa käytettävien alueiden mukaan. Sama palvelualuejako on käytössä myös sosiaali- ja terveystoimessa, mikä nähtiin yhteistyön kannalta positiivisena. Päättäessään palvelualuemallin käyttöönotosta lautakunta totesi myös, että kieliohjelmat, painotukset sekä oppilaaksioton kriteerit pitää vielä tarkistaa ennen kuin toiminta uuden mallin mukaan otetaan käyttöön elokuussa 2003. ”Kunnan opetussuunnitelmalinjauksissa määritellään, mitä opetussuunnitelmallisia painotuksia kouluissa voi olla.” (Sk 2002a.) Vuonna 2002 lautakunta piti mahdollisena sen, että joitain painotuksia on tarjolla kaikilla palvelualueilla ja joitakin keskitetysti.

5.1.2. Oppilaaksiottojärjestelmän korjaus ja kehittäminen

Ensimmäistä kertaa uudet oppilasvalintamenetelmät olivat käytössä kevään 2003 valinnoissa. Sen jälkeen niitä on korjattu useaan otteeseen. Ensimmäisessä korjausvaiheessa muutettiin painotetun opetuksen alueellista tarjontaa niin, että kullekin koululle jäisi vain yksi painotus. Kuvasta 2 on nähtävissä painotetun opetuksen tarjonta yläkouluissa lukuvuoteen 2003 - 2004 asti.

Kuva 2 Painotetun opetuksen tarjonta Espoon yläkouluissa lukuvuoteen 2003 - 2004 asti
(Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirjan 2003b tietojen mukaan)

Painotusten tarjontaa tarkasteltiin käytäntöjen yhtenäistämistarpeen lisäksi vahvasti taloudellisista lähtökohdista käsin. Tarkastelussa otettiin huomioon painotusten tarjonta alueellisesti, lisäksi ”[m]yös koulun ympäristö ja painotuksen traditio on otettu huomioon.” (Sk 2003b.) Asian kiireellisyyden (tiedotustarve vanhemmille kevään valinnoista) vuoksi ei kuitenkaan voitu jäädä odottamaan opetussuunnitelmauudistukseen liittyvää vuosiluokkien 3 - 9 uutta tuntijakoa joten tehtiin, koulutuskeskuksen johtoryhmän ehdotuksen mukaisesti, päätös vain lukuvuodeksi 2004 - 2005. (Sk 2003b.)

Ensimmäisessä korjausvaiheessa tarkennettiin myös oppilaaksioton linjauksia, joiden mukaan lautakunta päättää oppilaaksioton linjauksista ja koulun johtokunta voi tehdä niihin tarvittaessa tarkennuksia. Lisäksi korostettiin tiedottamisen tärkeyttä, koska prosessi havaittiin hankalaksi (Sk 2003a). Huomion arvoista on se, että alun perin hyvin tärkeänä pidetty ajatus vanhempien esittämästä lähikoulutoiveesta huomattiin vaikeaksi toteuttaa. Odotukset vanhempien taholta olivat suuret, mutta rehtorien työtaakka muodostui ylivoimaisen suureksi ja koko valintaprosessi hankalaksi. Näin ollen seuraavassa korjausvaiheessa (korjausvaihe 2) lähikoulutoiveen kysymisestä vanhemmilta luovuttiin

kokonaan, koska lakia tiukasti tulkittaessa sitä ei tarvinnut kysyä (Sk 2004b). Myös aiemmin käytössä ollut mahdollisuus jäädä jonottamaan toivekoulusta mahdollisesti vapautuvia oppilaspaikkoja poistettiin tässä vaiheessa. Niukkenevien taloudellisten resurssien takia nähtiin tärkeäksi, että oppilas käy oman oppilasalueensa koulua, mahdollisimman samankokoisissa ja ennakkoon suunnitelluissa, siis tilankäytöllisesti ja henkilöstömitoituksellisesti taloudellisesti tehokkaissa yksiköissä (Sk 2004b). Toisessa korjausvaiheessa palattiin, suunnitelman mukaan, painotetun opetuksen alueelliseen tarjontaan. Edellisenä vuonna päätetty linjaus, jonka mukaan painotettua opetusta on tarjolla vain yksi painotus koulua kohti, pysyi voimassa. Syksystä 2005 alkaen ilmaisutaitopainotus lisättiin espoolaiseen painotustarjontaan (Kilonpuiston ja Pohjois-Tapiolan kouluihin) yläkouluissa. Alakoulujen osalta musiikin painotus lisättiin Lintuvaaran koulun tarjontaan. (Sk 2004a.)

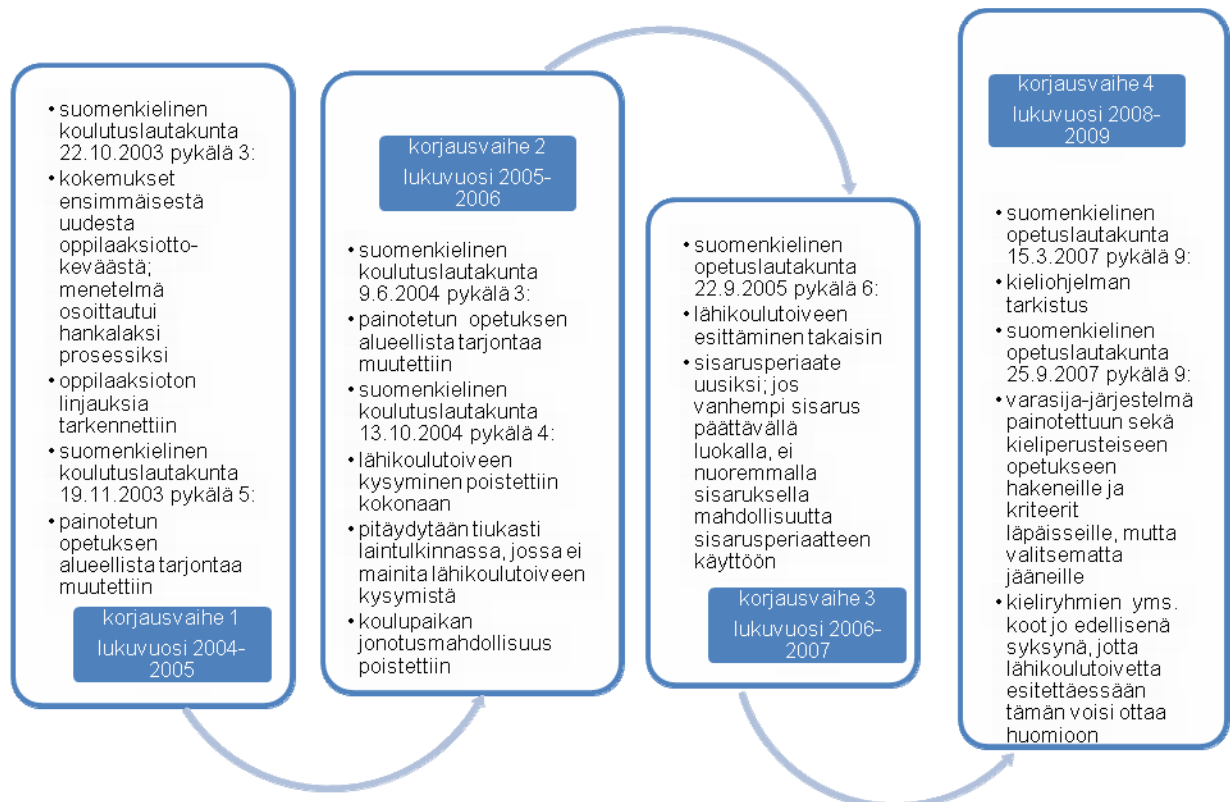
Seuraavana vuonna 2006 (kolmas korjausvaihe) lähikoulutoiveen kysyminen tuli takaisin runsaan palautteen takia, vaikka Suomenkielisen opetuslautakunnan mukaan ”Lähikoulutoiveen ottaminen mukaan lähikoulun osoittamisprosessiin mutkistaa menettelyä ja lisää työtä.” (So¹⁸ 2005c). Tosin lähikoulutoiveen toteuttaminen määriteltiin vasta viimeisenä valintakriteerinä toteutettavaksi, jos koulussa vielä kaikkien valintaprosessin tasojen jälkeen on vapaita paikkoja. Samalla muutettiin sisarusperusteen määrittelyä; sisarusperustetta voi käyttää vain, jos vanhempi sisarus on vielä koulussa nuoremman sisaruksen aloittaessa koulussa. Tällä haluttiin poistaa se mahdollisuus, että koulun viimeisellä luokalla olevien oppilaiden nuoremmat sisarukset pääsisivät automaattisesti samaan kouluun, josta vanhempi sisarus on jo poistumassa. Myös aiemmin automaattisesti tapahtunut sisarusperusteen huomiointi muuttui; saattoihan olla, ettei perhe halunnut nuorempaa lastaan samaan kouluun kuin vanhempi sisarus. Pöytäkirjan mukaan korostettiin myös oppilaaksioton linjausten pysyvyyttä, jotta ne tulevat tutuiksi ja muodostuvat toimiviksi käytännöiksi kaikille toimijoille (So 2005c). Näin haluttiin välttää valitukset lähikoulupäätöksistä, joita oppilaaksiottoprosessin muutoksen alkuvaiheessa tuli

¹⁸ So on lyhenne sanoista Suomenkielinen opetuslautakunta.

paljon, vaikkakin harva niistä johti oppilaan lähikoulupäätöksen muuttamiseen (Sk 2004b; So 2005c; So 2006b).

Vuonna 2004 käyttöön tulleiden kieliohjelmamuuutosten jälkeen tehty kouluverkkoselvitys (vuonna 2005) sekä joidenkin koulujen kielenopetusryhmissä tapahtuneet muutokset loivat tarpeen kieliohjelman tarkistamiselle jo keväällä 2006. Asia ei kuitenkaan edennyt esityksen mukaan, vaan palautettiin uudelleen valmisteltavaksi niin, että vasta keväällä 2007 se hyväksyttiin lautakunnassa. Kieliohjelma tulee voimaan 1.8.2008 aloittavien kielten ryhmien osalta. (So 2006c; 2007a).

Neljännessä korjausvaiheessa vuonna 2007 muutettiin oppilaaksiottojärjestelmää kahteen otteeseen. Keväällä (So 2007b) tehtiin muutoksia painotetun opetuksen tarjontaan parilla oppilasalueella ja korostettiin lautakunnan jäsenen esittämänä, että ”painotetun opetuksen tarjonta perusopetuksessa tulisi perusteellisesti uudelleen arvioida.” (So 2007b). Syksyllä (2007c) oppilaaksiottoprosessiin tehtiin muutoksia, joiden on tarkoitus helpottaa perheiden kouluvalintaan liittyvien ratkaisujen tekemistä siten, että kevään oppilaaksiottoa edeltävänä syksynä päätetään painotettuun opetukseen otettavien oppilaiden enimmäismäärät sekä 7. luokalta kussakin koulussa aloitettavat A-kielten ryhmät. Uutena asiana otetaan kevään 2008 oppilasvalinnoista alkaen käyttöön varasijat kieliperusteiseen ja painotettuun opetukseen hakeville valintakriteerit täyttäneille (heille tehdään myös lähikoulupäätös). Keväisen oppilaaksiottopäätöksen teon jälkeen mahdollisesti vapautuneille paikoille rehtori kutsuu paremmuusjärjestyksessä varasijalistalla olevia oppilaita elokuun aikana koulun jo alettua. Lautakunta esitti lisäksi toiveenaan, että tulevina vuosina erityisopetuspäätöksen saaneen lapsen ja tämän sisaruksen sijoittamisessa samaan kouluun voitaisiin käyttää sisarusperiaatetta. (So 2007c.)

Kuva 3 Oppilaaksioton muutosprosessin korjausvaiheet Espoossa 2004 - 2009 (Suomenkielisen koulutuslautakunnan ja nimenmuutoksen jälkeen Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjojen mukaan)

5.2. Oppilaaksioton perusteet

Tarkentaessaan oppilaaksiottoa koskevia linjauksia syksyllä 2003 Suomenkielinen koulutuslautakunta (Sk 2003a) kiinnitti huomiota linjausten selkeyteen ja täsmällisyyteen:

”Koska useissa tilanteissa joudutaan oppilaaksiottoratkaisuja tekemää kahden tai useamman miltei samanlaisessa tilanteessa olevan oppilaan kesken, on tärkeää, että linjaukset ja niiden pohjalta tehty ohjeet ovat riittävän selkeät ja yksiselitteiset.” (Sk 2003a.)

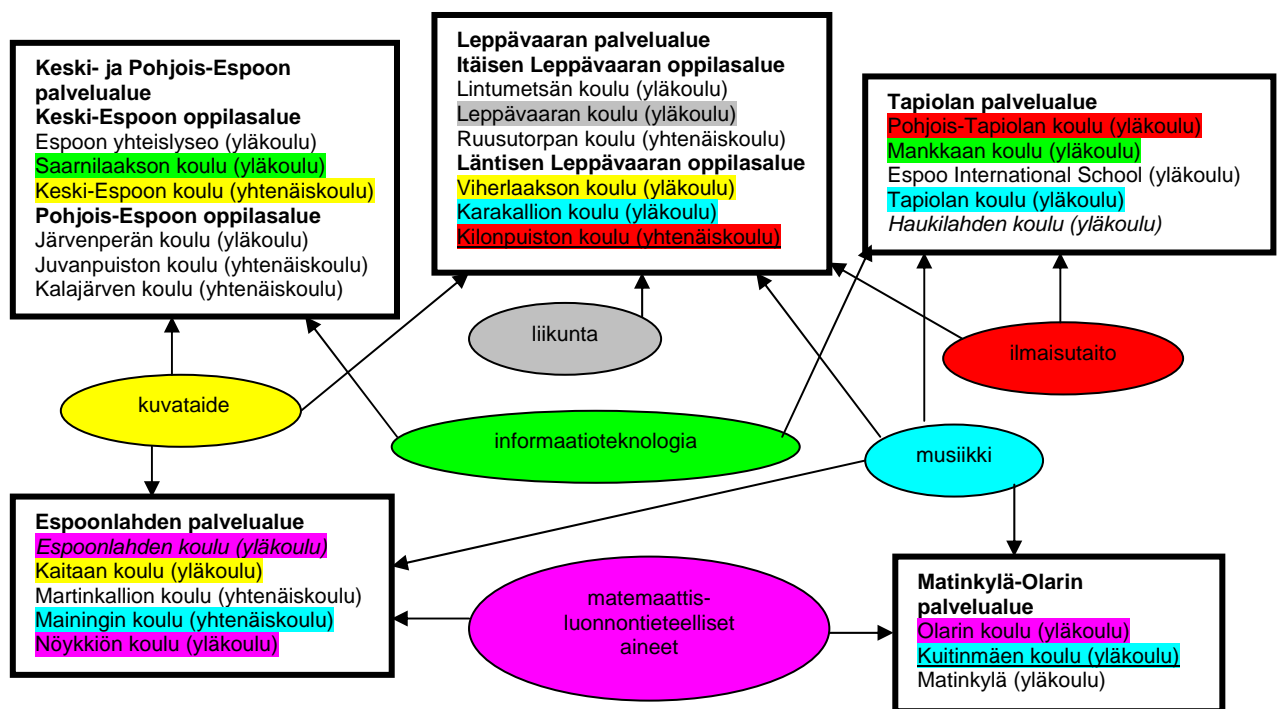
Suomenkielinen opetuslautakunta päätti keväällä 2006, arvioidun oppilasmäärän perusteella, seuraavaa lukuvuotta koskevat aloittavien luokkien (ensimmäinen ja seitsemäs luokka) koulukohtaiset oppilasmäärät. Lautakunnan pöytäkirjassa todetaan että

”suomenkielisen yleisopetuksen ensimmäisen ja seitsemännen luokka-asteen koulukohtaisia oppilasmääriä ei ylitetä muiden kuin niiden oppilaiden osalta, jotka eivät olleet tiedossa ... valmisteluhetkellä.” (So 2006a.)

Perustellusta syystä rehtorilla on oikeus ylittää alakoulun maksimioppilasmäärät (luokilla 1 - 2 25 oppilasta ja luokilla 3 - 6 32 oppilasta) 1 - 2 oppilaalla. Yläkoulun puolella luokkakohtaisiin oppilasmääriin vaikuttavat oppilaiden ainevalinnat sekä koulujen tilakoko niin, ettei tasakokoisia opetusryhmiä muodostu. Yläkouluun siirtymisen kielipolut on pyritty turvaamaan niin, että ranskan, ruotsin ja saksan kielten opetus jatkuu omalla alueella. (So 2006c; 2007a.)

Valittaessa oppilaita **kieliperusteiseen opetukseen** kriteereinä ovat aiemmat kieliopinnot tai menestyminen testissä. **Painotettuun opetukseen** valintakriteereinä ovat koulukohtaisesti, valintakokeen läpäisy, työnäyte, testi, aiemmat opinnot, muiden oppiaineiden numerot, harrastuneisuus sekä opettajan lausunto. Painotettua opetusta ei ole tarjolla samalla tavalla kaikilla oppilas- tai palvelualueilla kuten kuvassa 4 olevasta kaaviosta on nähtävissä. Valittaessa oppilaita sellaiseen painotettuun opetukseen, jota ei ole tarjolla kaikilla palvelualueilla, ei oman oppilasalueen oppilaita aseteta etusijalle. Mikäli ”painotus on sellainen, että sitä on tarjolla samanlaisena kaikilla perusopetuksen palvelualueilla, asetetaan oman palvelualueen hakijat etusijalle...”, todetaan Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimintaohjeessa (To¹⁹ 2006). Käytännössä tämä tapahtuu niin, että valintakriteerit hyväksytysti läpäisseet oman palvelualueen oppilaat otetaan ensin ja mikäli paikkoja vielä jäi jäljelle, myös muilta alueilta tulevat valintakriteerit läpäisseet oppilaat hyväksytään paremmuusjärjestyksen mukaan oppilaiksi. (To 2006.)

¹⁹ To = Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimintaohje.

(kielikylpyopetus merkitty kurssiivilla ja kaksikielinen opetus alleviivattu)

Kuva 4 Painotettu ja kieliperusteinen opetus Espoon yläkouluiissa lukuvuonna 2006 – 2007
 (Yläkoululaisen oppaan 2006 mukaan)

Varsinaisten erikoisluokkien tarjoaman painotetun ja kieliperusteisen opetuksen lisäksi koulut voivat pyrkiä houkuttelemaan oppilaita korostamalla omia erityispiirteitään yleisopetuksessa. Tämä tapahtuu tarjoamalla valinnaisaineina²⁰ erilaisia lyhyitä tai hieman pidempiä tutustumiskursseja. Myös koulun tarjoamalla kielivalikoimalla (pois lukien kieliperusteinen opetus) on merkitystä koulun kyvylle houkutella oppilaita.

Lähikoulun osoittamiseen vaikuttavia kriteereitä ovat, tässä järjestyksessä, oppilaan valitseman A-kielen jatkumahdollisuus, terveydelliset tai muut erityiset syyt kuten liikuntarajoite tai kiusaaminen (joista vaaditaan asiantuntijalausunto). Sisarusperusteen mukaan samassa lähikoulussa oleva isompi sisarus luetaan nuoremmalle sisarukselle

²⁰ Erilaisia taito- ja taideaineita; lehdentekokursseja, videokursseja yms. aineita, jotka liittyvät koulun painotukseen tai profiiliin (Peruskoulun ops sivu 9).

eduksi, mikäli vanhemmat näin haluavat, ei kuitenkaan painotettuun opetukseen valittu sisarus, tai jos sisarus on jo valintakeväänä koulun viimeisellä luokalla. Lain mukaan (Perusopetuslaki 6§) tulee lähikoulua oppilaalle osoitettaessa huomioida koulumatkan pituus. Espoossa tämä on muotoiltu muotoon ”kaikki oppilasalueen oppilaat huomioon ottaen koulumatkat ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.” (Yko 2006, 7). Koulumatka mitataan lyhyintä ympärivuotista jalankulkureittiä myöten (Yko 2006, 10). Viimeisenä otetaan lähikoulun osoittamispäätöstä tehtäessä huomioon oppilaan esittämä lähikoulutoive. Toiveita ei aseteta tärkeysjärjestykseen, ensin käydään läpi kaikki muut kriteerit, eikä lähikoulutoiveen toteuttaminen saa estää toisen oppilaan lähikouluoikeuden toteutumista. Lähikoulutoiveen toteuttamisesta ei myöskään saa tulla koulumatkakustannuksia kaupungille. (Yko 2006, 7 - 8, 10.) Lähikoulutoiveiden osalta viimeinen osa prosessissa on ns. oppilaiden vaihdot koulujen välillä, kuten virkamies (inf²¹ 11) tiedotustilaisuudessa kuvasi. Eli ne kouluun A sijoitetuksi aiotut oppilaat, jotka esittivät lähikoulutoiveekseen koulun B, vaihdetaan vastaaviin kouluun B sijoitettavaksi suunniteltuihin oppilaisiin, jotka ovat toivoneet lähikoulukseen koulua A. Lähikoulutoiveen esittäminen voi kertoa halusta päästä tiettyyn kouluun tai halusta olla joutumatta tiettyyn kouluun. Toiveen esittäminen voidaan kokea myös tarpeettomaksi tai turhaksi, jos alueella ei ole muita kouluja lähellä, eikä realistisia vaihtoehtoja kouluvalinnalle koeta olevan.

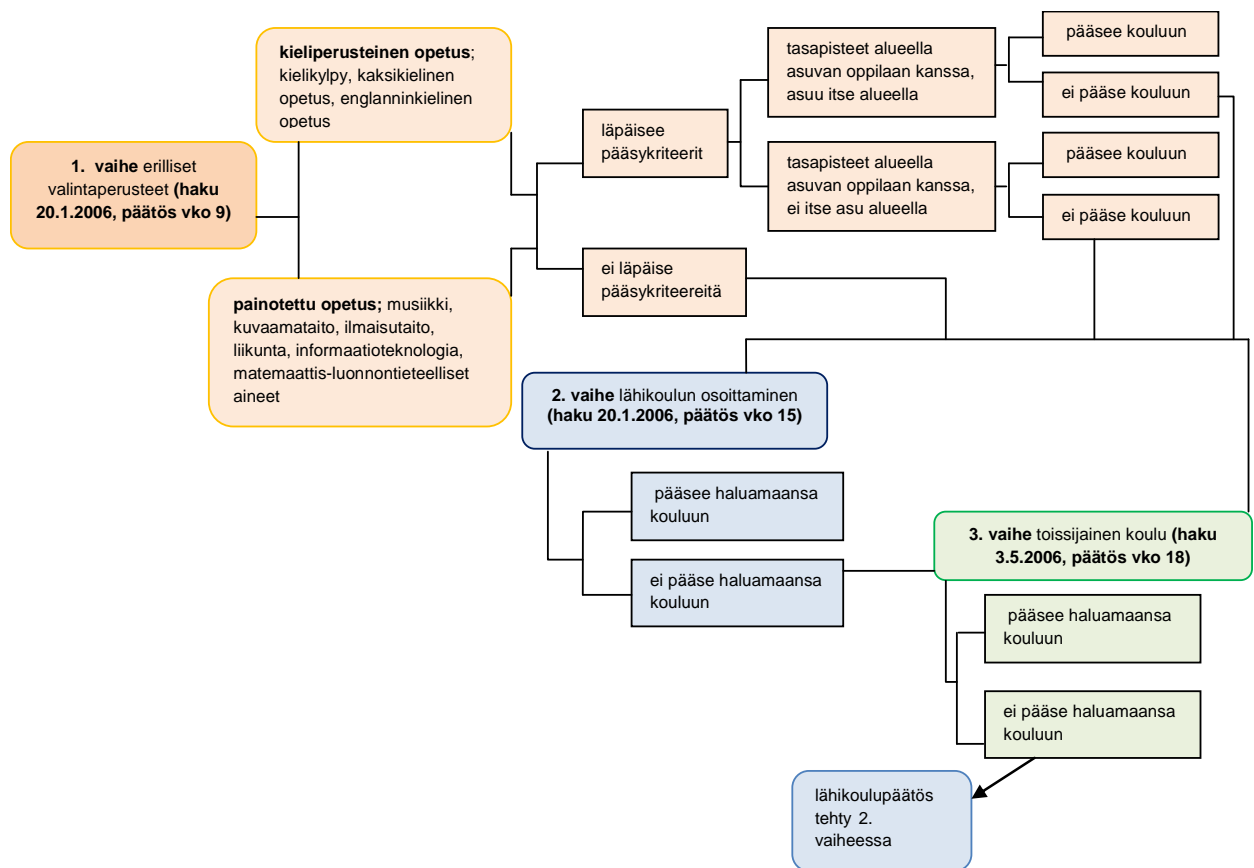
Toissijaiseen kouluun haettaessa oppilaat valitaan seuraavin perustein, mikäli kun koulussa on tilaa; oppilas jatkaa entisessä koulussa vaikka on muuttanut pois koulun oppilasalueelta (asuu kuitenkin Espoossa), omalta palvelualueelta tuleva oppilas koulumatkan lyhyiden perusteella, muilta palvelualueilta tulevat oppilaat koulumatkan lyhyiden perusteella. Espoolaiset oppilaat ovat etusijalla oppilaaksiotossa, mutta jos paikkoja on vielä jäljellä, niin myös vieraspaikkakuntalainen oppilas voidaan ottaa kouluun. (Yko 2006.)

²¹ Lyhenne inf tarkoittaa informantia, joita ovat tässä tutkimuksessa rehtorit, virkamiehet sekä luottamushenkilöt yms. joiden kanssa olen käynyt keskusteluita, sähköpostikirjeenvaihtoa sekä haastatellut ja havainnoinut tiedotustilaisuuksissa.

Yhtenäiskoulujen oppilaiden osalta lähikoulupäätökset tehdään yleensä koko kouluajaksi (1. - 9. lk), joten näiden koulujen 6. luokkien oppilaille ei valintaoppaita ja hakulomakkeita jaeta automaattisesti. (Yko 2006.) Heillä on kuitenkin yhtäläinen oikeus hakea halutessaan painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen toiseen kouluun tai muusta syystä toissijaisena hakijana toiseen kouluun.

Ajallisesti oppilaaksiottoprosessi on jaettu kolmeen eri vaiheeseen, kuten kuvasta 5 (seuraavalla sivulla) käy ilmi. Käytännössä vaiheen 1 (erilliset valintaperusteet) ja 2 (lähikoulun osoittaminen) hakulomake (liite 8) on yksi ja sama paperi, joka palautetaan oppilaan hakuhetkellä käymään alakouluun tammikuussa. Oppilas voi päättää hakea toissijaiseen kouluun saatuaan kielteisen päätöksen painotetusta tai kieliperusteisesta opetuksesta ja/tai saatuaan lähikoulupäätöksen, joka ei miellytä. Painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen voi pyrkiä oman oppilasalueen ulkopuolelle, mikäli opetusta ei ole tarjolla omalla oppilasalueella. Jos oppilas ei läpäise valintakriteereitä ja haluaa kuitenkin pyrkiä kyseiseen kouluun, joutuu oppilas hakemaan oppilaspaikkaa toissijaisessa haussa. Kaikista niistä oppilaista, jotka eivät ole tulleet hyväksytyiksi painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen tehdään lähikoulupäätös. (To 2006; Yko 2006.)

Espoon ja Kauniaisten kaupungit ovat sopineet siitä, että Kauniaisissa sijaitseva Kasavuoren koulu osoitetaan lähikouluksi usealle kymmenelle (n. 40 +/- 10%) espoolaiselle yläkouluun siirtyvälle oppilaalle. Pöytäkirjan mukaan syksyllä 2006 osoitettiin Kasavuoren koulu lähikouluksi 38 espoolaisoppilaalle, joiden lähikoulutoive oli kyseinen koulu. Espoolaiset oppilaat valitaan Kasavuoren kouluun Espoossa noudatettavan oppilaaksiottokriteeristön perusteella, eli terveydentilaan liittyvä tai muu erityinen syy, sisarusperiaate ja koulumatka alle 5 km. Muut jäljellä olevat oppilaspaikat osoitetaan Läntisen Leppävaaran ja Keski-Espoon oppilasalueiden oppilaille, koska näillä alueilla on yläkouluissa ahdasta. (So 2006a.)

Kuva 5 Oppilaaksiottoprosessin aikataulun kolme eri vaihetta Espoossa keväällä 2006 (Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjatietojen ja Yläkoululaisen oppaan tietojen mukaan)

Myös liikenneyhteydet vaikuttavat oppilaiden lähikoulujen määrittelyyn ja oppilasalueisiin, esimerkiksi Keski-Espoon oppilasalueella on sellaisia alueita, joilta on paremmat joukkoliikenneyhteydet läntisen Leppävaaran oppilasalueen yläkouluihin. Johtuen tuon alueen koulujen tilaustaudesta, opetuslautakunta määritteli kuuden pienalueen (~kylän) yläkouluikäisten oppilaiden oman oppilasalueen olevan sekä Keski-Espoon että läntisen Leppävaaran oppilasalue. Tämä käytäntö jatkuu niin kauan, kunnes omalle oppilasalueelle saadaan riittävästi koulutiloja, arvion mukaan vuonna 2010. (So 2006a.)

5.3. Oppilaaksiotosta päättäminen

Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimintaohjeen mukaan (To 2006, 12) rehtorin tehtävänä on ”päättää johtamansa koulun osoittamisesta lähikouluksi oppilasalueella asuvalle yleisopetuksen oppilaalle...” Kuitenkin perusopetuksen aluerehtori ”koordinoi luokkasijoittelua ja oppilaaksiottoa alueellaan” (To 2006, 3 - 4). Myös virastolla on merkittävä rooli oppilaiden sijoittelussa; hallinto-osaston vastuulle kuuluu perusopetuksen oppilaaksioton linjaus ja kehittämisosasto vastaa oppilaaksioton järjestämisestä ja lukuvuosittaisesta luokkasijoittelusta. (To 2006, 5).

Johtokunnan tehtäviin kuuluu hyväksyä mm. lautakunnan päättämiä valintaperusteita tarkentavat painotetun opetuksen oppilasvalintakriteerit (To 2006, 9). Johtokunnan kokouksessa käsiteltävien asioiden valmistelijana, esittelijänä, kokouksen sihteerinä sekä päätösten täytäntöön panosta huolehtijana toimii peruskoulun rehtori (To 2006, 10).

Valittaessa oppilaita painotettuun opetukseen lautakunnan ja johtokunnan linjausten mukaan työryhmässä on mukana rehtorin lisäksi mm. aineenopettaja ja opinto-ohjaaja (inf 6; inf 10; inf 11). Käytännössä lähikoulupäätösten osalta virastosta annetaan raamit ja tiedot mm. sisarusperusteista, kielivalinnoista sekä koulumatkoista ja aluerehtorit yhdessä alueen muiden rehtoreiden kanssa päättävät oppilaiden sijoittelusta alueen kouluihin (inf 3; inf 4; inf 5; inf 6; inf 7; inf 8).

Kieliperusteisessa opetuksessa oppilaaksiotosta päättäminen tapahtuu lautakunnan päättämien kriteerien perusteella ja päätöksen tekee koulun rehtori. (espoo.fi.) Toissijaisten oppilaiden osalta päätöksen oppilaan valinnasta kouluun tekee toimintaohjeen mukaan rehtori. Vieraspaiikkakuntalaisen oppilaan osalta esityksen oppilaaksiotosta tekee rehtori ja päätöksen Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön hallintopäällikkö. (To 2006.)

6. Oppilasalueiden kuvausta

Espoo koostuu seitsemästä suuralueesta, joilla on oma keskuksensa. Suuralueita ovat Suur-Leppävaara, Suur-Tapiola, Suur-Matinkylä, Suur-Espoonlahti, Suur-Kauklahti, Vanha Espoo sekä Pohjois-Espoo. Suuralueiden rajat vastaavat, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, myös perusopetuksen palvelualueiden rajoja. Perusopetuksen palvelualueet ovat (seuraavaa järjestystä käytetään mm. yläkoululaisen oppaassa) Espoonlahti, Keski- ja Pohjois-Espoo, Leppävaara, Matinkylä-Olari sekä Tapiola. Näistä palvelualueista kaksi suurinta, toinen väkimääränsä perusteella ja toinen maantieteellisen laajuutensa perusteella, jakautuvat kahteen eri oppilasalueeseen, eli Leppävaaran palvelualue jakautuu läntisen ja itäisen Leppävaaran oppilasalueiksi ja Keski- ja Pohjois-Espoo omiksi oppilasalueikseen.

Oppilasalueelta määrätään oppilaalle lähikoulu. Palvelualueella on merkitystä valittaessa oppilaita toissijaisiin kouluihin, kuten edellä on selvitetty. Seuraavassa esittelen lyhyesti jokaisen oppilasalueen, jotta Espoota tuntematonkin lukija saisi kokonaiskuvan yhden keskustan kaupungista poikkeavasta kaupunkirakenteesta. Esittelen lyhyesti oppilasalueiden sosioekonomista profiilia sekä peruskoulu- ja lukiotarjontaa. Tiedot on koottu Espoon kaupungin julkaisemista tutkimuksista²², tilastoista²³ sekä koulutusoppaista²⁴. Muutaman lähion osalta on ollut käytettävissä tutkimus virkamiesten mielikuvista alueista 1980-luvun lopulla (Salmela 1988).

6.1. Espoonlahden oppilasalue

Espoonlahtea kuvataan luonnon- ja merenläheiseksi alueeksi, jonka historia ulottuu ajallisesti kauas, sillä jo 1800-luvun jälkipuoliskolla alueen tiilitehtaat ja muu teollisuus vetivät väkeä Espoonlahden rannalle. Toisen maailmansodan jälkeen miehitetyn alueen

²² ”Espoon eteläosien yleiskaava. Asukasmielipiteitä ja näkemyksiä maankäyttövaihtoehtojen kehittämiseksi” (Kaupunkisuunnittelukeskuksen muistioita 2000), ”Espoon erilaiset alueet” (Raportteja Espoosta 2001), ”Espoon alueellinen erilaistuminen vuosina 1980-2000. Raportteja Espoosta 4/2003” (Paakko 2003).

²³ Espoo alueittain 2006, Espoo alueittain 2000-luvulla (Tilastoja Espoosta 2002). Espoon kaupungin taskutilasto 2006.

²⁴ ”Ammatilliset oppilaitokset ja lukiot. Lukuvuosi 2008 – 2009.”, ”Tervetuloa ekaluokalle. Lukuvuosi 2007 – 2008.”, ”Yläkoululaisen opas. Opas 7. luokalle siirtyville ja heidän vanhemmilleen. Lukuvuosi 2006 – 2007.”

rajan läheisyys hidasti alueen kehitystä. Aluerakentamissopimusten myötä 1970-luvulla alueelle rakennettiin paljon kerrostaloja (Tilastoja Espoosta 2002, 90). Vuosituhannen vaihteessa asukkaat kokivat alueen maineeltaan huonoksi ja rumaksi betonilähiöksi. Kaupunkisuunnittelukeskuksen muistiossa vuodelta 2000 alueen liikenneyhteyksiä kuvattiin hyväksi Helsinkiin mentäessä, mutta muihin Espoon aluekeskuksiin yhteyksissä oli vielä parantamisen varaa. (Ksm²⁵ 2000, 52, 53). Kivenlahden osalta virkamiehet määrittivät alueen 1980-luvun lopussa seuraavasti: Runsaasti vuokra-asuntoja, väestö ikärakenteeltaan yksipuolista. Liian paljon ja paikoitellen liian tiivistä rakennettu. Mielikuva sosiaalipalveluiden käytöstä; yleisempää kuin kaupungissa keskimäärin. (Salmela 1988, 102 - 103.) Nöykkiön ja Latokasken alueet sekä Suvisaariston entinen hienoston huvila-alue ovat säilyneet pientalovaltaisina. (Tilastoja Espoosta 2002, 90.)

Sosioekonominen profiili

Koko Espoonlahden oppilasalueella asui vuonna 2006 yhteensä hieman yli 48000 ihmistä, joista yläkouluikäisiä (13 - 15 -vuotiaita) oli runsaat 2000. Espoonlahden oppilasalue on jakautunut ylemmän korkea-asteen koulutuksen ja tulojen, samoin kuin työttömyysasteen osalta niin, että selkeästi keskiverto Espoota kerrostalovaltaisemmalla Kanta-Espoonlahden alueella ylemmän korkea-asteen koulutus- ja tulotaso ovat alle kaupungin keskiarvon, ja työttömyys on yli keskiarvon. 1970-luvulla rakennettujen lähiöiden väestö alkaa ikääntyä, joten lapsiperheiden määrä on keskimääräistä pienempi. Yksinhuoltajia alueella asuu yli kaksi kertaa kaupungin keskiarvoa enemmän. Ulkomaalaisten²⁶ osuus alueen väestöstä on myös hieman keskiarvoa suurempi. (Espoo alueittain 2006.) Paakon tutkimuksessa (2003, 48) tämä alue määrittyi ”huono-osaisten” alueeksi. Seuraavaksi suurin Espoonlahden oppilasalueen pienalueista on pientalovaltainen Nöykkiö-Latokasken alue, jolla asuu lapsiperheitä selvästi yli kaupungin keskiarvon. Yksinhuoltajia alueella asuu kaupungin keskiarvon mukaisesti ja ulkomaalaisten osuus on alle keskiarvon, työttömyys on kaupungin keskiarvoa alhaisempaa ja tulojen ja ylemmän korkea-asteen koulutus on yli kaupungin keskiarvon. (Espoo alueittain 2006.)

²⁵ Ksm on lyhennetty sanoista Kaupunkisuunnittelukeskuksen muistioita..

²⁶ Espoo alueittain 2006 –tilastossa käytetään ilmaisua ”Ulkomaalaisten osuus väestöstä”. (www.espoo.fi)

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Espoonlahden oppilasalueella on 11 alakoulua (liite 10), joista kaksi on yhtenäiskoulua ja yksi alakouluista on vain 1. - 2. luokkien koulu. Toinen yhtenäiskouluista, eli Mainingin koulu, tarjoaa jo alakoulussa musiikkipainotettua opetusta. Meritorin alakoulussa on matemaattis-luonnontieteellisten aineiden painotusta ja Soukan alakoulussa annetaan kielikylypyopetusta ruotsin kielellä. Alueen yläkoulujen valinnaisainetarjonnassa²⁷ korostuu kielet, tietotekniikan monipuolinen käyttö, liikunta ja luonnontieteet. Alueella on kaksi lukiota, jotka kummatkin toimivat yläkoulun kanssa samoissa tiloissa. Kaitaan lukio jatkaa yläkoulussa alkanutta kuvaamataidon painotusta ja Espoonlahden lukio tarjoaa laajan kielivalikoiman. Lukiot ovat vanhojen yhteiskoulujen jatkajia; Espoonlahden yläkoulun ja lukion juuret ulottuvat 1920-luvun alun Helsinkiin (Helsingin Suomalainen Yksityislyseo) ja Kaitaan koulun ja lukion (yhteiskoulu) historia alkaa 1960-luvulta. (espoo.fi)

6.2. Keski-Espoon oppilasalue

Keski-Espoon oppilasalueella on asuttu pitkään, onhan kirkkokin jo 1400-luvulta. Alueen kehittäminen jäi sotien jälkeen Espoon itä- ja eteläosien kehittämisen jalkoihin. Espoon keskuksen aluetta alettiin rakentaa aktiivisesti vasta 70- ja 80-luvuilla.

”Tähän hallinnolliseen ja liikenteelliseen solmukohtaan, keskukseen, ei ole yhdistynyt kaupungin taloudellinen ja kulttuurillinen keskus, vaan se on Tapiolassa. Näin Espoo tuntuu paljon hajanaisemmalta kuin moni muu kaupunki.” (Tilastoja Espoosta 2002, 128 - 129.)

Alueen pohjoisosat ovat säilyneet maatalousvaltaisina virkistysalueina. Iso osa alueen pohjoisosasta kuuluu Nuuksion kansallispuistoon. Kauklahden alueen asukkaiden mielestä alueella on huono maine, mikä voi osittain selittyä sillä että vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on suuri. (Ksm 2000, 46; Tilastoja Espoosta 2002, 114.) Huolimatta hyvistä junayhteyksistä Helsingin ja Kirkkonummen suuntaan, oli vuoden 2006 asuntomessualueella vielä vuonna 2007 runsaasti tyhjillään olevia asuntoja. Yhteensä koko

²⁷ Valinnaisaineilla tarkoitetaan kaikille yhteisten aineiden lisäksi valittavia aineita (NetMOT sanakirja luettu 5.1.2008).

Keski-Espoon oppilasalueella asui vuonna 2006 noin 31000 asukasta, joista yläkouluiikäisiä oli noin 1300 (Espoo alueittain 2006).

Sosioekonominen profiili

Koko Keski-Espoon oppilasalueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus, samoin tulot tulonsaajaa kohden on selkeästi alle Espoon keskiarvon. Vain muutama pienalue tekee poikkeuksen. Työttömiä on keskiarvo Espoota enemmän vain Kanta-Espoon ja Kanta-Kauklahden alueilla, muilla Keski-Espoon alueilla työttömiä on kaupungin keskiarvoa vähemmän. (Espoo alueittain 2006.) Keski-Espoon alueella kerrostaloasuntojen osuus asuntokannasta on selkeästi Espoon keskiarvoa suurempi. Asuntokannasta puolet on vuokra-asuntoja, kun keskimäärin espoolaisten alueiden asuntokannasta niitä on 36 %. Lapsiperheitä asuu alueella hieman keskiarvoa enemmän, samoin yksinhuoltajien osuus on keskimääräistä suurempi. Ulkomaalaisten osuus on lähes kaksinkertainen espoolaisten alueiden keskiarvoon verrattuna. Paakon sosiaalisen aluetyyppi-kartan mukaan alueella on koko kaupungin mittakaavassa eniten vähävaraisten, ”huono-osaisten” ja nuorten perheiden alueita (Paakko 2003, 48 - 49).

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Alakouluja (liite 10) on Keski-Espoon oppilasalueella yhteensä 12, joista Keski-Espoon koulu on yhtenäiskoulu ja Jalavapuiston alakoulussa annetaan kaksikielistä opetusta (suomi-englanti). Alueen kolmesta yläkoulusta Keski-Espoon koulu pyrkii houkuttelemaan oppilaita kuvaamataitopainotuksella (syksystä 2008 myös liikuntapainotus) sekä kansainvälisyydellään. Saarnilaakson koulu pyrkii houkuttelemaan oppilaita informaatioteknologiapainotuksella, erikoisella valinnaiskielellä sekä digitaalitekniikan yhdistämisellä muihin (taide) aineisiin sekä kansanvälisillä hankkeilla joissa koulu on mukana. Alueen ainoa ei painotettua opetusta tarjoava yläkoulu, eli Espoon yhteislyseo, houkuttaa oppilaita lukion läheisyydellä, 10.-luokalla sekä hyvillä liikuntamahdollisuuksilla. Alueella toimii kaksi lukiota, joista toinen toimii Espoon yhteislyseon kanssa samoissa tiloissa ja toinen omissa tiloissaan uimahallin kanssa samassa rakennuksessa. Tähän uuteen Kuninkaantien lukioon pääsyyn oikeuttanut alhaisin

keskiarvo oli keväällä 2007 neljänneksi korkein koko Espoossa, jättäen taakseen jopa yhden Tapiolan alueen lukion, joita perinteisesti²⁸ on pidetty kaupungin kovatasoisimpina. (Helsingin Sanomat 2007.)

6.3. Pohjois-Espoon oppilasalue

Pohjois-Espoo on luonnonläheinen ja harvaan asuttu pientalovaltainen alue, jolta on heikot liikenne yhteydet muualle Espooseen.

”Tänne, ja muille samankaltaisille alueille, ovat hakeutuneet muun muassa sellaiset perheet, joilla ei ole ollut mahdollisuutta tai halua maksaa eteläisen Espoon huikeita pientalotonttien hintoja.” (Ksm 2000, 43; Tilastoja Espoosta 2002, 151 - 150.)

Sosioekonominen profiili

Koko Pohjois-Espoon oppilasalueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on alle espoolaisen keskiarvon, samoin tulot tulonsaajaa kohden ovat selkeästi alle kaupungin keskiarvon. Työttömyys on myös alle kaupungin keskiarvon ja työvoimaosuus on kaupungin keskiarvoa suurempi. Alueella asuu vähän vanhusväestöä. (Espoo alueittain 2006.) Koko Pohjois-Espoon oppilasalueella asutokanta on pientalovaltaista ja kerrostaloja on selkeästi alle Espoon keskiarvon. Vuokra-asuntojen osuus on yhdellä pienalueella yli ja muualla alle kaupungin keskiarvon. Lapsiperheiden osuus on selkeästi yli kaupungin keskiarvon; eräällä pienalueella osuus hipoo 60 prosenttia, kun kaupungin keskiarvo on alle 50 prosenttia. Samalla pienalueella on perhekoko (3,3) ja lasten keskimääräinen lukumäärä perhettä kohden (3,1) kaupungin korkein. Yksinhuoltajien osuus on oppilasalueella suurin piirtein kaupungin keskiarvoa vastaava. Ulkomaalaisten osuus on koko oppilasalueella alle kaupungin keskiarvon. Koko Pohjois-Espoon oppilasalueella asui vuonna 2006 yhteensä hieman alle 15000 asukasta, joista yläkouluikäisiä oli hieman alle 800. (Espoo alueittain 2006.)

²⁸ ”Espoossa korkein sisäänpääsykeskiarvo nousi viime vuoden 8,80:stä 8,92:een. Viime vuoden tapaan vaikeinta oli päästä Etelä-Tapiolan lukioon.” (Anu Ilomäki, Helsingin Sanomat, 15.6.2007.)

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Pohjois-Espoon oppilasalueella on seitsemän alakoulua (liite 10), joista kaksi on yhtenäiskouluja. Alueen alakouluissa ei ole painotettua opetusta, eikä kielikylpy- tai kaksikielistä opetusta. Alueella on kolme yläkoulua, joista kaksi on siis yhtenäiskouluja. Alueen yläkouluissakaan ei ole tarjolla painotettua opetusta, kielikylpy- tai kaksikielistä opetusta. Alueen ainoa lukio, Pohjois-Espoon lukio Kalajärvellä, lakkautettiin kouluverkkoselvityksen pohjalta kustannussyihin vedoten lukuvuoden 2005 - 2006 lopussa²⁹.(espoo.fi; So 2005a ; Yko 2006.)

6.4. Itäisen Leppävaaran oppilasalue

Historiallisesti tarkasteltuna Leppävaara on enemmän Espoon keskus kuin Tapiola³⁰, jota nykyään usein pidetään keskusalueena. Tosin vuosituhannen vaihteen jälkeen Leppävaara on kehittynyt ja kasvanut huomattavasti ja on mennyt mm. palvelutarjonnaltaan jo Tapiolan ohi. Myös väestömäärältään suur-Leppävaaran alue on suurin Espoon seitsemästä tilastoalueesta (vuonna 2006 asukkaita 57500, joista yläkouluikäisiä noin 2200). Ennen Jorvaksentien (Länsiväylä) rakentamista 1930-luvulla tärkein väylä Espoosta Helsinkiin oli rautatie ja Leppävaaran asema oli tärkeä jo silloin. (Espoo alueittain 2006; Tilastoja Espoosta 2002, 9 - 10, 23 - 24.)

Leppävaara on asukkaiden mielestä monipuolinen alue, jolla yhdistyy onnistuneesti uusi ja vanha. Alueella on sekä kerros- että pientaloja ja luonto on lähellä. Vuosituhannen vaihteessa asukkaat kokivat uhkana nopean väestönkasvun ja alueen hyvän maineen menettämisen. Koulupalvelujen koettiin laahaavan perässä tuolloin, mutta sen jälkeen alueelle on valmistunut uusi yhtenäiskoulu. (Ksm 2000, 35 - 36.)

²⁹ ”Pohjois-Espoon lukion lakkauttaminen heikentää Pohjois-Espoon palvelutarjontaa ja palveluiden alueellisesti tasarojoista jakautumista. Se on kuitenkin välttämätön toimenpide valtuuston päättämien säästötavoitteiden saavuttamiseksi ilman nykyistä rajumpia tuntikehysleikkauksia.” (So 2005b).

³⁰ Vrt. Seppäsen väitöskirja, jossa vanhaksi keskusta-alueeksi tulkitaan Tapiola tavarataloineen ja kävelykatunsa perusteella (Seppänen 2006, 173).

Sosioekonominen profiili

Itäisen Leppävaaran alueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus, kuten myös työttömyysaste ja tulot tulonsaajaa kohti, on alle kaupungin keskiarvon. Työvoimaosuus on yli kaupungin keskiarvon. (Espoo alueittain 2006.) Alueen asuntokannasta on kerrostaloja selkeästi suurempi osa kuin kaupungissa keskimäärin, tosin Lintuvaaran puolella on vanhempaa pientalovaltaista aluetta (Paakko 2003). Myös vuokra-asuntojen (alueella on mm. opiskelija-asuntoja), yksinhuoltajien ja ulkomaalaisten osuus on keskiarvoa suurempi. Lapsiperheiden osuus itäisen Leppävaaran oppilasalueella on hieman kaupungin keskiarvoa pienempi. Asukkaita itäisen Leppävaaran alueella asui vuonna 2006 noin 24300, joista yläkouluikäisiä oli 800. (Espoo alueittain 2006.)

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Itäisen Leppävaaran oppilasalueella on seitsemän (Mäkkylän alakoulu lakkautettiin myöhemmin) alakoulua (liite 10). Alakouluista Lintuvaaran koulussa on musiikin painotettua opetusta ja Postipuun koululla toimii Espoo International Schoolin englanninkielisiä luokkia. Yksi alueen alakouluista on Ruusutorpan yhtenäiskoulu. (espoo.fi) Alueen kolmesta yläkoulusta vain Leppävaara koulussa annetaan painotettua opetusta, liikunnassa. Alueen muissa yläkouluissa ei ole painotettua opetusta, mutta ne pyrkivät houkuttelemaan oppilaita mm. kielitarjonnalla sekä monipuolisella valinnaisainevalikoimalla. Lisäksi toinen alueen yläkouluista (Lintumetsän koulu) korostaa luonnontieteellisiä aineita. Alueella toimii Leppävaaran lukio, joka jatkaa entisen yksityisen yhteiskoulun (perustettu 1955) perinteitä. (espoo.fi; inf 3.)

6.5. Läntisen Leppävaaran oppilasalue

”Suur-Leppävaara muodostuu hyvinkin erilaisista alueista. Kaupunkimaisen ja kerrostalovaltaisen Leppävaaran ja Karakallion lisäksi alueella on myös pientalovaltaisia maaseudun kylien kaltaisia alueita, kuten Laajalahti, Jupperi ja Viherlaakson-Lippajärven alue.” (Tilastoja Espoosta 2002, 24.)

Läntisen Leppävaaran oppilasalueen asuntokanta on eri-ikäistä pientaloaluetta, lisäksi Karakallion ja Viherlaakson alueella on 60-luvulla rakennetut lähiöt (Paakko 2003).

Kaupungin viranhaltijoiden parissa toteutetun mielikuvakyselyn tuloksena 80-luvun lopussa Karakallion sosiaalinen ympäristö miellettiin varsin köyhäksi ja huonosti toimivaksi. Työläisten ja vuokra-asuntojen määrä pidettiin suurena, toisaalta alue miellettiin keskiluokkaiseksi ja asuntojen hintatasolta kaupungin keskitasoa edustavaksi. Sosiaalipalveluiden käyttöä koskevien mielikuvien mukaan alue vastasi kaupungin keskiarvoa. (Salmela 1988, 102.)

Alueen tilastotietojen tarkastelussa vähäistä epätarkkuutta aiheuttaa se, että osa Sepänkylän pienalueesta kuuluu läntisen Leppävaaran ja osa Tapiolan oppilasalueeseen. Sepänkylän alueen väestö on kuitenkin niin pieni (vuonna 2006 hieman yli 1000, joista yläkouluikäisiä hieman yli 40), ettei tämä alueen jakautuminen kahdelle oppilasalueelle merkittävästi hankaloita alueiden tarkastelua tilastojen valossa. Koko oppilasalueella asui vuonna 2006 vajaat 33000 asukasta, joista runsaat 1300 oli yläkouluikäisiä (Espoo alueittain 2006.)

Sosioekonominen profiili

Tarkasteltaessa aluetta väestön sosio-ekonomisen tilan sekä yläkoulujen liikenteellisen sijainnin mukaan on havaittavissa se, että lukion vieressä olevan Viherlaakson yläkoulun³¹ (entinen yhteiskoulu) vaikutusalueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus on yli kaupungin keskiarvon ja alueen kahden muun yläkoulun, Karakallion koulun ja Kilonpuiston (yhtenäis)koulu, alueella alle kaupungin keskiarvon. Myös tulotasoltaan näiden kahden yläkoulun alue on alhaisemmalla tasolla kuin alueen halutuimman yläkoulun, eli Viherlaakson yläkoulun alue. (Espoo alueittain 2006.) Koko läntisen Leppävaaran oppilasalueen työttömyys on alhaisempaa kuin Espoossa keskimäärin. Tulot tulonsaajaa kohden on alle kaupungin keskiarvon muualla paitsi Laaksolahdessa, jossa tulot ovat selvästi yli keskiarvon. Ylemmän korkea-asteen koulutusta on Laaksolahdessa ja Viherlaakso-Lippajärven alueella enemmän ja Kilo-Karakallion alueella vähemmän kuin kaupungissa keskimäärin. Lapsiperheiden, yksinhuoltajien ja ulkomaalaisten osuus koko oppilasalueella vastaa suurin piirtein kaupungin keskiarvoa. (Espoo alueittain 2006.)

³¹ Espoon ensimmäinen suomenkielinen yhteiskoulu joka on perustettu vuonna 1939 nimellä Kauniaisten yhteiskoulu (www.viherlaaksonlukio.fi).

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Läntisen Leppävaaran oppilasalueella on kuusi alakoulua (liite 10), joista yksi on yhtenäiskoulu (Kilonpuiston koulu) ja siellä on kaksikielistä opetusta (suomi-englanti). Rastaalan alakoulussa on musiikin painotettua opetusta. (espoo.fi) Alueen kaikki kolme yläkoulua antavat painotettua opetusta. Karakallion koulussa on musiikin painotettua opetusta sekä 10-luokka ja Viherlaakson koulussa on kuvaamataidon painotus. Alueen ainoassa yhtenäiskoulussa, eli Kilonpuiston koulussa, on ilmaisutaito painotus (alkaa 7.lk:lta) ja kaksikielistä opetusta. (Yko 2006.) Viherlaakson koulun yhteydessä on myös, vanhaa yhteiskouluperinnettä noudattaen, alueen ainoa lukio. (espoo.fi.) Alueen yläkoulujen tilanahtauden (So 2006a) takia alueen oppilaita voidaan ohjata myös Kauniaisiin Kasavuoren kouluun kaupunkien välisen sopimuksen perusteella.

6.6. Matinkylä-Olarin oppilasalue

Matinkylä-Olarin oppilasalue vastaa espoolaista tilastoaluetta Suur-Matinkylää muuten, mutta Suurpellosta osa on liitetty Tapiolan oppilasalueeseen kuuluvaksi. Tällä liitoksella ei kuitenkaan ole merkittävää vaikutusta alueen tilastojen tarkasteluun, koska liitetyn alueen asukasmäärä on vähäinen. Oppilasalue koostuu siis Matinkylästä ja Olarista, jotka ovat 60 - 70 -luvulla rakennettuja kerrostalovaltaisia lähiöitä, joiden sosioekonominen rakenne poikkeaa toisistaan. Henttaa-Suurpellon alue on pientaloalue, jonka väestömäärä on pieni, mutta tulevaisuudessa Suurpellon rakentamisen jälkeen hyvinkin suuri.³²

Asukkaat kuvaavat Matinkylän aluetta luonnon- ja merenläheiseksi, viihtyisäksi alueeksi pientaloineen ja kerrostaloineen. Alueen liikenneyhteyksiä kuvattiin hyviksi. Kaupunkisuunnittelukeskuksen muistiossa todettiin, että ”Jotkut kokevat alueella olevan huono maine.” (Ksm 2000, 18.) Yhteensä koko Matinkylä-Olarin oppilasalueella asui vuonna 2006 noin 33000 asukasta, joista vajaat 1200 oli yläasteikäisiä (Espoo alueittain 2006).

³² Alue on suunniteltu 7000 asukkaalle ja työpaikkoja alueelle tulee 9000, alueen valmistuminen vie 10 - 20 vuotta (espoo.fi).

Sosioekonominen profiili

Matinkylä ja Olari ovat selkeästi keskiverto Espoota kerrostalovaltaisempia alueita. Molemmat ovat lapsiperheiden osuudelta alle espoolaisen keskiarvon. Vuokra-asuntojen, yksinhuoltajien sekä ulkomaalaisten osuus on Matinkylässä suurempi ja Olarissa vastaavasti pienempi kuin kaupungissa keskimäärin. (Espoo alueittain 2006.) Matinkylän alueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus sekä tulot tulonsaajaa kohden ovat alhaisempia kuin kaupungissa keskimäärin ja työttömyysaste sekä työvoimaosuus³³ ovat korkeampia kuin kaupungissa keskimäärin. Paakon tutkimuksen (2003, 48 – 49) mukaan palvelualueella on yksi ”huono-osaisten” alue. Vastaavasti Olarin alueella koulutus- ja tulotaso ovat kaupungin keskiarvoa korkeammat ja työttömyysaste sekä työvoimaosuus pienempi kuin kaupungissa keskimäärin. (Espoo alueittain 2006.)

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Matinkylä-Olarin oppilasalueella on kuusi alakoulua (liite 10), joista Komeetan koulussa toimii englanninkielistä opetusta antava Espoo International School, Päivänkehrän koulussa on kielikylpyopetusta sekä painotettua opetusta musiikissa ja Tähtiniityn koulussa on kaksikielistä opetusta. (espoo.fi) Yläkouluja alueella on kolme, joista Kuitinmäen koulussa on kaksikielistä opetusta sekä musiikin painotettua opetusta. Olarin koulussa sekä samassa rakennuksessa toimivassa lukiossa on matemaattis-luonnontieteellisten aineiden painotettua opetusta. (Yko 2006; espoo.fi) Lukion alhaisin sisäänpääsyyn oikeuttanut keskiarvo jää hieman alle viereisen Tapiolan alueen alimman keskiarvon (Helsingin Sanomat 2007). Alueen ainoa yläkoulu, jolla ei ole painotettua opetusta on Matinkylän koulu. Se pyrkii houkuttelemaan oppilaita hyvällä huolenpidolla mm. varhaisen puuttumisen (varpunen) myötä. (espoo.fi)

³³”Työvoimaan kuuluvat kaikki 15-74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä ja /tai työttömiä” (Espoo alueittain 2006).

6.7. Tapiolan oppilasalue

1950-luvulla alettiin pientä Hagalundin kylää rakentaa ”puutarhakaupungiksi” jonka oli tarkoitus olla asumisviihtyvyyttä korostava asuntopoliittinen malliyhdyskunta. ”Alkuperäinen ajatus Tapiolasta kaikkien sosiaaliryhmien asuinalueena ei sen sijaan ole toteutunut, vaan alueesta on muotoutunut hyvätuloisten asuinalue.” (Tilastoja Espoosta 2002, 50.) Alueen asukkaiden mielestä alueelta on hyvät liikenneyhteydet Espooseen ja Helsinkiin. Alueella koetaan olevan vahva identiteetti;

”Tavoitteellinen Tapiola on omaleimainen, hyvin toimeentulevien ihmisten puutarhakaupunki merellisessä luonnonmukaisessa maisemassa, kansainvälisenä ja työpaikkavaltaisena.” (Ksm 2000, 26 - 27.)

Kanta-Tapiolaa voidaan luonnehtia eläkeläisten ja keski-ikäisten ihmisten asuinalueeksi, Mankkaan alue kuvataan nuorten perheiden ja nuorten alueeksi. Otaniemi puolestaan on työikäisten ihmisten ja opiskelijoiden aluetta. (Tilastoja Espoosta 2002, 51.) Tapiolan oppilasalueeseen kuuluu myös Espoon ”Kultahammasranniko” eli Haukilahti-Westendin alue (Tilastoja Espoosta 2002, 52). Alue sai kaupungin viranhaltijoiden käsityksiä tietyistä lähiöistä koskevassa mielikuvakyselyssä (80-luvun lopussa) mainintoja väljästi rakennetusta pientaloalueesta, ”jonka väestö on yksipuolisesti tulo- ja koulutustasoltaan ylempiin sosiaaliryhmiin painottuvaa ja jossa vuokra-asuntoja joko ei ole lainkaan tai niitä on hyvin vähän.” (Salmela 1988, 103.) Mielikuvan mukaan kyseisellä alueella käytettiin sosiaalipalveluita vähemmän kuin kaupungissa keskimäärin. (em.)

Osa Sepänkylän (läntisen Leppävaaran oppilasalue) ja Suurpellon (Matinkylä-Olarin oppilasalue) alueista kuuluu Tapiolan oppilasalueeseen. Asukasmääriltään nämä kaksi aluetta ovat niin pieniä, ettei se vaikuta alueen tilastojen tarkasteluun. Koko Tapiolan oppilasalueella asui vuonna 2006 yhteensä noin 42000 asukasta, joista yläkouluikäisiä oli noin 1600 (Espoo alueittain 2006).

Sosioekonominen profiili

”Espoon ’Kultahammasrannikolla’, Haukilahti-Westendin alueella vain perusasteen koulutuksen saaneiden osuus on selvästi Espoon keskimääräistä alhaisempi.” (Tilastoja Espoosta 2002, 52). Koko Tapiolan oppilasalueella (paitsi Otaniemi) ylemmän korkeaasteen koulutuksen saaneiden osuus on selkeästi yli kaupungin keskiarvon. Samoin tulot tulonsaajaa kohden ovat yli kaupungin keskiarvon (paitsi Otaniemessä), Haukilahti-Westendin alueella tulot tulonsaajaa kohden ovat lähes kaksinkertaiset kaupungin keskiarvoon verrattuna. Työttömiä Tapiolan oppilasalueella on selkeästi alle kaupungin keskiarvon. (Espoo alueittain 2006.) Tapiolassa lapsiperheiden osuus on alle Espoon keskiarvon. Yksinhuoltajien määrä sekä ulkomaalaisten osuus (tältä osin Otaniemi tekee poikkeuksen) on koko Tapiolan oppilasalueella selvästi alle kaupungin keskiarvon. Kerrostaloasuntojen osuus on sekä Kanta-Tapiolassa että Otaniemessä yli ja Haukilahti-Westendin sekä Mankkaan alueella alle kaupungin keskiarvon. Vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on Tapiolan oppilasalueella alhaisempi kuin kaupungissa keskimäärin, paitsi että tässäkin Otaniemi tekee poikkeuksen runsaine opiskelija-asuntoineen. (Espoo alueittain 2006.)

Peruskoulu- ja lukiotarjonta alueella

Tapiolan oppilasalueella on yhdeksän alakoulua (liite 10), joista Jousenkaaren koulussa on musiikkipainotus ja Westendinpuiston koulussa on kielikylpyopetusta ruotsin kielessä. (espoo.fi) Yläkouluja alueella on viisi, joista Espoo International School antaa englanninkielistä opetusta ja valikoi kaikki oppilaansa. Alueen kaikissa yläkouluissa on tarjolla painotuksella (ilmaisutaito, informaatioteknologia ja musiikki) tai kielen (kielikylpyruotsi ja englanninkielinen opetus) perusteella yleisopetuksesta erotettua opetusta. Alueella on myös viisi lukiota, jotka noudattelevat alueen yläkoulujen painotus- ja kielitarjontaa. (Yko 2006; espoo.fi.) Osa lukioista on vanhojen yhteiskoulujen perua. Alueella toimii englanninkielinen Espoo International Upper Secondary School. Haukilahden lukio korostaa laajan kielivalikoimansa lisäksi erikoisuutenaan olevan jääkiekko- ja golf-linjan (aloituspaikkoja 10). (espoo.fi)

7. Tutkimustulokset

Tässä luvussa yksittäisistä tiedoista on kasvanut tutkimustuloksia ja tutkittavan asiakokonaisuuden ymmärtämystä. Kuten Creswell (1998, 142) toteaa, on tutkijan tunnettava asian taustat, teoriat ja nykytila hyvin, jotta hän voi tehdä oikeita kysymyksiä sekä perusteltuja luokitteluja aineistosta. Laadullisen tutkimuksen tekemisessä olennaista on ”learning by doing”-periaatteen mukaan eteneminen. Tätä tutkija-asentoa olen käyttänyt perehtyessäni oppilaaksiottoon liittyvään dokumenttiaineistoon (pöytäkirjat, valintaopas, internet-sivut, keskustelut, sähköpostikirjeenvaihto, haastattelu, havainnointipöytäkirjat, tilastotiedot). Tavoitteenani on muodostaa käsitys siitä, miten valinnanmahdollisuudesta puhutaan (kirjoitetaan) ja miten oppilasvalinta toteutuu käytännössä, sekä miten eri toimijat espoolaisilla koulumarkkinoilla toimivat, minkälaisia positioita heillä on nähtävissä tästä aineistosta käsin. Tutkimuksessani haen vastausta kysymykseen siitä, miten yläkoulun 7. luokkien oppilaat valikoituivat³⁴ keväällä 2006 espoolaisiin kouluihin.

7.1. Oppilaiden valinta yläkouluun - minkälainen valintaprosessi Espoossa on käytössä?

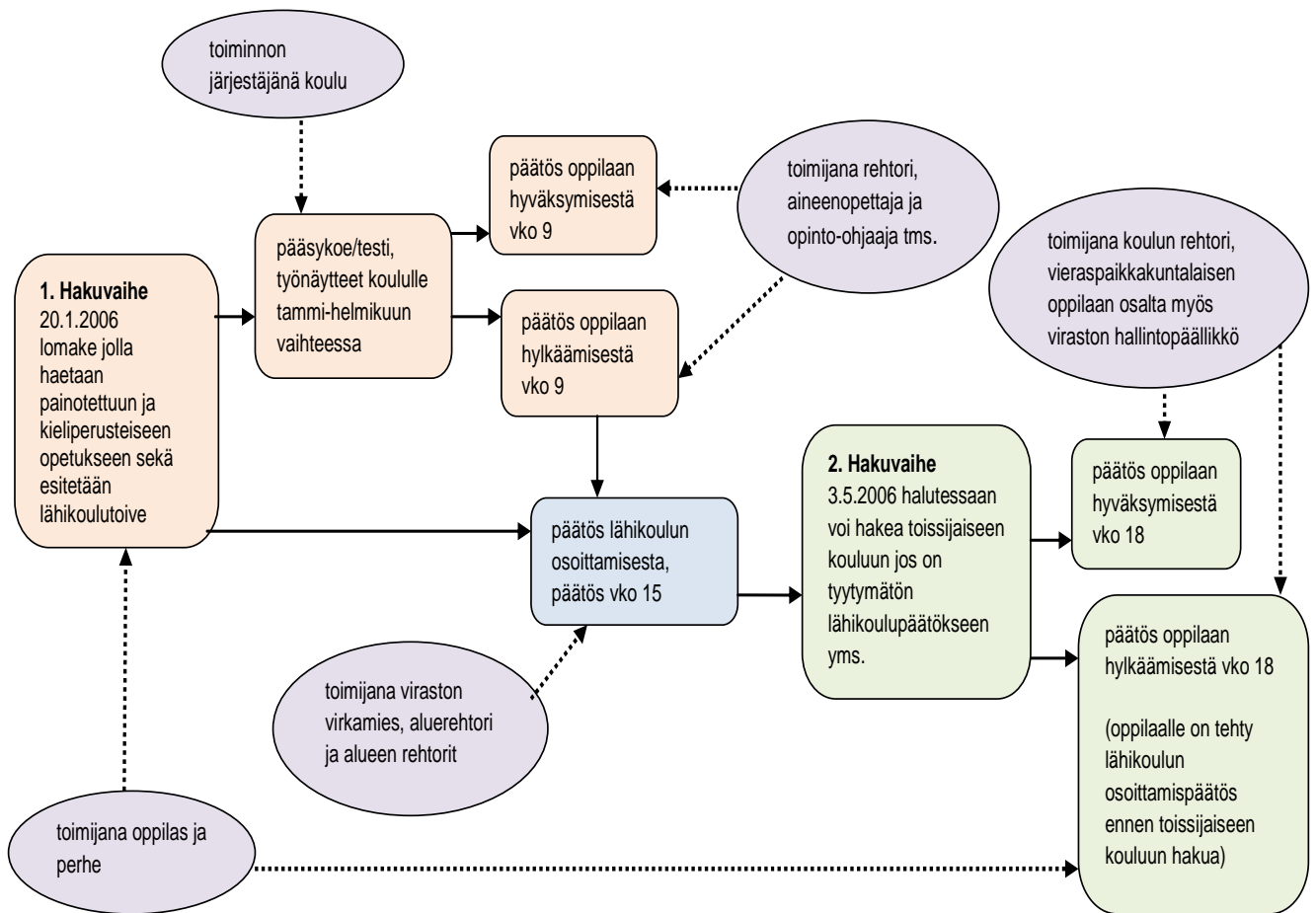
Valittaessa oppilaita yläkoulun 7. luokille on Espoossa käytössä ajallisesti kolmeen eri vaiheeseen jakautuva valintaprosessi (kuva 5 sivulla 48), jossa samalla lomakkeella (liitteenä 8) oppilas hakee sekä painotettuun että kieliperusteiseen³⁵ opetukseen (korkeintaan kahteen painotukseen tai kahteen kouluun) ja esittää halutessaan lähikoulutoiveen. Toissijaiseen kouluun haetaan erillisellä lomakkeella (liitteenä 9) vasta sitten, kun painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen valinnoista sekä lähikoulusijoituksista on toimitettu päätökset oppilaille. Kieliperusteiseen opetukseen valikoitumisen kriteereinä ovat aiemmat kieliopinnot tai menestyminen testissä. Painotettuun opetukseen valikoitumisen kriteereinä ovat koulukohtaisesti, valintakokeen

³⁴ Valikoitumisella tarkoitetaan oppilaita, jotka ovat päässeet kouluun tavoitteelliseen erikoisopetukseen liittyvien valintakriteerien perusteella, eli siis painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen. Valikoituneen oppilaan vastakohta on yleisopetuksen oppilas. Valikoituneet oppilaat ovat valintakriteerit hyväksytysti täyttäviä, pääsykokeen tai ennakkotehtävien kautta kouluun hyväksyttyjä.

³⁵ Kieliperusteisella opetuksella tarkoitan tässä tutkimuksessa kielikylypöpetusta, kaksikielistä opetusta sekä englanninkielistä opetusta.

läpäisy, työnäyte, testi, aiemmat opinnot, muiden oppiaineiden numerot, harrastuneisuus sekä opettajan lausunto. (Yko 2006.)

Oppilasvalintaprosessin kulku käytännössä on esitetty kuviossa 6, jossa on kuvattu eri toimijoiden roolit prosessin eri vaiheissa.

Kuva 6 Haku- ja valintaprosessin kulku ja toimijat (kerätyn dokumenttiaineiston mukaan)

Ensimmäisen hakuvaiheen aikataulun mukaisesti lomakkeet ja yläkoululaisen valinta-opas -vihkonen toimitetaan virastosta kouluille, jotka jakavat ne oppilaiden kautta koteihin. Oppilas ja vanhemmat täyttävät lomakkeen (liite 8), joka toimitetaan oppilaan nykyiselle alakoululle toimitettavaksi eteenpäin yläkouluun. Tämän jälkeen järjestetään tulevilla yläkoululla painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen hakeneille oppilaille tarvittavat

pääsykokeet ja testit. Kuvaamataidon painotettuun opetukseen hakeneet oppilaat toimittavat työnäytteet hakemaansa yläkouluun. Seuraavaksi rehtori aineenopettajan ja opinto-ohjaajan kanssa valitsee painotettuun opetukseen otettavat oppilaat valintakriteerit täyttävistä, pääsykokeen/testin hyväksytysti suorittaneista oppilaista. Ne oppilaat, jotka eivät tule valituiksi painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen, saavat lähikoulupäätöksen. Lähikoulupäätökset, myös painotetusta ja kieliperusteisesta opetuksesta karsiutuneiden osalta, tehdään vasta sitten, kun painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen otettavat oppilaat on valittu. Lähikoulupäätökset tehdään oppilasalueittain, niin että päätöksiä tekevässä työryhmässä on mukana virastossa asiaa valmisteleva (mm. sisarusperuste, koulumatkat ja kielivalinnat) virkamies, aluerehtori sekä alueen yläkoulujen rehtorit.

Toinen hakuvaihe alkaa lähikoulupäätöksen toimittamisen jälkeen. Tällöin oppilas voi, halutessaan tai vanhempien niin halutessa, hakea muuhunkin kuin kunnan osoittamaan lähikouluun (Perusopetuslaki 28§). Toisen vaiheen hakulomakkeita ei jaeta oppilaille automaattisesti, vaan niitä saa pyydettyä koululta. Lomakkeen voi myös tulostaa Espoon kaupungin internet-sivuilta. Hakemus toimitetaan suoraan toivottuun toissijaiseen yläkouluun. Tämän koulun rehtori tekee päätökset toissijaisessa haussa hakevien espoolaisten oppilaiden osalta. Espoon kaupungin suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimintaohjeen (To 2006, 8) mukaan vieraspaikkakuntalaisten oppilaiden osalta varsinaisen oppilaaksiottamispäätöksen tekee viraston hallintopäällikkö kuultuaan ensin koulun rehtoria. Toissijaiseen kouluun hakeneen espoolaisen oppilaan osalta on tehty jo aiemmassa hakuvaiheessa lähikoulupäätös, joten mikäli toissijainen päätös on kielteinen, ei oppilas kuitenkaan jää ilman oppilaspaikkaa.

7.2. Oppilaaksioton toteutuminen – miten yläkoulun 7. luokkien oppilaat valikoituivat keväällä 2006 espoolaisiin kouluihin?

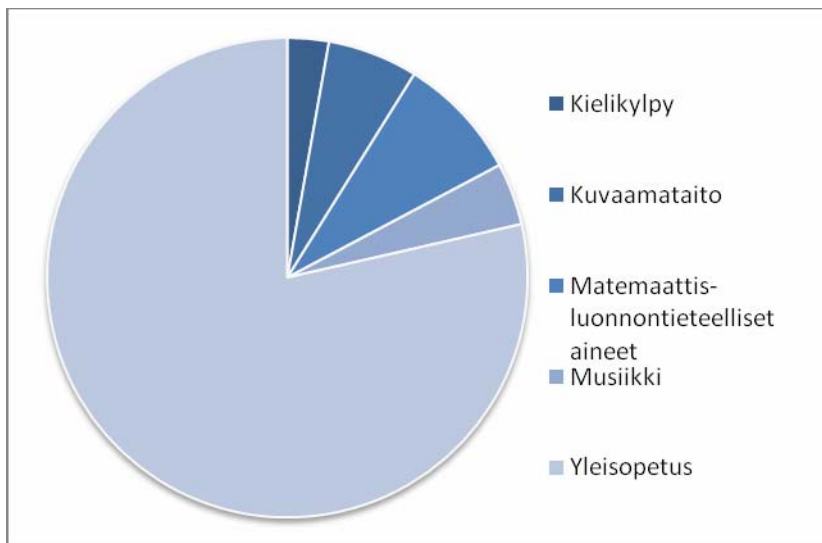
Seuraavassa esittelen oppilasalueittain 7. luokkien oppilaiden jakautumista painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen sekä yleisopetukseen kevään 2006 toteutuneiden

oppilasvalintatietojen pohjalta. Esittelen myös lähikoulutoiveiden toteutumista ja painotetun opetuksen suosiota Espoossa kevään 2006 tietojen pohjalta. Tiedot perustuvat Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamiin lukuihin, joiden perusteella olen laskenut koulukohtaiset valikoitumisprosentit (liite 3 ja kuva 14), sekä eri painotusten suosiota mittaavat prosenttiluvut (liite 4). Lähikoulutoiveiden osalta koulukohtaiset toteutumisprosentit tulivat valmiiksi laskettuina opetustoimesta (liite 5).

Valikoitumisprosentti lasketaan siitä, kuinka monta prosenttia kuhunkin kouluun kevään 2006 oppilasvalinnoissa otetuista oppilaista on valittu erityisten valintakriteerien perusteella. Lähikoulutoiveen toteutumisprosentit oli laskettu valmiiksi jo Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimesta periaatteella kuinka monta prosenttia esitetyistä lähikoulutoiveista on toteutunut (Liite 5). Painotetun opetuksen suosiota tarkastelen opetukseen hakeneiden, valikoituneiden ja opetuksesta karsiutuneiden oppilaiden määrien pohjalta (liite 4). Painotetun opetuksen osalta oli käytettävissä muutaman (3) koulun osalta tarkat tiedot painotukseen hakeneista ja päässeistä oppilaista (yhden koulun osalta vain painotukseen päässeiden osalta, mikä poikkesi Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamista tiedoista merkittävästi). Muiden koulujen osalta on mahdollista että hakijamäärät jäävät puutteellisiksi, koska Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimittamissa tiedoissa on maininnat vain hyväksytyistä ja hylätyistä. Toki siis yhteenlaskettuna nämä ovat todellisia hakijoita, mutta koska luvut ovat eri suuruusluokkaa kuin kolmen ensin mainitun koulun luvut, on ehkä syytä pitää Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien tietojen perusteella laskettuja painotettuun opetukseen hyväksymisprosentteja vain suuntaa-antavina, koska on mahdollista että hylätyt-luvuissa on vain pääsykokeissa yms. hylätyt oppilaat, jolloin tilastosta jää puuttumaan ne oppilaat, jotka ovat hyväksyttävästi suorittaneet kokeen, mutta eivät kuitenkaan ole mahtuneet painotetun opetuksen luokalle.

7.2.1. Espoonlahden oppilasalue

Espoonlahden oppilasalueen viidestä yläkoulusta (niistä kaksi on yhtenäiskoulua) neljä valikoi merkittävän osan oppilaistaan (16 % - 34 %). Oppilasalueen kouluista kahdessa on tarjolla erittäin suosittua matemaattis-luonnontieteellisesti painotettua opetusta. Espoonlahden koulussa, joka valikoi oppilaistaan 26 %, on matemaattis-luonnontieteellisen painotuksen lisäksi tarjolla myös kielikylpyopetuksena ruotsinkieltä. Matemaattis-luonnontieteelliseen opetukseen pääsyn kriteereinä on Espoonlahden koulussa testin läpäisy sekä aiempi matematiikan numero ja opettajan lausunto. Kielikylpyopetuksen valintakriteereinä on osallistuminen kielikylpyopetukseen alakoulussa, 6. luokan arvosana ruotsinkielessä ja suomenkielessä sekä koulumatkan pituus (jos muut kriteerit samanarvoisina) (Yko 2006, 13). Nöykkiön koulu valikoi 16 % oppilaistaan. Koulun matemaattis-luonnontieteellisen painotukseen valintakriteereinä on hyväksytysti suoritettu valintakoe sekä 6. luokan väliarvioinnin äidinkielen ja matematiikan numero. Mainintana on myös se, että painotetun luokan oppilaat opiskelevat englantia ”käyttäen syventävien opetusryhmien menetelmällistä opetussuunnitelmaa”. (Yko 2006, 18, 20.) Mainingin (yhtenäis)koulussa oppilaista on valikoituneita 25 %. Koulussa on musiikin painotettua opetusta, johon oppilaat valitaan testin kautta. Lisäksi alueella on tarjolla myös kuvaamataidon painotettua opetusta Kaitaan koulussa, joka valikoi oppilaistaan 34 %. Sinne valikoitumiseen vaikuttaa työnäytteet, joilla oppilas osoittaa ”piirustus- ja värienkäyttötaitoa sekä rohkeaa mielikuvituksen käyttöä.” (Yko 2006, 19). 2 - 3 työnäytteen lisäksi oppilaan tulee kertoa taiteellisesta harrastuneisuudestaan vapaamuotoisella kirjoitelmalla, lisäksi tarvitaan todistusjäljennös kuvaamataidon numeron todentamista varten (em.). Lähikoulutoiveen koko oppilasalueella jätti esittämättä n. 30 % yläkouluun siirtyvistä oppilaista (Suotu 2006).

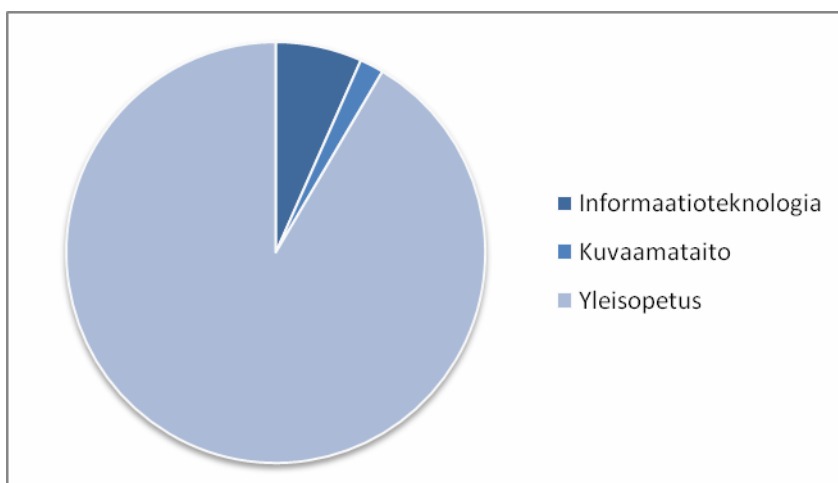

Kuva 7 Espoonlahden oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Alueen koulujen haluttavuudessa on selkeitä eroja; molemmat matemaattis-luonnontieteellisten aineiden painotusta tarjoavat koulut saavat myös hyvin runsaasti lähikoulutoiveita, joista voidaan täyttää kolme neljästä. Nöykkiön koulu on suosittu myös toissijaishaussa (17kpl), mutta keväällä 2006 ei tehty yhtään myönteistä päätöstä. (Suotu 2006.) Martinkallion yhtenäiskoulu saa osakseen paljon lähikoulutoiveita yläkoulun 7. luokalle. Huomion arvoista tämän on siksi, että yhtenäiskoulujen osalta lähikoulupäätös tehdään yleensä koko kouluajaksi (1-9lk). Samaan kouluun on osoitettu keväällä 2006 myös kaksi toissijaistoivetta, jotka ovat myös toteutuneet. Mainingin yhtenäiskoulu, jossa on musiikin painotettua opetusta, ei saa osakseen yhtä paljon lähikoulutoiveita. Vieraskielisiä oppilaita oli tässä yhtenäiskoulussa syksyllä 2005 runsaat kaksi kertaa niin paljon kuin espoolaiskouluissa keskimäärin (6,5 %, liite 6) (So 2006d). Kuvaamataidon painotettua opetusta alueella tarjoavaan Kaitaan kouluun eivät päässeet kaikki painotukseen halunneet, eikä kaikkia lähikoulutoiveitakaan voitu toteuttaa. (Suotu 2006.)

7.2.2. Keski-Espoon oppilasalue

Keski-Espoon oppilasalueen kolmesta yläkoulusta kaksi valikoi osan oppilaistaan (Keski-Espoon koulu 9 % ja Saarnilaakson koulu 15 %). Keski-Espoon koulu on myös alueen ainoa yhtenäiskoulu. Osa alueen oppilaista ohjataan Espoon ja Kauniaisten kaupunkien välisen sopimuksen (So 2006a) perusteella Kasavuoren kouluun Kauniaisiin. Valittaessa espoolaisoppilaita Kasavuoren kouluun on käytössä samat valintakriteerit kuin espoolaisissakin kouluissa. Kuvataidepainotukseen Keski-Espoon kouluun hakiessa hakemuslomakkeen yhteydessä tulee koululle toimittaa 3 itse valitsemaansa työtä. ”Jos luokka täyttyy, otetaan huomioon aikaisempi kuvataiteen arvosana” todetaan Yläkoululaisen oppaassa (Yko 2006, 22). Saarnilaakson koulun informaatioteknologian painotukseen valikoitumiseen vaikuttaa aikaisempi koulumenestys sekä valintakokeessa menestyminen. Oppaan mukaan ”Valintakokeella mitataan oppilaan tietoteknisiä taitoja ja valmiuksia sekä matematiikan ja äidinkielen hallintaa.” (Yko 2006, 22).

Kuva 8 Keski-Espoon oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Keski-Espoon oppilasalueella on painotusten tarjonnan kannalta mielenkiintoinen tilanne. Espoon yhteislyseolle ei pyynnöistä huolimatta ole annettu painotettua opetusta.

Perusteluna on käytetty sitä, että koulu on muutenkin suosittu jo nyt ja oppilasmäärien ennakoidaan kasvavan mm. asutuksen lisääntymisen myötä. (So 2007b.) Tätä näkemystä tukee se tieto, että kaikkia kouluun osoitettuja lähikoulutoiveita ei ole voitu toteuttaa sekä se, että koulun 7. luokan toteutuneita oppilaspaikkoja on (keväällä 2006) hieman enemmän kuin lautakunnan päättämät oppilaspaikat. Lautakunta on todennut että ”koulut voivat toteuttaa omaleimaisuuttaan esim. yläkouluissa valinnaisten aineiden tarjonnan puitteissa.” (So 2007b.)

Keski-Espoon koulun vetovoimasta lautakunta on ollut huolissaan (So 2006d). Sillä koulun tarjoama kuvaamataiteen painotus ei riitä kiinnostamaan oppilaita, kaikki 5 hakijaa hyväksyttiin (paikkoja olisi ollut 20). Koulun oli lähikoulutoiveekseen esittänyt 6 oppilasta, mikä on yhtenäiskoulullekin vähän. Koulussa oli suomenkielisen opetuslautakunnan päätöksen mukaan paikkoja 64:lle 7. luokan oppilaalle ja kevään 2006 valinnoissa oppilaspaikkoja kouluun toteutui 54. Koulun houkuttelevuuteen vaikuttaa koulun sijainti ”haasteellisessa ympäristössä” (So 2006d), kuten lautakunta toteaa vastineessaan kaupunginhallitukselle. Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjassa (So 2006d) todetaan syksyn 2005 tilanteen mukaan erityisoppilaiden määrän olleen lähes kaksinkertainen kaupungin keskiarvoon verrattuna ja vieraskielisten oppilaiden osuuden koulun oppilaista olleen yli kolmannes, kun kaupungin keskiarvo oli alle 7 %. Koulun houkuttelevuutta lisäämään on syksystä 2008 alkaen perustettu liikuntapainotus. Tämä ratkaisu poikkeaa painotusta koskevasta jakokäytännöstä kaupungissa, jonka mukaan ”painotetun opetuksen linjausten mukaan koulussa voi olla vain yksi painotus”. (So 2007b.)

Keski-Espoon oppilasalueen koulujen haluttavuudesta kertoo myös se, että kolme neljästä alueen yläkouluun siirtyvistä oppilaista on esittänyt lähikoulutoiveen, jotka on pystytty toteuttamaan keväällä 2006 melko hyvin. Huomion arvoista on se, että vain 25 % on jättänyt toiveen esittämättä. Tämä on toiseksi alhaisin luku koko kaupungissa. Yhtä alhaisia lukuja on toiveen esittämättä jättämisestä vain Matinkylä-Olarin alueella (24 %) sekä Tapiolassa (26 %), joissa kummassakin on hyvin haluttuja kouluja. Toissijaisessa

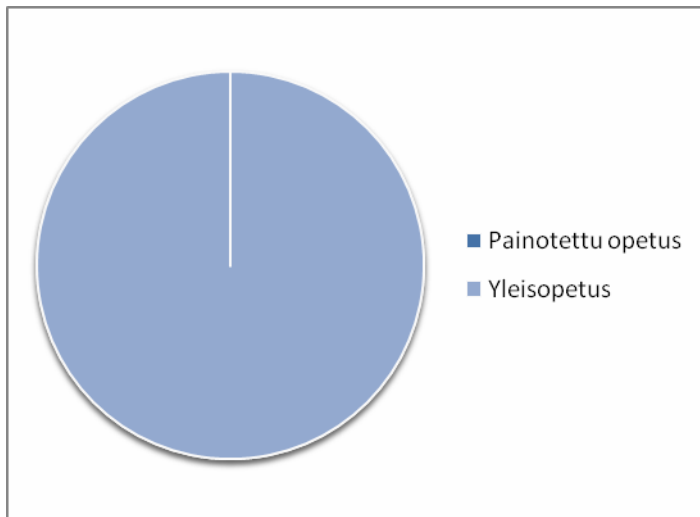
haussa Espoon yhteislyseo ja Saarnilaakson koulu saavat osakseen kiinnostusta (yhteensä 14 toivetta joista vain yksi toteutui). (Suotu 2006.)

7.2.3. Pohjois-Espoon oppilasalue

Pohjois-Espoon oppilasalueen kolmesta yläkoulusta yksikään ei valikoinut oppilaitaan kuten muualla kaupungissa, koska alueen kouluissa ei ole painotetun tai kieliperusteisen opetuksen luokkia, jonne oppilaat valikoitaisiin. Alueen kolmesta yläkoulusta kaksi on yhtenäiskouluja. Näistä Kalajärven koulu on ollut yhteiskoulu, jonka viereinen Pohjois-Espoon lukio lakkautettiin taloudellisin perustein vuonna 2006 (So 2005a). Alueella on seitsemän alakoulua, joista kaksi on yhtenäiskouluja (Kalajärven koulu ja Juvanpuiston koulu). Lähikoulutoiveita esitettiin Juvanpuiston kouluun enemmän kuin mitä niitä voitiin toteuttaa. Kalajärven kouluun esitetyt lähikoulutoiveet voitiin kaikki (11) täyttää. Osittain Juvanpuiston koulun saamaa suosiota lähikoulutoiveiden esittämisessä selittää se, että lähellä olevan Niipperin koulun oppilaat haluaisivat mieluummin tähän kuin kauempana (n. 3 km, kartat.enero.fi) olevaan Kalajärven kouluun yläkouluun (So 2006a; 2007a). Tässä on ongelmana kielivalintoja koskeva päätös jolla, siirtymäajaksi turvattu, Niipperin koulun oppilaiden valinnanmahdollisuus kahden yläkoulun, Kalajärven koulun ja Juvanpuiston koulun, välillä päättyi (So 2007a).

Alueen ainoa pelkkä yläkoulu toimii lähempänä läntisen Leppävaaran oppilasaluetta kuin oman oppilasalueensa kahta muuta yläkoulua. Tämä maantieteellinen sijainti vaikuttanee oppilaiden valikoitumiseen sekä siihen, että tälle koululle on osoitettu toissijaisessa haussa runsaasti toiveita (13, joista 2 toteutui). Tämä on huomion arvoista siksi, että usein toissijaisessa haussa halutuimpia ovat painotettua opetusta tarjoavat koulut. Pohjois-Espoon oppilasalueella lähikoulutoiveista toteutuu suurin osa, mikä johtuu osittain lähikoulutoiveiden esittäneiden oppilaiden pienestä määrästä suhteessa koulussa oleviin oppilaspaikkoihin ja toisaalta siitä, että lähikoulupäätös tehdään yhtenäiskouluissa koko kouluajaksi (1. - 9. lk). Alueelta on liikenteellisesti hankalat kulkuyhteydet muualle

Espooseen, joten lähikoulutoiveiden esittäminen voidaan myös kokea turhaksi. (Suotu 2006.)

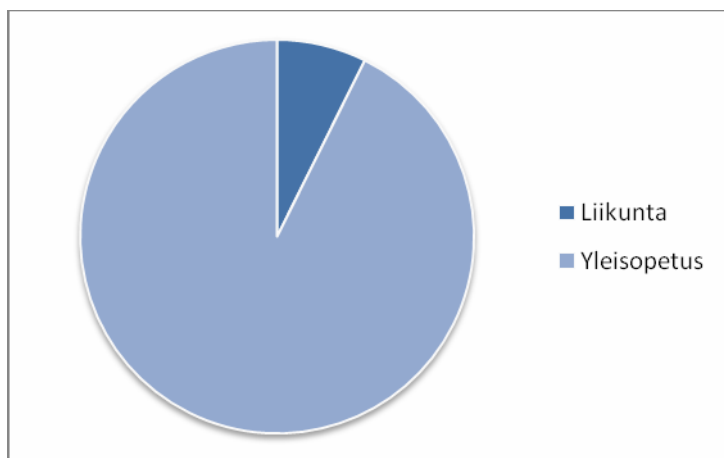
Kuva 9 Pohjois-Espoon oppilasalueen 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Kaupungin pohjoisimman yhtenäiskoulun, eli Kalajärven koulun, johtokunta on esittänyt että kerhomäärärahoja ohjattaisiin ”täysiin kouluihin”, jotka eivät voi saada painotettua opetusta ohjelmaansa (So 2007b).

Koko kaupungin osalta yläkouluun siirtymisen kielipolut on pyritty turvaamaan niin, että ranskan, ruotsin ja saksan kielten opetus jatkuu omalla alueella. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä että alueen koulut voivat erikoistua tiettyihin kieliin. Pohjois-Espoon oppilasalueella tarkastelutapa vähentää kuitenkin entisestään oppilaiden mahdollisuuksia valita yläkoulunsa. Niipperin koulussa A-ruotsia opiskelevat oppilaat joutuvat jatkossa hakeutumaan Kalajärven kouluun, sen sijaan että voisivat valita lähellä Niipperin koulua sijaitsevaan Juvanpuiston kouluun, jonka A-ruotsin opetus lopetetaan koulun valmistumiseen liittyneen siirtymäajan päättymisen vuoksi. (So 2006c; 2007a.) Ala- ja yläkoulun välisiä kielipolkuja muokkaamalla voidaan vaikuttaa koulujen oppilasvalintaan.

7.2.4. Itäisen Leppävaaran oppilasalue

Itäisen Leppävaaran oppilasalueella kolmesta yläkoulusta uusin on Ruusutorpan koulu, joka on alueen ainoa yhtenäiskoulu. Leppävaaran koulu valikoi osan (20 %) oppilaistaan. Leppävaaran koulu on entisen yhteiskoulun toimintaa jatkava koulu, jonka vieressä on myös alueen ainoa lukio. Tämä yläkoulu on koko kaupungin alueella ainoa, jossa on tarjolla painotettua opetusta liikunnassa. Liikuntapainotukseen oppilaat valikoidaan liikuntahallissa järjestettävän valintatestin perusteella (Yko 2006, 25). Lähikoulutoiveita Leppävaaran kouluun esitettiin yläkouluksi vähän (kaikki toiveet voitiin toteuttaa). Huomion arvoista on se, että yläkoulun oppilaista vieraskielisiä oppilaita oli syksyllä 2005 yli viidennes, kun keskimäärin vieraskielisten oppilaiden osuus on alle 7 % luokkaa (So 2006d). Lintumetsän koulun haluttavuuteen vaikuttaa se, että se on alueen yläkouluista ainoa jossa voi opiskella ranskaa A-kielenä. (Yko 2006, 26; inf 3; Suotu 2006.)

Kuva 10 Itäisen Leppävaaran oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Alueen yläkoulujen osalta lähikoulutoiveet toteutuvat kokonaisuutena melko hyvin³⁶, eli kun alueella esitettiin 172 lähikoulutoivetta jäi niistä toteutumatta 19 (toteutumisprosentti 89 %). Huonoimmin toteutui hankalien kulkuyhteyksien päässä, vanhalla aktiivisesti

³⁶ Lähikoulutoiveet toteutuvat hyvin jos yli 90 % esitetyistä toiveista toteutuu. Vastaavasti lähikoulutoiveet toteutuvat melko hyvin jos 80% - 90 % esitetyistä toiveista toteutuu ja huonosti lähikoulutoiveet toteutuvat silloin jos alle 80 % esitetyistä toiveista toteutuu.

täydennysrakennettavalla pientaloalueella, olevaan Lintumetsän kouluun osoitetut lähikoulutoiveet, joista niistäkin toteutui hieman vajaat 90 %. Ruusutorpan koulu ei voinut ottaa vastaan kaikkia niitä oppilaita, jotka olivat toivoneet koulua lähikoulukseen. (Suotu 2006.) Ruusutorpan koulun oppilaista vieraskielisiä oli syksyllä 2005 runsaat kaksi kertaa enemmän kuin kaupungissa keskimäärin (ks. liite 6; So 2006d).

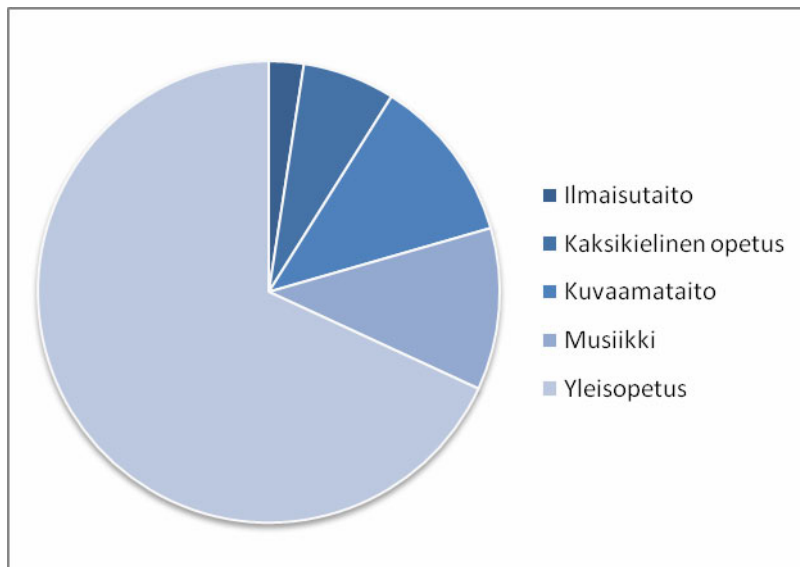
7.2.5. Läntisen Leppävaaran oppilasalue

Läntisen Leppävaaran oppilaaksiottoalueen kaikki kolme yläkoulua valikoivat kolmanneksen oppilaistaan (31% - 33%). Läntisen Leppävaaran oppilasalue on Tapiolan oppilasalueen lisäksi ainoa alue, jolla alueen kaikki koulut valikoivat osan oppilaistaan. (Suotu 2006.) Viherlaakson koulussa, joka valikoi oppilaistaan 33 %, on painotettua opetusta kuvaamataidossa ja Karakallion koulussa, joka valikoi oppilaistaan 31 %, on musiikin painotettua opetusta. Alueen ainoassa yhtenäiskoulussa, eli Kilonpuiston koulussa, jonka valikoi oppilaistaan 32 %, on ilmaisutaidon painotetun opetuksen lisäksi myös kaksikielistä opetusta. Kaksikielisessä opetuksessa valintakriteerinä on kaksikieliseen tai englanninkieliseen opetukseen osallistuminen jo alaluokilla. (Yko 2006, 13; 27 - 28.) Musiikin painotukseen valintaperusteena on musikaalisuudesta, ilmaisutaidon painotukseen vapaamuotoinen hakemus, kolmen parhaan taito- ja taideaineen arvosana, äidinkielen arvosana sekä harrastuneisuus. Kuvataidepainotuksen valintaperusteina on kolme työnäytettä (lyijykynä- tai hiilityö, jollakin liitutekniikalla toteutettu työ, vesi- tai peiteväriytyö), harrastuneisuus (kerhot, kuvataidekoulut ym.) sekä kuvataiteen arvosana (todistusjäljennös). (Yko 2006, 27 - 28.)

Alueen koulujen haluttavuudessa on eroja; lukion kanssa samoissa tiloissa toimivaan, pitkät perinteet omaavaan (vuonna 1939 perustettu Espoon ensimmäinen suomenkielinen yhteiskoulu³⁷) Viherlaakson kouluun suunnatuista lähikoulutoiveista toteutui vain 63 %. Saman koulun kuvaamataitopainotukseen haki kolmannes enemmän oppilaita kuin mitä sisään otettiin. Muuten alueen yläkoulujen osalta lähikoulutoiveet on pystytty toteuttamaan

³⁷ www.viherlaaksonlukio.fi, luettu 24.2.2008

lähes kaikki. Alueen lähikoulutoiveiden esittämisen vaihtelevuutta korostaa se, että noin 39 % alueen oppilaista ei edes esittänyt lähikoulutoivetta. Alueen kouluissa tehtiin muutama kielteinen sekä yksi myönteinen toissijaiskoulupäätös. Huomion arvoista on myös se, että painotettua opetusta tarjoavaan Kilonpuiston yhtenäiskouluun ei ollut hakijoita koko painotetun opetuksen luokan vertaa (24 oppilasta pisteiden osoittamassa paremmuusjärjestyksessä, espoo.fi), vaan keväällä 2006 hakijoita oli 11 joista 9 hyväksyttiin. (Suotu 2006.) Tämän koulun kohdalla on huomion arvoista se, että koulun oppilaista oli syksyllä 2005 vieraskielisiä lähes kaksi kertaa enemmän kuin kaupungissa keskimäärin (So 2006d).

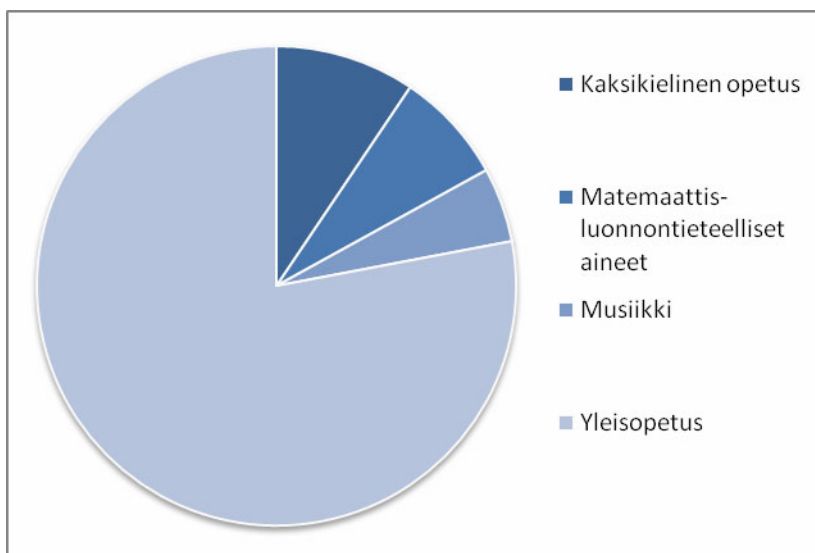

Kuva 11 Läntisen Leppävaaran oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

7.2.6. Matinkylä-Olarin oppilasalue

Matinkylä-Olarin oppilaaksiottoalueen kolmesta yläkoulusta kaksi valikoi yli kolmanneksen (37 % - 40 %) oppilaistaan, eikä alueella ole lainkaan yhtenäiskouluja. Kuitinmäen koulu valikoi kevään 2006 valinnassa oppilaistaan 40 % musiikkipainotuksen ja kielen perusteella (kaksikielinen opetus) yleisopetuksesta erotettuun opetukseen (Suotu

2006). Kaksikielisessä opetuksessa valintakriteerinä on kaksikieliseen tai englanninkieliseen opetukseen osallistuminen jo alaluokilla. Musiikkipainotuksen valintakoe muodostuu laulu- ja soittonäytteestä sekä rytmin, melodian ja sointujen toistotehtäviä sekä kaanonlaulua sisältävästä musiikkitestistä. Olarin koulu valikoi 37 % oppilaistaan hyvin suosittuun matematiikka- ja luonnontiedepainotukseen (Suotu 2006). Matematiikka- ja luonnontiedepainotukseen valintakriteereinä on selviytyminen matematiikan ja luonnontieteen valintakokeista, jotka mittaavat ”perustietoja ja -taitoja, niiden soveltamista sekä harrastuneisuutta painotusaineissa”. (Yko 2006 13, 29 - 30.)

Kuva 12 Matinkylä-Olarin oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Alueen koulujen haluttavuudessa on selkeitä eroja; Kuitinmäen ja Olarin koulut ovat suosittuja, eikä niihin osoitettuja lähikoulutoiveita voida toteuttaa kuin välttävästi (63 % ja 53 %), kun taas ei-painotusta tarjoavaan Matinkylän kouluun osoitettuja lähikoulutoiveita ei ole edes niin montaa kuin koulussa on aloituspaikkoja. (Suotu 2006.) Huomion arvoista on se, että ei-painotusta tarjoavan Matinkylän koulun oppilaista oli vieraskielisiä lähes viidennes, kun kaupungin keskiarvo oli alle 7 % (ks. liite 6; So 2006d). Matinkylä-Olarin oppilasalueella olikin keväällä 2006 Espoon alhaisin lähikoulutoiveen esittämättä jättäneiden määrä (24 %) ja suurin kielteisten toissijaiskoulupäätösten määrä (yht. 30 kpl)

(Suotu 2006). Lähikoulutoiveen esittäminen on vapaaehtoista ja mikäli koulumatka muodostuu sellaiseksi, ettei realistisia vaihtoehtoja ole, voi lähikoulutoiveen esittäminen tuntua turhalta. Lähikoulutoiveen esittämällä voi pyrkiä pääsemään tiettyyn kouluun ja välttämään joutumisen toiseen kouluun.

7.2.7. Tapiolan oppilasalue

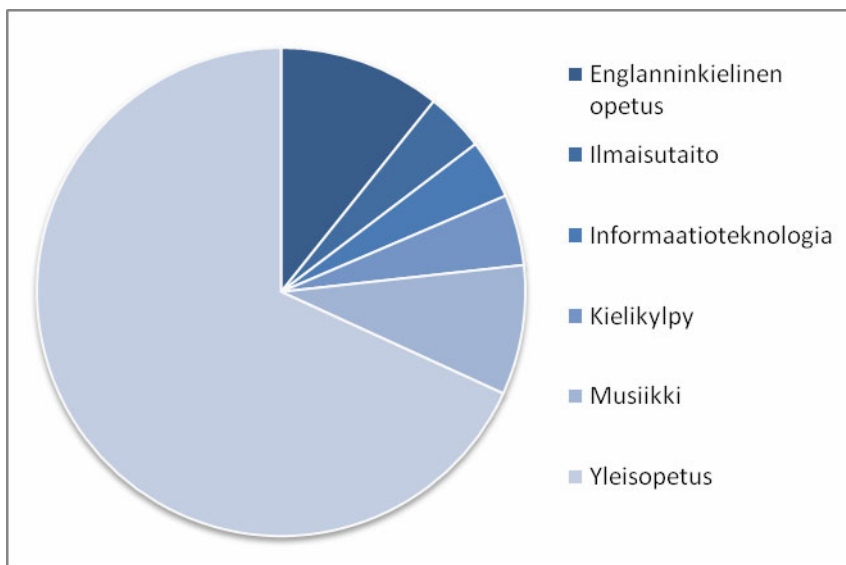
Tapiolan oppilasalueella kaikki viisi yläkoulua valikoivat oppilaistaan ainakin osan, eikä alueella ole lainkaan yhtenäiskouluja. Kevään 2006 valinnassa oppilaiden valikoimisprosentti vaihteli 17 prosentista 31 prosenttiin. Englanninkielistä opetusta tarjoava Espoo International School valikoi kaikki oppilaansa, joista syksyn 2005 tietojen mukaan oli vieraskielisiä hieman yli viidennes. Valintakriteerinä englanninkieliseen opetukseen on erinomainen englannin kielen taito. (Suotu 2006; So 2006d; Yko 2006, 34.)

Tapiolan oppilasalueella lähikoulutoiveet toteutuvat hyvin. Vain yhden koulun osalta esitetyistä lähikoulutoiveista toteutui 88 %, joka sekin on melko hyvä toteutumisprosentti. Alueen oppilaista vain 26 % ei esittänyt lähikoulutoivetta keväällä 2006. Toissijaispäätöksistä Tapiolan oppilasalueella seitsemän oli myönteisiä ja 21 kielteisiä. Kaikki painotettuun opetukseen hakeneet eivät päässeet sisään haluamaansa painotukseen. Esimerkiksi Tapiolan koulun (koulu valikoi oppilaistaan 31 %) musiikkipainotuksen valintakriteerinä olevaan musikaalisuustestiin osallistui 75 oppilasta ja heistä 44 hyväksyttiin kouluun. (inf 4; Suotu 2006; Yko 2006, 33.)

Haukilahden koulussa (koulu valikoi oppilaistaan 25 %) tarjottavaan kielikylpyopetukseen voi hakea koko Espoon kaupungin alueelta. Yläkoululaisen oppaan mukaan

”Mahdollinen karsinta tapahtuu lautakunnan hyväksymin kriteerein: oppilaan (ennen valintaa) viimeisen todistuksen ruotsin ja suomen kielen arvosanat, samanarvoisissa tilanteissa myös koulumatkan pituus vaikuttaa valintaan”.³⁸ (Yko 2006, 31).

³⁸ Eli kauempaa tulevan oppilaan on oltava parempi kuin koulun vieressä asuvan oppilaan, koska samanarvoisissa tilanteissa koulumatkan pituus on ratkaiseva. (postinumerovalikointia?)

Kuva 13 Tapiolan oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Yläkoululaisen oppaan mukaan haettaessa Mankkaan koulun (koulu valikoi oppilaistaan 17 %) informaatioteknologiapainotukseen kiinnostus riittää, mutta valintakriteerit ovat painotukseen liittyvä testi ja koulun pyytämä opettajan lausunto. Pohjois-Tapiolan koulun (koulu valikoi oppilaistaan 19 %³⁹) ilmaisutaitopainotukseen valinnan perusteena on vapaamuotoinen hakemus ja harrastuneisuus, lisäksi valintaan vaikuttaa äidinkielen ja kolmen parhaan taito- ja taideaineen arvosana. (Suotu 2006; Yko 2006 31.)

7.2.8. Erityistä huomiota kevään 2006 oppilasvalinnoissa herättäneet koulut

Kuten jo edellä on kuvattu, koulujen houkuttelevuudessa on eroja oppilasalueiden sisällä, mutta myös koko kaupungin tasolla tarkasteltaessa. Koulun imago ja maine ovat tärkeitä koulua valittaessa. Taylor ja Gorard (2001) toteavat, että koulun imagoon vaikuttaa koulun lähialueen sosioekonominen tila, joka voi olla koululle riski tai mahdollisuus oppilaiden houkuttelun kannalta. Erityisen suosituiksi ”magneetikouluksi” määrittelen ne koulut,

³⁹ Pohjois-Tapiolan koulun oman ilmoituksen mukaan painotukseen hyväksyttiin 8 oppilasta, koska hakijoiden määrää ei mainittu, voi valikoitumisprosentti olla pienempikin kuin tässä käytetty 19 %, joka on laskettu Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan.

joiden kohdalla vähintään 4 seuraavista viidestä kriteeristä toteutuu. (1) Koulun oppilaista osa on valikoituneita painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen, (2) painotukseen hakeneista⁴⁰ huomattavan vähän (< 50%) on tullut hyväksytyksi kouluun, (3) lähikoulutoiveiden toteutumisprosentti on alhainen (<77%), lisäksi (4) toissijaisia toiveita on kouluihin esitetty runsaasti (>10 kpl) tai (5) kouluun on toteutunut lautakunnan päättämää enemmän oppilaspaikkoja (>7 kpl). Koko kaupungin mittakaavassa erityisen suosituiksi määriteltävissä olevissa neljässä magneettikoulussa oppilaista valikoituneita oli 16 % - 40 % (Suotu 2006). Nämä erot liittyvät koulujen kokoon; suuressa koulussa yksi painotettua opetusta tarjoava erikoisluokka on kuin pisara meressä, kun taas pienemmässä koulussa yksikin opetusryhmä on prosenteissa paljon. Kaikki magneettikoulut sijaitsevat eteläisessä Espoossa; Nöykkiön ja Espoonlahden koulut Espoonlahden oppilasalueella sekä Olarin ja Kuitinmäen koulut Matinkylä-Olarin oppilasalueella. Espoonlahden, Nöykkiön ja Olarin koulujen erikoisluokka on matemaattis-luonnontieteellisesti painottunut ja Kuitinmäen koulun painotus on musiikki⁴¹. Kuitinmäen, Nöykkiön ja Olarin koulujen lähialueen sosiaalinen profiili on korkea; koulutus- ja tulotaso, äänestysaktiivisuus ja ei-sosialististen puolueiden suosio on korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin, eikä vieraskielisten oppilaiden määrä myöskään ole keskimääräistä suurempi. Espoonlahden koulun lähialue on sosiaaliselta profiililtaan hieman päinvastainen muihin magneettikouluihin verrattuna.

Vastaavasti huomiota herättävän ei-halutuksi ja torjutuksi määrittelen Keski-Espoon koulun, jossa painotetun opetuksen tarjonnasta huolimatta on oppilaskatoa tai huomattavaa vajaatäyttöä. Koulu on suunniteltu 600 - 700 oppilaalle, mutta koulun alkaessa syksyllä 2006 siellä oli alle 400 oppilasta (So 2006d). Kuvaamataidon painotettuun opetukseen haki huomattavasti vähemmän oppilaita kuin paikkoja olisi ollut tarjolla. Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjan mukaan ”Oman oppilasalueen alakouluista Keski-Espoon koulun painotukseen tulee aika vähän oppilaita.” (So 2006d). Lähikoulutoiveita kouluun esitettiin yhtenäiskouluksikin vähän. Kuten edellä jo Keski-Espoon oppilasalueen

⁴⁰ Hakeneiden määrä on suuntaa-antavaa, kuten edellä luvussa 7.2. on selitetty.

⁴¹ Jonka osalta tarkkoja hakijatietoja ei ollut luotettavasti saatavilla, kyseessä siis suuntaa-antava tieto.

kuvauksessa mainittiin (luku 7.2.2), on Keski-Espoon koulussa runsaasti vieraskielisiä sekä erityisoppilasstatuksen omaavia oppilaita. Koulun lähialueen sosiaalinen profiili ei ole houkutteleva; väestön koulutus- ja tulotaso on alhainen, ulkomaalaisten osuus väestöstä on suuri ja vuokra-asuntokanta on runsas. Näiden tekijöiden myötä vaihtuvuus opetusryhmissä on suurta. Koulun maine koetaan huonoksi ongelmallisen sijainnin ja oppilasaineksen vuoksi, kuten vanhemmat paikallislehden yleisönosastolla kirjoittavat (Länsiväylä 6., 11. ja 18.5.2007). Seppänen toteaa koulujen suosiohierarkian olevan yhteydessä oppilasalueella asuvan väestön sosioekonomiseen profiiliin (Seppänen 2006, 258). Myös opetuslautakunta käyttää ilmaisua haasteellinen toimintaympäristö koulun asioita käsittelevässä pöytäkirjan kohdassa (So 2000c). Koulu on todennut, ettei se voi ottaa vastaan enempää integroitavia erityisoppilaita, samoin huoltajan tahdonvastaisia pakkosiirtoja erityisopetukseen pitäisi tehdä nykyistä enemmän. ”Koulun oppilaista 36 % käyttää oppilashuollon palveluita; tämä on suuri määrä, sillä keskiarvo espoolaisissa kouluissa on 10 %.” (So 2006d.) Lautakunta on linjannut kesäkuussa 2006 oppilasalueen alakoulujen luokkien muodostusta niin, että syksystä 2007 alkaen on mahdollista ”ohjata aiempaa enemmän tavallisia suomenkielisiä oppilaita alueen muihin alakouluihin kuten Keski-Espooseen.” (em.) Koulun tilanteeseen toivotaan parannusta myös läheisen uuden asuntoalueen omistuspohjan rakenteen myötä. Omistusasumisen nähdään tasoittavan alueen sosioekonomista tilannetta ja lisäävän oppilaiden pysyvyyttä alueen kouluissa, koska oppilasalueen sosioekonominen rakenne vaikuttaa koulujen suosioon ja oppilasainekseen (Seppänen 2006, 258, 260; So 2006d; Taylor & Gorard 2001, 3).

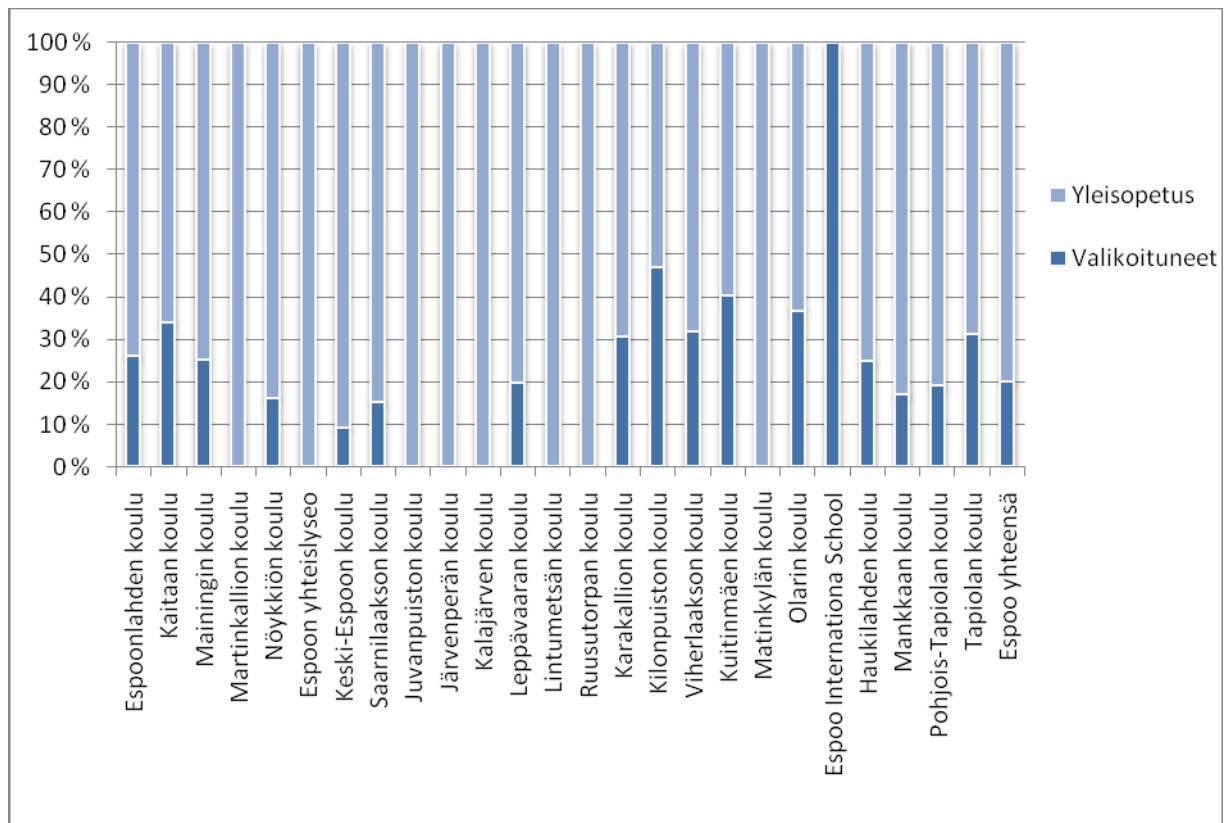
Kilonpuiston koulun ilmaisutaitopainotuksen osakseen saama vähäinen kiinnostus oli myös huomiota herättävää. Muilla käyttämilläni kriteereillä koulu määrittyy oppilasvirroiltaan tasapainoiseksi, eli kouluun on toteutunut enemmän oppilaspaikkoja, kuin mitä lautakunta on alun perin suunnitellut ja kaikki lähikoulutoiveet on voitu toteuttaa, samoin toissijaishaussa esitetty toive on voitu toteuttaa. Erikoiseksi koulun tilanteen tekee kuitenkin se, että painotetun opetuksen luokassa on 24 oppilaspaikkaa, mutta keväällä 2006 painotukseen hyväksyttiin 9 oppilasta ja 2 hylättiin (espoo.fi; Suotu 2006). Koulussa on myös kaksikielistä opetusta. Osana selitystä erikoiseen tilanteeseen voi olla se, että

yleisopetuksen oppilaspaikkoja on tarvittu niin paljon, ettei painotetulle opetukselle ole ”jäänyt tilaa”. Toinen mahdollinen syy erikoiselta vaikuttavaan tilanteeseen saattaa olla jo aiemmin selitetty virheen mahdollisuus painotukseen hakeneiden ja hyväksytyjen ilmoittamistavassa, joten on mahdollista että hakijoiden määrä ei vastaa todellisuutta koska Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamisissa (2006) luvuissa oli ilmoitettu vain hyväksytyt ja hylätyt. Varmaa syytä ilmaisutaitopainotuksen heikolta vaikuttavaan vetovoimaan en tämän tutkimuksen valossa pysty selvittämään. Mikäli painotetun opetuksen luokka olisi täynnä, nousisi valikoitujen oppilaiden prosenttiosuus Kilonpuiston koulussa lähes puoleen koulun 7. luokkien oppilaista, olettaen että 7. luokkien oppilaiden määrä pysyisi samana.

7.2.9. Yhteenveto alueittaisesta valikoitumisesta

Suomenkielisen opetuslautakunnan mukaan ”Lukuvuoden 2006 - 2007 ensisijainen tavoite on sijoittaa ensimmäisen ja seitsemännen luokka-asteen oppilaat omille oppilasalueilleen.” (So 2006a). Kevään 2006 toteutuneista yläkoulujen oppilasvalinnoista kootut tilastotiedot sisältävät tiedon siitä, kuinka moni kunkin koulun oppilas on yleisopetuksessa ja kuinka moni on painotetussa tai kieliperusteisessa opetuksessa. Näiden Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien tilastotietojen pohjalta olen laskenut koulukohtaisesti oppilaiden valikoitumisprosentit (liite 3). Kuvassa 14 on nähtävissä koulukohtaisesti jakautuma yleisopetuksen oppilaiden ja valikoituneiden oppilaiden välillä. Viimeinen pylväs kertoo tilanteen koko kaupungin mittakaavassa. Koko kaupungin tasolla tarkasteltuna on havaittavissa että viidennes (20 %) espoolaisista 7. luokkien oppilaista oli valikoituneita kevään 2006 oppilasvalinnassa. Valikoituneilla oppilailla tarkoitetaan tässä sekä painotettuun että kieliperusteiseen opetukseen hyväksytyjä oppilaita jotka valikoitiin, toisin kuin yleisopetuksen oppilaat, kouluihin tavoitteelliseen erikoisopetukseen liittyvien valintakriteerien perusteella (mm. valintakoe, ennakotehtävät). Valikoituneiden oppilaiden ja yleisopetuksessa olevien oppilaiden osuuksissa on havaittavissa koulukohtaista vaihtelua, kuten kuva 14 hyvin havainnollistaa. Eri painotettujen

oppiaineiden haluttavuuden välillä on myös koulukohtaisia eroja⁴², kuten oppilasaluekohtaisissa tulosten esittelyluvuissa on edellä kuvattu, koulukohtaisesti nämä suuntaa antavat luvut on nähtävissä liitteessä 4.

Kuva 14 Valikoituneiden ja yleisopetukseen otettujen 7. luokkien oppilaiden osuudet koulukohtaisesti Espoossa kevään 2006 oppilaaksiotossa (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Painotetun opetuksen tarjonta (ks. kuva 4 ja liite 11) sekä näille luokille valittavien oppilaiden valintakriteerit ovat jonkin verran muuttuneet 2000-luvun alusta, jota on kuvattu Seppäsen (2006) tutkimuksessa (ks. myös kuva 2). Esimerkiksi liikuntapainotukseen, jota vuonna 2000 oli tarjolla useassa koulussa, valintakriteereinä oli liikunnan arvosana, yleinen koulumenestys, suositukset tai opettajan lausunto, harrastuneisuus, menestyminen kilpaurheilussa, motivaatio sekä valintakoe (Seppänen

⁴² Esimerkiksi kuvaamataidepainotuksen haluttavuuden erot Viherlaakson ja Keski-Espoon koulujen välillä.

2006, 154). Kevään 2006 valinnoissa liikuntapainotusta tarjosi vain yksi koulu ja valintakriteerinä oli valintatesti liikuntahallissa (Yko 2006, 25). Kuvaamataidepainotuksen osalta valintakriteereinä vuonna 2000 olivat opettajan lausunto, kuvaamataiteen arvosana, harrastuneisuus sekä kahteen kouluun käsityön arvosana ja työnäytteet (Seppänen 2006, 155). Kevään 2006 valinnoissa kuvaamataidepainotuksen ei enää tarvittu opettajan lausuntoa ja kaikki koulut pyysivät työnäytteitä (määrä ja ohjeistus töiden osalta vaihteli koulukohtaisesti) sekä viimeisintä kuvaamataiteen arvosanaa. Lisäksi kaksi koulua pyysi tietoja harrastuneisuudesta. (Yko 2006, 19; 22; 28.) Matemaattis-luonnontieteellisten luokkien oppilaiden valintakriteereiksi vuonna 2000 mainittiin pääsykoe, aikaisempi koulumenestys, harrastuneisuus, kiinnostus ja tarvittaessa myös voitiin kysyä luokanopettajan mielipidettä (Seppänen 2006, 152). Kevään 2006 valinnoissa matemaattis-luonnontieteellisille luokille kaikissa kouluissa oli valintakoe, mutta muut kriteerit vaihtelivat koulukohtaisesti (ks. taulukko 3 ja liite 11). Musiikkipainotuksen osalta musikaalisuudesta on säilynyt valintakriteerinä vuoden 2000 jälkeenkin, mutta haastattelusta tai suosituksista (Seppänen 2006, 152) ei enää ole mainintaa kevään 2006 valintakriteereissä (Yko 2006, 27; 29; 33). Media- ja viestintäteknologiapainotteisten luokkien valintakriteerit vuonna 2000 olivat koulumenestys ja valintakoe, jossa mitattiin tietoteknisiä perusvalmiuksia, matematiikan ja äidinkielen hallintaa, viestintä- ja opiskeluvälineitä sekä niihin liittyvät lausunnot (Seppänen 2006, 155). Samoja kriteereitä käytettiin edelleen keväällä 2006 valittaessa oppilaita informaatioteknologiapainotukseen (Yko 2006, 22; 32).

Lähikoulutoiveiden toteutumisen sekä lähikoulutoiveen esittämättä jättäneiden oppilaiden määrän tarkastelu on myös mielenkiintoista koko kaupungin tasolla ja kertoo omaa tarinaansa eri oppilasalueiden tilanteista (liite 5). Lähikoulutoiveiden esittämishalukkuuden voi ajatella kertovan koulujen suosioista alueiden sisällä (siis ilman painotukseen tai kieliperusteiseen opetukseen liittyvää suosiota). Lähikoulutoiveen esittämättä jättäminen voi kertoa siitä, että alueella ei koeta tarpeelliseksi esittää toivetta; esim. liikenteellisesti mikä tahansa vaihtoehto on yhtä hyvä tai siitä, ettei vaihtoehtoja käytännössä ole.

Lähikoulutoiveen esittämisellä voidaan pyrkiä varmistamaan koulupaikka jostain tietystä koulusta, ja pyrkiä välttämään joutuminen toiseen kouluun.

Seppäsen tutkimuksessa (2006, 169 – 170) Espoon koulujen haluttavuus oli jakautunut melko tasaisesti, etenkin verrattaessa muihin tutkimuksessa mukana olleisiin kaupunkeihin. Tässäkin tutkimuksessa espoolaisista kouluista suurin osa voidaan nimetä haluttavuuden osalta suosituiksi ja oppilasvirroiltaan tasapainoisiksi kouluiksi. Tässä tutkimuksessa ilmeni yhden yhtenäiskoulun (Keski-Espoon koulu) osalta haluttavuudessa selkeitä ongelmia. Nämä julkisesti tunnustetut ongelmat vahvistavat perheiden esittämiä perusteluja olla laittamatta lastaan torjutuimpiin kouluihin, tyypillisimmin juuri oppilaisiin liitettyjen negatiivisten piirteiden vuoksi (Seppänen 2006, 215 - 216). Kaupunginhallitus on lokakuussa 2005 kokouksessaan kiinnittänyt huomiota Keski-Espoon koulun oppilaspohjaan ja suomenkielinen opetuslautakunta on käsitellyt asiaa elokuussa 2006, kuten edellä (luvussa 7.2.8.) on kuvattu. (So 2006d).

Sen lisäksi, että oppilaiden valikoitumisessa on eroja oppilasalueiden sisällä, on eroja myös koko kaupungin tasolla tarkasteltuna. Oppilaiden valikoitumisprosentissa on vaihtelua myös eri oppilasalueiden välillä (kuva 15). Seuraavassa luvussa esittelen espoolaisten koulumarkkinoiden alueellista jakautumista.

7.3. Miten espoolaiset koulumarkkinat ovat jakautuneet alueellisesti?

Espoon kaupungin vuoden 2005 toimintakertomuksen mukaan sivistystoimen, johon myös opetustoimi kuuluu, tavoitteena on toimia entistä asiakaslähtöisemmin sekä alueellisesta näkökulmasta, tarjoamalla palveluja tasapuolisesti (Vuosikertomus 2005, 20 - 21). Myös opetustoimen visio korostaa tasapuolisuutta, tasa-arvoa sekä yksilön ominaisuuksien huomioimista palveluita järjestettäessä.

”Espoon suomenkielinen opetustoimi tarjoaa lapsille ja nuorille korkeatasoiset, monipuoliset ja alueellisesti tasapuoliset koulutusmahdollisuudet. Toiminnan lähtökohtana on koulutuksellinen tasa-arvo, joka huomioi oppijan yksilölliset ominaisuudet.” (espoo.fi)

Tarkastellessani tilastotietojen ja asiakirjojen valossa espoolaisia koulumarkkinoita, havaitsin niiden jakautuneen sekä koko kaupungin mittakaavassa, että oppilasalueiden sisällä. Alueellista eriarvoisuutta tuottaa maantieteellisen sijainnin lisäksi painotetun opetuksen valintakriteerien koulukohtainen vaihtelu (ks. liite 11). Lainsäädäntö lähtee kuitenkin ajatuksesta, että valintakriteerien täytyy olla yhdenvertaisia (Lahtinen et al. 2001, 187). Oppilaiden tasavertaisten mahdollisuuksien turvaaminen on tärkeää, etenkin jos painotettu opetus nähdään ”koko kaupunki-palveluna” (inf⁴³ 9). Painotetun opetuksen valintakriteerien päälinjat ovat opetuslautakunnan hyväksymiä ja koulujen johtokunnille on annettu valta tehdä kriteereihin tarkennuksia. (Sk 2004a.) Osittain tästä johtuen painotetun opetuksen valintakriteerit eivät ole yhteneväisiä koko kaupungin tasolla kaikkien painotusten osalta (ks. liite 11). Seuraaviin taulukoihin on koottu Yläkoululaisen oppaassa (Yko 2006) esitetyt koulukohtaiset painotetun opetuksen valintakriteerit niiden painotusten osalta, joiden valintakriteerit poikkeavat toisistaan.

Taulukoista 1 ja 2 käy ilmi, että informaatioteknologian ja kuvaamataidepainotuksen valintakriteerit vaihtelevat eri oppilasalueilla.

Taulukko 1 Informaatioteknologiapainotuksen koulukohtaiset oppilaiden valintakriteerit

Oppilasalue	Koulu	Informaatioteknologiapainotuksen valintakriteerit
Keski-Espoo	Saarnilaakson koulu	-aikaisempi koulumenestys -valintakoe, joka mittaa oppilaan tietoteknisiä taitoja sekä matematiikan ja äidinkielen hallintaa
Tapiola	Mankkaan koulu	-painotukseen liittyvä testi -koulun pyytämä opettajan lausunto

Yläkoululaisen oppaan 2006 mukaan

⁴³ Inf on lyhenne sanasta informantti.

Taulukko 2 Kuvaamataidepainotuksen koulukohtaiset oppilaiden

Oppilasalue	Koulu	Kuvaamataidepainotuksen valintakriteerit
Espoonlahti	Kaitaan koulu	-työnäytteet 2-3 kpl eri tekniikoilla; piirustus- ja värienkäyttötaito sekä rohkea mielikuvituksen käyttö -vapaamuotoinen harrastuneisuudesta kertova kirjoitelma - viimeisin kuvaamataiteen arvosana
Keski-Espoo	Keski-Espoon koulu (yhtenäiskoulu)	-hakemuslomakkeen yhteydessä 3 itse valitsemaansa työtä -luokan täyttyessä viimeisin kuvataiteen arvosana
Läntinen Leppävaara	Viherlaakson koulu	-kolme työnäytettä; lyijykynä- tai hiilityö, jollakin liitutekniikalla toteutettu työ, vesi- tai peiteväri työ -harrastuneisuus (kerhot, kuvataidekoulut ym.) -viimeisin kuvataiteen arvosana

Yläkoululaisen oppaan 2006 mukaan

Jopa samalla oppilasalueella (Espoonlahti) tarjottavassa samassa, matemaattis-luonnontieteellisessä painotuksessa on käytössä erilaiset valintaan vaikuttavat kriteerit koulusta riippuen, kuten seuraavasta taulukosta (taulukko 3) käy selkeästi ilmi.

Taulukko 3 Matemaattis-luonnontieteellisen painotuksen koulukohtaiset oppilaiden valintakriteerit

Oppilasalue	Koulu	Matemaattis-luonnontieteellisen painotuksen valintakriteerit
Espoonlahti	Espoonlahden koulu	-testi -viimeisin matematiikan numero -opettajan lausunto
Espoonlahti	Nöykkiön koulu	-valintakoe -viimeisin äidinkielen ja matematiikan numero -painotetulla luokalla opiskellaan englantia syventävien opetusryhmien opetussuunnitelman mukaan
Matinkylä-Olari	Olarin koulu	-valintakoe muodostuu matematiikan ja luonnontiedon kokeista, jotka mittaavat perustietoja ja -taitoja, niiden soveltamista sekä harrastuneisuutta painotusaineissa

Yläkoululaisen oppaan 2006 mukaan

Kieliperusteisen opetuksen (kielikylpy ja kaksikielinen opetus) valintakriteerit ovat samat (opetuslautakunnan päättämät) kaikilla oppilasalueilla joilla opetusta on tarjolla (ks. liite 12). Yläkouluissa kieliperusteista opetusta on koko kaupungin tasolla tarjolla sellaisilla oppilasalueilla⁴⁴, joilla alueen väestön koulutustaso on korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin. Poikkeuksen tekee vain Kilonpuiston koulu läntisen Leppävaaran oppilasalueella, jolla ylemmän korkeakoulututkinnon omaavien määrä on muutaman kymmenyksen alle kaupungin keskiarvon (Yko 2006; Espoo alueittain 2006). Keski-Espoon ja Pohjois-Espoon oppilasalueilla ei kieliperusteista opetusta ole yläkouluissa lainkaan tarjolla. Näiden alueiden sosiaaliseen profiiliin kuuluu alhainen koulutustaso ja tulotaso, asuminen ahtaasti, alhainen äänestysaktiivisuus ja sosialististen puolueiden suuri suosio. (Tilastoja Espoosta 2002; Espoo alueittain 2006). Ulkomaalaisten asuminen alueella ei takaa kieliperusteisen opetuksen tarjontaa, pikemminkin päinvastoin. Kieliperusteista opetusta on tarjolla pääasiassa sellaisilla alueilla, joilla ulkomaalaisten osuus väestöstä on pienempi kuin kaupungissa keskimäärin, poikkeuksen tekee vain Kilonpuiston koulu, jonka lähialueella ulkomaalaisten osuus on yli kaupungin keskiarvon. Eli on ajateltavissa, ettei kieliperusteinen opetus ole tarkoitettu varsinaisesti ulkomaalaisväestölle. Liitteenä 6 on taulukko syksyn 2005 vieraskielisten oppilaiden jakautumisesta niihin yläkouluihin, joissa vieraskielisiä oppilaita on enemmän kuin Espoon kouluissa keskimäärin (6,5 %).

Lukion sijainti yläkoulun kanssa samoissa tiloissa mainitaan viiden⁴⁵ yläkoulun kohdalla sekä Yläkoululaisen oppaassa (2006) että koulun internet-sivuilla. Tämä samoissa tiloissa toimiminen voi kuitenkin aiheuttaa, mahdollisen vetovoiman lisäksi, tilaongelmia kun yläkoulujen oppilasmääriä ei huomioida lukiopaikkoja lisättäessä (inf 4). Eli yläkoulujen sisäänottoa joudutaan vähentämään, jotta iso lukion aloittava ikäluokka mahtuu kouluun (inf 11). Espoossa lukiotarjontaa on päätetty tarkastella kokonaisuutena koko kaupungin kannalta eikä oppilasalueittain, kuten peruskoulujen osalta tehdään. Tällä

⁴⁴ Tapiolan oppilasalueella Haukilahden koulu ja Espoo International School sekä Matinkylä-Olarin oppilasalueella Kuitinmäen koulu ja Espoonlahden oppilasalueella Espoonlahden koulu.

⁴⁵ Haukilahden koulu, Kaitaan koulu, Olarin koulu, Pohjois-Tapiolan koulu ja Viherlaakson koulu.

tarkastelukulmaerolla tavoitellaan lukioden kilpailukyvyn parantamista koko pääkaupunkiseudun lukiomarkkinoilla. (So 2005.)

Koulumarkkinat eteläisessä Espoossa

Eteläisen Espoon oppilasalueiden (Espoonlahti, Matinkylä-Olari ja Tapiola) painotettua ja kieliperusteista opetusta tarjoavien koulujen lähialueiden sosiaalinen profiili on (Espoonlahden ja Mainingin koulujen lähialueita lukuunottamatta) korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin. Koulutus- ja tulotaso sekä äänestysaktiivisuus ovat korkeita ja sosialististen puolueiden kannatus sekä ulkomaalaisten osuus väestöstä on alhainen.

Matinkylä-Olarin oppilasalueen segregoituminen vaikuttaa myös alueen kouluihin (Ksm 2000, 19). Oppilasvalikointia harjoittavat Kuitinmäen ja Olarin koulut sijaitsevat sosiaaliselta profiililtaan korkeammalla asuinalueella, kuin Matinkylän koulu johon ei lähikoulutoiveita esitettä aloituspaikkoja vastaavaa määrää. Oppilasalueen kouluista painotettua opetusta tarjoavat koulut ovat houkuttelevia; etenkin Olarin koulun matemaattis-luonnontieteelliseen painotukseen olisi ollut kovasti halukkaita; ”77 lasta jäi keväällä 2006 lahjakkuudestaan huolimatta luokan ulkopuolelle. Tyttöjen osuus luokalle päässeistä on ollut myös pieni.” (So 2007b.)

Tapiolan oppilasalueen väkimäärään ja kouluikäisten lasten määrään suhteutettuna alueella on yläkoulun oppilaspaikkoja ja etenkin lukiopaikkoja yli oman tarpeen. Toisin sanoen, muilta läheisiltä alueilta käydään Tapiolan alueen kouluissa (Tilastoja Espoosta 2002, 53). Tammikuussa 2008 järjestetyssä oppilasalueen oppilasvalintoihin liittyvässä tiedotustilaisuudessa aluerehtori kuitenkin totesi että ”suurin osa painotukseen hakee omalta alueelta eikä ulkopuolelta tulevat ’riistä’ niitä.” (inf 7). Tämä oppilaspaikkojen ja asukasmäärän epäsuhta on poliittinen valinta (So 2005a; inf 1). Alueen koulujen haluttavuuden taustalla voidaan nähdä koulujen pitkä, joidenkin osalta jo 1950-luvulta alkanut historia (sillä ne ovat entisiä yhteiskouluja/yksityisiä oppikouluja) sekä alueen sosiaalinen profiili (Seppänen 2006, 173; 258; Espoo alueittain 2006). Tapiolan oppilasalueella asuvasta väestöstä puolet on ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita,

vaaleissa aktiivisesti äänestäviä, korostuneesti ei-sosialistisia puolueita äänestäviä ja alueen tulotaso on huomattavasti korkeampi kuin kaupungissa keskimäärin. Lisäksi ulkomaalaistaustaisten osuus on selkeästi alhaisempi kuin kaupungissa keskimäärin. (Espoo alueittain 2006.)

Koulumarkkinat keskisessä Espoossa

Keskisessä Espoossa (Keski-Espoon, läntisen Leppävaaran ja itäisen Leppävaaran oppilasalueet) painotettua ja kieliperusteista opetusta tarjoavien koulujen lähialueiden sosiaalinen profiili vastaa suurin piirtein kaupungin keskiarvoa, yhtä poikkeusta lukuunottamatta. Keski-Espoon oppilasalueella on koko kaupungin mittakaavassakin ei-halutuksi kouluksi määriteltävissä oleva Keski-Espoon koulu, jonka huonosta vetovoimasta on suomenkielinen opetuslautakuntakin ollut huolissaan, kuten aikaisemmin on mainittu (ks. luku 7.2.8). Koulun lähiympäristön sosiaalinen profiili on vähemmän houkutteleva. Alueella on runsaasti vuokra-asuntoja ja ulkomaalaista väestöä, sekä alhaisen tulotason omaavia ja vähän ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneita. Myös yksinhuoltajia ja vain perusasteen koulutuksen saaneita asuu alueella runsaasti. (Tilastoja Espoosta 2002; Espoo alueittain 2006.) Keski-Espoon oppilasalueen muiden koulujen vetovoimaa lisääviksi voidaan ajatella 10.luokka ja lukio Espoon yhteislyseon osalta sekä Saarnilaakson koulussa omaura-luokka, jossa työelämä yhdistetään osaksi normaalia koulutyötä. (espoo.fi.)

Läntisen Leppävaaran oppilasalueen sosiaalista profiilia tarkasteltaessa on havaittavissa se, että lukion vieressä olevan Viherlaakson koulun (entinen yhteiskoulu) vaikutusalueella ylemmän korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus on yli kaupungin keskiarvon ja alueen kahden muun yläkoulun (Karakallion koulu ja Kilonpuiston koulu, joka on yhtenäiskoulu) alueella alle kaupungin keskiarvon. Myös tulotasoltaan näiden kahden yläkoulun alue on alhaisemmalla tasolla kuin alueen halutuimman yläkoulun alue. (Espoo alueittain 2006.)

Koulumarkkinat pohjoisessa Espoossa

Pohjois-Espoon oppilasalueen osalta koulumarkkinat toteutuvat eri tavalla kuin muualla Espoossa. Koska alueella ei ole painotettua tai kieliperusteista opetusta tarjoavia kouluja, tapahtuu oppilaiden valikoituminen toisella tavalla. Esimerkiksi oppilaan tekemien kielivalintojen perusteella voidaan kielipolkuihin perustuen estää tietyn alakoulun oppilaiden mahdollisuus hakea joihinkin alueen yläkouluista. Alueen maantieteellisestä sijainnista johtuen voi painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen tai toissijaiseen kouluun toiselle oppilasalueella haluavan oppilaan koulumatkat muodostua käytännössä valikoitumisen esteeksi. Oppilasalueelta toiselle siirtyminen voi olla hankalaa muiltakin kuin vain Pohjois-Espoon oppilasalueelta, vaikka yleisesti ottaen espoolaiset yläkoulut sijaitsevat liikenteellisesti tarkasteltuna hyvillä paikoilla.

Painotetun ja kieliperusteisen opetuksen tarjonta vaihtelee oppilasalueittain (kuva 15). Seppäsen (2006, 274) mukaan koulumarkkinat on tila ”jossa kaikkien oppilaiden ei tarvitse mennä lähimpään kouluun ja koulut tarjoavat erilaisia opetuspainotuksia.” Tämän tutkimuksen valossa toisilla espoolaisilla oppilasalueilla on mahdollisuus valita toimivilla koulumarkkinoilla ja toisilla oppilasalueilla taas ei koulumarkkinoita käytännössä ole olemassa.

7.4. Valitseeko palveluntuottaja asiakkaansa vai asiakas palveluntuottajan?

Otsikossa esitettyyn kysymykseen siitä kuka on valinnan tekijän positiossa; palveluntuottajat vai asiakkaat voi tulosten valossa todeta vastauksen olevan monitahoinen. Valintaan liittyvä todellisuus rakentuu perheiden ja kunnan käytännön toimien kautta. Toisin sanoen miten todellisuutta tuotetaan ja puhutaan todeksi eli rakennetaan puheessa.

Kunnan strategioihin ja visioihin voi olla kirjoitettuna tavoite palveluiden tasapuolisesta jakautumisesta ja asiakkaan valinnanmahdollisuudesta, mutta käytännön toimintapolitiikkaa ohjaavat kuitenkin (taloudelliset)resurssit. Coleman (1992, 260) toteaa, että mahdollisuus valita oppilaita kannustaa kouluja kehittämään toimintaansa ja lisäämään

houkuttelevuuttaan. Tämä johtaa kilpailuun oppilaista koulujen välillä ja siitä syntyy tarve rajoittaa kouluun pääsevien määrää (esim. testeillä) jotta koulun markkina-asema paranisi. Perheiden osalta valinnan mahdollisuudesta puhuminen ja valintamahdollisuuden tosiasiallinen käyttäminen ovat yhtä lailla valintoihin liittyvää todellisuuden rakentamista. Toisin sanoen kummankin osapuolen toimet vaikuttavat. Kunta mahdollistaa valintoja tarjoamalla painotettua ja kieliperusteista opetusta oppilasalueilla (poliittinen päätös). Kunta voi myös estää perheiden kouluvalintoja rakentamalla esteitä, esimerkiksi asettamalla kriteereitä valinnalle, tarjoamalla painotettua ja kieliperusteista opetusta vain tietyissä kouluissa tai tietyillä oppilasalueilla. Kuten Ball, Bowe ja Gewirtz (2006) toteavat, koulun fyysinen sijainti esimerkiksi vaarallisen tai pitkän koulumatkan takana rajoittaa perheiden mahdollisuutta valita haluamansa koulu. Monet eri maissa perheiden kouluvalintoja tarkastelleet tutkijat pitävät merkittävimpänä perheiden kouluvalinnan tekemiseen vaikuttavana tekijänä huoltajien, erityisesti äidin, koulutusta ja sosioekonomista asemaa (ks. Seppänen 2006, 101 – 104).

Tänä päivänä opetustarjonnan rajoitukset perustellaan uusliberalismin hengessä taloudellisten realiteettien ja tuottavuuden kriteerien avulla, kuten lautakunnan pöytäkirjoista on nähtävissä (Simola, Rinne & Kivirauma 2002; ks. Sk 2002a; 2002b; 2003b; So 2006a).

”Nykyisessä niukkenevien taloudellisten resurssien tilanteessa on tärkeää löytää opetuksen järjestämisessä rakenteellisia ratkaisuja, joilla opetuksen laadusta tinkimättä voidaan hallita kustannuksia. Päälinjauksena on että oppilas käy oman alueensa lähikoulua ja opetusryhmät muodostetaan mahdollisimman samankokoisiksi ja ennalta päätetyn oppilasmäärän suuruiseksi jokaisessa koulussa. Näin tila- ja henkilöstöresurssit ovat tehokkaassa ja taloudellisessa käytössä.” (Sk 2004 ks. myös LeGrand & Bartlett 1993.)

Puhe tasa-arvosta on jäänyt taka-alalle, kuten seuraava lainaus Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjasta osoittaa:

”Pohjois-Espoon lukion lakkauttaminen heikentää Pohjois-Espoon palvelutarjontaa ja palveluiden alueellisesti tasa-arvoista jakautumista. Se on kuitenkin välttämätön toimenpide valtuuston päättämien säästötavoitteiden saavuttamiseksi ilman nykyistä rajunpia tuntikehysleikkauksia.” (So 2005b).

Perheet osallistuvat valitsijajosition tuottamiseen tehdessään valintoja lasten koulu-uraa varten. Asiakkaana voidaan nähdä oppilas ja vanhemmat, vastaavasti palveluntuottajana voidaan nähdä viranomainen, eli koulu, virkamies ja lautakunta yhdessä. Yläkoululaisen valintaopas (2006) puhuu oppilaalle itselle; tällä on vapaus valita mielenkiintonsa mukaan, mutta kuitenkin vastuullisesti, koska hakeminen kouluun on sitovaa. Oppaassa kehoitetaan oppilasta selvittämään kulkuyhteydet kouluun ja keskustelemaan vanhempien kanssa kouluvalinnasta. Vuonna 2006 hakulomakkeen allekirjoittaa sekä oppilas että huoltaja, joille kummallekin on varattu hakulomakkeessa oma rivi. Lautakunta kuitenkin toteaa kaupunginhallitukselle antamassaan selvityksessä että, ”oppilas ei voi valita koulua, huoltaja voi esittää lähikoulutoiveen.” (So 2006d). Seuraavasta vuodesta alkaen oppilaan allekirjoitusta ei enää tarvita vaan huoltajia varten on varattu kaksi riviä. Vanhempien valinnanmahdollisuuden korostaminen on ollut aaltoliikkeessä; toisinaan lähikoulutoiveen on saanut esittää ja toisinaan taas ei. Virkamiesten esityksestä kevään 2005 yläkouluvalintoja tehtäessä ei lähikoulutoivetta kysytty. Siitä nousseen suuren kohun seurauksena lähikoulutoiveen kysyminen palasi, mutta esitetyn toiveen painoarvo muuttui (inf 9; So 2005c). Lähikoulutoive otetaan huomioon viimeisimpänä kriteerinä, kuten edellä luvussa 5.2. on selvitetty. Vanhempien position rakentumiseen vaikuttaa myös heidän kiinnostuksensa lapsen kouluvalinta-asiaan. Tämä vaikuttaa vanhempien positioon markkinoilla, samalla kun vanhempien positio markkinoilla vaikuttaa kiinnostukseen määrään ja laatuun. Eli siihen, miten vanhemmat kokevat voivansa vaikuttaa lapsensa koulu-uraan. Esimerkiksi tammikuun 2008 yläkouluvalintoja koskevien tiedotustilaisuuksien osalta oli havaittavissa alueittain huomattavasti vaihtelevaa kiinnostusta tilaisuuksia kohtaan.

Koulun johtokunnan toimet vaikuttavat myös oppilasvalintoihin; johtokunta päättää valintakriteereiden tarkennuksista lautakunnan linjausten mukaan. Se voi myös esittää toiveen erikoisluokkien perustamisesta kouluun painotettua opetusta varten. Eräs rehtori puki sanoiksi sen, mikä oli oppilaaksiottokriteereistä luettavissakin, eli ettei rehtoreilla ole juurikaan mahdollisuuksia vaikuttaa lähikoulupäätöksen tekoon, koska lautakunta on

ohjeistanut sen tiukasti ja tarkasti (inf 5). Aluerehtorien kaksinaisrooli toisaalta alueella oman koulun rehtorina toimiminen, toisaalta alueen oppilassijoitteluun aktiivisesti vaikuttavana voi aiheuttaa jääviysongelmia, koska ”oppilaaksiotto on koululle tärkeä juttu” (inf 9). Lautakunnan rooli on kaksinainen; toisaalta se antaa valtaa kouluille juuri esimerkiksi painotetun opetuksen valintakriteereiden tarkennuksen osalta ja kysyy koulujen kantaa oppilaaksiottoon, painotuksiin yms. Toisaalta se kuitenkin viimekädessä päättää mitä painotuksia mikäkin koulu voi tarjota; eli vaikka koulu haluaisi tarjota painotettua opetusta, tekee lautakunta poliittisen päätöksen siitä voiko koulu tarjota painotettua opetusta, kuten jo aiemmin on mainittu Espoon yhteislyseon kohdalla tapahtuneen. Samoin Espoonlahden koulu olisi halunnut lisätä painotetun opetuksen tarjontaa, mutta lautakunta eväsi luvan, vedoten yksi painotus koulua kohti -periaatteeseen. (So 2007b.) Päätöstä ja perusteluita voidaan tilanteen niin vaatiessa muuttaa (vrt. Keski-Espoon painotusten lisääminen syksystä 2008). Tämä johtaa siihen että painotuksen myöntöperusteet eivät ole yhteneväiset koko kaupungin alueella. (So 2007b.) Virkamiesten toiminnan merkitys korostuu käytännön toiminnassa, koska lautakunnassa käsiteltävät asiat on valmisteltava ennen listalle ottoa. Tarvittaessa tätä valmistelua voidaan nopeuttaa tai hidastaa, vaikka itse uuden asian valmistelukehoitus tulisikin lautakunnalta. (inf 1; inf 9.)

Tutkimustulosten valossa näyttää siis siltä, että yllä kuvatuista koulumarkkinoiden toimijoista viimekädessä kuitenkin palveluntuottaja (koulu, kouluviranomaiset ja lautakunta) on se joka valikoi asiakkaansa eli oppilaat. Koulumarkkinoiden toimijoista se määrää oppilaspaikkojen määrän, päättää lähikoulupäätösten kriteerit sekä perusteet, joilla oppilaat valitaan painotetun ja kieliperusteisen opetuksen luokille. Se myös ylipäätään päättää siitä, missä kouluissa mitään erikoisluokkia on tarjolla. Asiakkaiden ja perheiden toiveita kysellään mm. lähikoulutoiveen muodossa, mutta sillä on hyvin vähän painoarvoa. Toki asiakkaiden valinta korostuu siinä, että käyttävätkö he ylipäätään mahdollisuuttaan pyrkiä tavoitteellisen valinnan piiriin kuuluvia, erikoisluokilla opetettavia oppiaineita opiskelemaan, esittävätkö lähikoulutoiveen tai hakevatko toissijaiseen kouluun. Tämän jälkeen päätösvalta siirtyy kouluviranomaisille eli palveluntuottajalle; hyväksytäänkö

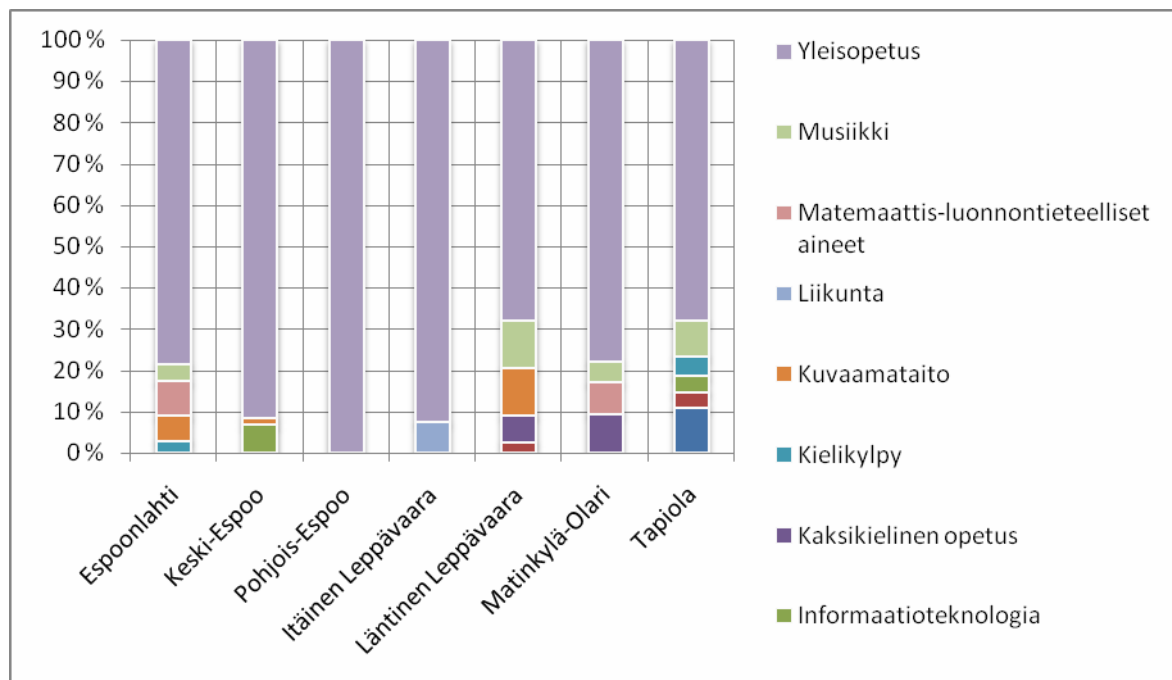
oppilas ja tähän vaikuttaa se, läpäiseekö oppilas valintakriteerit vai ei (ks. Taylor, Gorard & Fitz 2002).

7.5. Yhteenveto tuloksista

Ulkomaisten esimerkkien mukaan myös Suomessa alettiin 1990-luvulla kouluissa tarjota yksilön kiinnostukseen paremmin vastaavia vaihtoehtoja (Ahonen 2001, 165). Muutos lähti Suomessa liikkeelle virkamiesvetoisesti, ilman että olisi ollut tarvetta korjata mitään akuutteja ongelmia (Ahonen 2001, 165; Kivirauma 2001, 87 - 88). Vuosituhannen vaihteen tienoilla voimaan tulleen perusopetuslain myötä vahvistui puhe siitä, että vanhemmat voivat valita lapselleen koulun. (ks. Ahonen 2004.) Huolimatta siitä, että laissa (Perusopetuslaki 28§) annetaan mahdollisuus hakea muunkin kuin asuinalueensa mukaiseen lähikouluun, ei kaikilla ja kaikkialla tätä vaihtoehtoa kuitenkaan ole reaalisesti olemassa. Kivirauma toteaa (2001, 83), että yksilön asuinpaikan merkitys korostuu koulu-uran rakentumisessa (ks. Ball, Bowe & Gewirtz 2006). Lapsen kotitaustalla on vaikutusta heidän koulu-uransa kehittymiseen myös Suomessa, kuten toteavat myös Olarin koulun rehtori ja matemaattis-luonnontieteellisen linjan johtaja (Erma & Flinkman 2007; ks. myös Seppänen 2004, 302). Tässä tutkimuksessa havaittiin painotetun ja kieliperusteisen opetuksen tarjonnan painottuminen sellaisille espoolaisille oppilasalueille, joilla väestön koulutus- ja tulotaso ovat korkeita. Tämä havainto tukee Seppäsen tutkimuksen havaintoa siitä, että korkeasti koulutetut ja ylimpään tuloryhmään kuuluvat vanhemmat pitävät painotettua opetusta tärkeänä kriteerinä valitessaan koulua lapselle (Seppänen 2006, 223).

Espoon yläkoulujen 7. luokkien oppilaista kevään 2006 oppilaaksiotossa valikoituneita oppilaita oli 20 prosenttia. Valikoitumisen perusteena oli opetuksen erikoistumiseen liittyvät erityiset valintakriteerit, kuten kieliperusteisessa opetuksessa aiemmat kieliopinnot ja painotetussa opetuksessa valintakoe, työnäyte yms. edellä kuvatut kriteerit. Alueellisesti (kuva 15) eniten valikoituneita oppilaita (kaikki valikoituneet oppilaat suhteessa kaikkiin alueen 7. luokkalaisiin) oli kevään 2006 yläkouluvalinnoissa läntisen Leppävaaran ja

Tapiolan alueella, kummassakin kolmasosa. Seuraavaksi eniten, noin viidesosa, valikoituneita oppilaita oli Matinkylä-Olarin ja Espoonlahden oppilasalueilla. Keski-Espoon ja itäisen Leppävaaran oppilasalueiden oppilaista alle 10 % oli valikoituneita. Pohjois-Espoon oppilasalueella ei valikoituneita oppilaita ole, koska siellä ei ole painotettua tai kieliperusteista opetusta tarjolla. Koulukohtaiset valikoitumistiedot ovat liitteenä 3.

Kuva 15 Oppilasaluekohtaisesti 7. luokkien oppilaiden jakautuminen painotetun ja kieliperusteisen opetuksen sekä yleisopetuksen välillä kevään 2006 oppilasvalinnassa (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)

Voidaan ajatella niin, että painotettua ja kieliperusteista opetusta tarjottaessa pyritään hillitsemään tarvetta rinnakkaisen koulujärjestelmän luomiselle Suomeen, koska etenkin koulutettujen vanhempien kiinnostus erikoisluokkia kohtaan on lisääntynyt (ks. Seppänen 2006, 223; 289). Valinnanvapauden lisäämisellä ja lähikoulutoiveen kysymisellä pyritään luomaan vaikutelmaa siitä, ettei oppilas ole sidottu oman asuinalueensa kouluun. Kuitenkin on hyvä muistaa, että puheista ja lupauksista huolimatta varsinaisia

valinnanmahdollisuuksia ei kaikilla asuinalueilla ehkä olekaan. Kuten Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993) toteavat, alistussuhteiden tuottamisen havaitseminen voi olla hankalaa arkipäivän tilanteissa, koska asiat voidaan paketoita kauniisti (”vrt. ylistämällä alistettu nainen”) (em. 43). Tähän viittaa myös Yläkoululaisen oppaassa (2006) olevat maininnat koulujen liikenneyhteyksien selvittämisestä, sillä painotettuun opetukseen valituilla ei ole oikeutta koulumatkatukeen kunnalta (inf 11). Kuten Seppänenkin toteaa, on koulumatkan merkitys sidoksissa yhteiskuntaluokkaan (2006, 102). Tutkimukseni tuloksista voidaan nähdä, että painotettua ja kieliperusteista opetusta on korostuneesti tarjolla sellaisilla oppilasalueilla, joilla korkeasti koulutettujen osuus väestöstä on korkea.

Tutkimukseni mukaan painotettuun opetukseen hyväksyttiin koko kaupungin mittakaavassa alle 60 % hakijoista vuonna 2006 (liite 4), mutta painotuksesta riippuen hyväksymisprosentti vaihtelee huomattavasti, ”joihinkin pääsee vajaa kolmannes hakijoista.” (inf 11). Painotettuun opetukseen hyväksytyjen oppilaiden prosenttiosuus voi olla tätäkin pienempi, koska näihin lukuihin sisältyy virheen mahdollisuus. Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamat tiedot kertovat vain hyväksytyjen ja hylättyjen oppilaiden, ei hakeneiden oppilaiden kokonaismääriä. Painotetun opetuksen luokille hakeneiden oppilaiden määrä voi olla suurempi kuin edellisten lukujen yhteen laskettu summa, kuten muutaman koulun kohdalla on ollut havaittavissa.

Painotuksista helpointa oli päästä opiskelemaan ilmaisutaitoa⁴⁶ ja liikuntaa. Musiikin painotettua opetusta on tarjolla neljässä koulussa (Mainingin, Karakallion, Kuitinmäen ja Tapiolan kouluissa) neljällä eri oppilasalueella. Neljännes musiikkipainotteiseen opetukseen hakeneista karsiutui. Selkeästi halutuimpia ja vaikeapääsyisimpiä painotuksia koko kaupungin tasolla keväällä 2006 oli matemaattis-luonnontieteelliset aineet. Niitä opiskelemaan hakeneista vain kolmannes pääsi painotukseen, vaikka painotusta on tarjolla kolmessa koulussa (Espoonlahden, Nöykkiön ja Olarin kouluissa) kahdella eri oppilasalueella, kussakin yksi luokka. Informaatioteknologia-painotukseen pääseminen oli

⁴⁶ Tähän liittyy virheen riski, koska koulun ilmoittamat tiedot poikkeavat Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamista tiedoista huomattavasti, kuten taulukosta liitteessä 4 on havaittavissa.

myös vaikea; ulkopuolelle jäi runsas kolmannes hakijoista. Informaatioteknologia-painotus on tarjolla kahdessa koulussa (Saarnilaakson ja Mankkaan kouluissa) kahdella eri oppilasalueella. Kuvaamataidon painotettua opetusta on tarjolla kolmessa koulussa (Kaitaan, Keski-Espoon ja Viherlaakson kouluissa) kolmella eri oppilasalueella, joista yhteen hakeneista karsiutui kolmasosa, mutta muuten kuvaamataidon painotettuun opetukseen hakeneista kolme neljästä pääsi hakemaansa painotettuun opetukseen.

Lähikoulutoiveen esittäminen voi kertoa halusta päästä tiettyyn kouluun tai halusta olla joutumatta tiettyyn kouluun. Toiveen esittäminen voidaan kokea myös tarpeettomaksi tai turhaksi, jos alueella ei ole muita kouluja lähellä, eikä realistisia vaihtoehtoja kouluvalinnalle koeta olevan. Lähikoulutoiveiden toteutuminen koko kaupungin tasolla oli hyvä, selkeästi suurin osa esitetyistä lähikoulutoiveista pystyttiin toteuttamaan. Vain kuusi⁴⁷ koulua kaikista (25) jäi alle 80 prosentin lähikoulutoiveiden toteutumisessa. Näistä kuudesta Viherlaakson koulu ja Kuitinmäen koulu jäi 63 prosenttiin ja Olarin koulu pystyi toteuttamaan vain puolet siihen osoitetuista lähikoulutoiveista. Lähikoulutoiveen huomioiminen viimeisenä valintakriteerinä oppilaaksiottoprosessissa kertoo sen, että vanhempien tai oppilaiden toiveiden täyttämisenäkin on rajansa. Voidaan ajatella, että niin kauan kuin toiveet koskevat taitoja ja tavoitteellista toimintaa, eli jonkin henkilökohtaisen tavoitteellisen suunnitelman toteuttamista on olemassa oikeus valita, mutta perustelematta mitenkään ei voi saada oikeutta valita. Hakeminen muualle kuin oppilaan omaan lähikouluun edellyttää osallistumista taitojen ja taipumusten perusteella tapahtuvaan arviointiin ja luokitteluun. Jos ei vain viihdy omassa ”lähikoulussa” ei voi ilman tavoitteellista tai muuta asiallista perustelua, kuten esimerkiksi terveydentilaan liittyvää syytä, vain haluta hakeutua muualle opiskelemaan. Toissijaiseen kouluun voi toki hakea, mutta tutkimustulosten mukaan melko harvoin voidaan nämä oppilaiden esittämät toiveet toteuttaa.

⁴⁷ Espoonlahden koulu, Martinkallion koulu (yhtenäiskoulu), Nöykkiön koulu, Viherlaakson koulu, Kuitinmäen koulu ja Olarin koulu.

Tästä päästään ajatukseen näennäismarkkinoista⁴⁸, joilla luodaan kuvitteellinen valintatilanne. Annetaan vaikutelma siitä, että asiakas voi omilla toimillaan vaikuttaa ja tyydyttää omia mielihalujaan. Mutta käytännössä asiakas ei kuitenkaan pääse niin tekemään, sillä viime kädessä valinnan tekee palveluiden tuottaja omista lähtökohdistaan käsin. Tavoitteellista valinta on tällöinkin; koulun hyvän maineen ylläpitoa, tai maineen ja houkuttelevuuden lisäämistä. Tämä tapahtuu muun muassa erilaisten painotusten tarjontaa lisäämällä, korostamalla koulun perinteitä tai moderneja tiloja sekä opetusvälineitä. Taylor, Gorard ja Fitz (2002) pitävät juuri vapaan kouluvalinnan ja byrokraattisten sääntörakennelmien vaikutusta suurena syynä siihen, minkä takia on muodostunut näennäismarkkinat; kun kaikilla on mahdollisuus hakea kaikkiin kouluihin, siirtyy lopullinen valinnan teko oppilaista koululle. Kouluilla on tarve ylläpitää hyvää mainettaan ja tasoaan, tästä seuraa heikoimpien ja matalan sosioekonomisen taustan omaavien oppilaiden karsiutuminen parhaimmista oppilaitoksista. (Taylor, Gorard & Fitz, 2002.) Koulutustarjonnassa tasapuolisuuden tavoite näyttää tulosten valossa jääneen taloudellisten arvojen jalkoihin epäpuhtaisessa koulutuspolitiikassa (Simola, Rinne & Kivirauma 2002; Sk 2002a; 2002b; 2003b; So 2006a).

8. Luotettavuuden tarkastelua

Tutkimuksen alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin vastaaminen tutkimusaineiston pohjalta on mahdollista. Kuten Alasuutari toteaa, voidaan tietoa yleensä pitää luotettavana ”jos useat informantit antavat toisistaan riippumatta saman lähdetiedon” (1999, 41). Perehtyessäni aineistoon olen pitänyt mielessä kontekstualisoinnin välttämättömyyden; jokaisen dokumentin (yms.) kohdalla olen luonut käsityksen dokumentin tekijästä, asemasta ja mahdollisista tarkoituseristä (ks. mm. Ahonen 2004, 323). Painotettuun opetukseen hakeneiden ja hyväksytyjen oppilaiden määriä tiedustelin, sekä virastosta että rehtoreilta, samalla kysymyksellä ”kuinka moni oppilas haki/pääsi painotettuun opetukseen?” (liite 7). Kuitenkin viraston vastauksissa käytetään termejä hyväksytty ja

⁴⁸ Kvasimarkkinat -käsite on selitetty luvussa 2.1.

hylätty, mikä ei täysin vastaa kysymykseeni. Syynä tähän voi olla esimerkiksi tilastojen erilainen keräämistapa. Toisaalta, koska mm. lähikoulujen osalta hakeneiden ja hyväksytyjen oppilaiden lukumäärät on saatavissa ja Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimesta oli laskettu prosenttiosuudetkin, herää kysymys siitä, eikö tietoa painotetun opetuksen hakijamäärästä haluta julkistaa. Lähikoulutoiveethan toteutuvat pääsääntöisesti hyvin ja tiedon julkituominen on suotavaa. Tutkimukseni tulosten valossa on aiheellista olettaa, että painotettuun opetukseen hakevista oppilaista vain pieni osa pääsee näille erikoisluokille. Tämän tiedon ääneen sanomista tuntui yläkouluvalintoihin liittyvissä tiedotustilaisuuksissa puhunut virkamies (inf 11) välttelevän, kun vanhemmat kysyivät painotettuun opetukseen pääsymahdollisuuksista. Kahdessa tiedotustilaisuudessa useampi vanhempi kysyi, ”kuinka moni hakeneista pääsee painotukseen?”. Lopulta virkamies (inf 11) totesi johonkin painotukseen pääsevän noin kolmanneksen hakijoista ja johonkin toiseen painotukseen kaikkien hakijoiden pääsevän.

Dokumenttiaineiston pohjalta pystyin luomaan käsityksen siitä, miten oppilaaksiotto yläkouluihin periaatteessa tapahtuu (tutkimuskysymys 2). Käytännön oppilasvalinnan selvittämisessä erilaisten dokumenttien lisäksi oli käytössäni Suomenkielisen opetuksen tulosityksiköstä saatu numerotieto siitä miten yläkoulun 7. luokkien oppilasvalinnat toteutuivat keväällä 2006 (tutkimuskysymys 1). Näistä tilastotiedoista saatiin vastaus siihen, kuinka moni kunkin koulun oppilaista oli saanut oppilaspaikan tavoitteellisille erikoisluokille valikoinnin perusteella ja kuinka moni yleisopetuksesta. Näiden lukujen vertailun myötä pystyin selvittämään espooalaisten koulumarkkinoiden alueellista jakautumista (tutkimuskysymys 3). Tutkimuksessani esille tullessiin tuloksiin perustuen on mahdollista tarkastella myös kysymystä siitä, mikä taho on valinnan tekijän asemassa; palveluntuottaja vai asiakas (tutkimuskysymys 4).

9. Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Tässä luvussa on tarkoitus koota tuloksia yhteen johtopäätöksiä sekä pohtia tulosten merkitystä kaupungin harjoittaman koulutuspolitiikan kannalta.

Espoolaiset koulumarkkinat ovat hyvin pitkälle näennäismarkkinoiden tyyppisiä. Eli valinnan mahdollisuudet ovat näennäisiä ainakin vanhempien positiosta tarkasteltuna, koska oppilaaksiotossa ratkaisevaa on palveluntuottajan määrittelemät oppilasvalintakriteerit, joiden myötä viimekädessä valinnan tekee koulu (Taylor, Gorard & Fitz 2002). Koulujen positiosta tarkasteltuna voitaneen myös puhua näennäismarkkinoista, koska ”todellisia” vaihtoehtoja ja kilpailukumppaneita ei ainakaan yksityisellä sektorilla ole kuin muutama. Lautakunta on määritellyt oppilasvalintakriteerit hyvin tarkkaan ja oppilaaksiottoalueet on rajattu niin, että valintaa tekevän toimijan positio on periaatteessa koululla. Tarvittaessa koulun johtokunta voi sorvata oppilasvalintakriteereitä koulun tavoitteiden⁴⁹ kannalta sopiviksi. Toisaalta vallankäyttäjä on selkeästi lautakunta tai asian lautakunnalle valmisteleva virkamies, joka tilannekohtaisesti voi muokata perusteita joilla kouluille myönnetään painotetun opetuksen luokkia.

Tutkimukseni tulosten pohjalta voi todeta, ettei koko kaupungin mittakaavassa voida puhua koulumarkkinoista siinä merkityksessä, että oppilaat voisivat täysin valita koulunsa. Viidenes espoolaisista 7. luokkien oppilaista valikoitui kevään 2006 oppilasvalinnassa painotetun ja kieliperusteisen opetuksen luokille. Valikoitujen oppilaiden osuus kuitenkin vaihteli huomattavasti eri koulujen ja oppilaaksiottoalueiden välillä. Espoolainen monen keskuksen hajanainen kaupunkirakenne tuo omat haasteensa tasapuolisen opetustarjonnan kehittämiseksi.

⁴⁹ Houkuttelevuuden lisääminen, tietyn tyyppisen oppilasaineen lisääminen kouluun, esimerkiksi Keski-Espoon koulun vetovoimaisuuden kehittämisestä käydyin lautakuntakeskustelun mukaan (So 2006c).

Tärkeään rooliin Espoossa nouseekin matka ja maantiede, eli oppilaaksiottoalueiden määrittely. Toisin sanoen olennaista on se, kuinka pitkä koulumatka oppilaalla on, koska kaupunki ei osoita (kevein perustein) lähikouluksi koulua johon tulee kuljetuskustannuksia opetustoimelle. Koulumatkasta muodostuukin tärkeä valintakriteeri, jolla perheiden valinnanvapautta rajoitetaan (ks. Ball, Bowe & Gewirtz 2006). Huolimatta siitä, että painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen voi hakea koko kaupungin alueelta (ellei samaa painotusta ole tarjolla omalla oppilasalueella), on oppilaan asuinpaikalla ja koulumatkalla merkitystä, etenkin tilanteissa jossa muiden valintakriteerien vaatimukset täyttyvät samanlaisina. Painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen valitun oppilaan koulumatkakustannuksia ei kaupunki tue. Tässä on mahdollisuus oppilaiden valikoitumiseen sosiaalisin perustein, koska koulumatkan merkitys kouluvalinnassa on sidoksissa yhteiskuntaluokkaan (Seppänen 2006, 102; Ball, Bowe & Gewirtz 2006).

Perheen asuinpaikka ratkaisee pitkälle koulupaikan valinnanmahdollisuuden, koska painotettua ja kieliperusteista opetusta ei ole tarjolla tasapuolisesti koko laajan kaupungin alueella. Valintaopas puhuu kuitenkin koulun valinnasta oppilaan ja vanhempien mahdollisuutena, antaen hyvinkin myyvän kuvan ja koulujen vertailuun kannustavan vaikutelman. Samoin mm. Olarin koulun toimittama mainoskirje yläkouluvalintaa tekevän oppilaan vanhemmille korostaa vanhempien merkitystä kouluvalintaa tehtäessä. Pienillä sanoilla ja ilmaisuilla suljetaan tai avataan mahdollisuuksia. Asiakkaan, eli oppilaan ja perheen, valta on vain alemman tason valtaa; hakea tai olla hakematta (ottamatta kantaa siihen onko edellytyksiä tulla hyväksytyksi) erikoisluokalle painotettuun tai kieliperusteiseen opetukseen, lähikouluun tai toissijaiseen kouluun. palveluntuottajan valta on Foucault'laisittain ajateltuna hallitsijan valtaa; valta päättää elämästä ja kuolemasta, siitä kuka saa mahdollisuuden menestykseen ja kuka jätetään sen ulkopuolelle. Kuka saa osallistua ”vaativimmat sisältö- ja taitotavoitteet” (espoo.fi) tarjoavaan erikoisopetukseen ja kuka jää sen ulkopuolelle. palveluntuottaja päättää kriteerit ja valikoi asiakkaat. Koulun käyttämä vallan muoto voidaan ajatella pastoraalisena valtana, jonka tarkoituksena on pelastaa ja suojella alamaisia (oppilaita). (Popkewitz & Brennan 1998, 23 - 24.) Tutkimukseni valossa pelastuksen voi nähdä kohdistuvan vain osaan pelastusta hakevista,

kuten aluerehtorikin totesi tiedotustilaisuudessa, muilta alueilta tulevia oppilaita ei pääse painotettuun opetukseen (inf 7). Eli varmistaakseen valinnan haluamaansa opetukseen on hyvä asua lähellä koulua. Tällöin asumiskustannukset voivat nousta valinnan vapautta rajoittaviksi. Kuten Seppänenkin toteaa (2006, 108) luovat koulut ”sellaisia hakumekanismeja, joissa perheiden yhteiskuntaluokkasidonnainen ’itsevalikointi’ toteutuu”, eli koulut keskittyvät houkuttelemaan tiettyyn kohderyhmään kuuluvia oppilaita.

Espoon kaupungin virallisissa tavoitteissa, suomenkielisen opetustoimen visiona esitetty, alueellisesti tasapuolisten koulutusmahdollisuuksien ja -palveluiden tarjoaminen ei tutkimukseni mukaan toteudu (Vuosikertomus 2005, 21; espoo.fi). Painotettua ja kieliperusteista opetusta ei ole tasapuolisesti tarjolla kaikilla oppilasalueilla, vaan monipuolisin opetustarjonta painottuu eteläiseen Espooseen. Taloudelliset perusteet ovat kuitenkin käytännön toiminnassa tasapuolisuuden tavoitteita tärkeämpiä, kuten Suomenkielinen opetuslautakunta toteaa vastauksenaan valtuustokysymykseen Pohjois-Espoon lukion lakkauttamisesta (So 2005b; ks. Simola, Rinne & Kivirauma 2002).

”Pohjois-Espoon lukion lakkauttaminen heikentää Pohjois-Espoon palvelutarjontaa ja palveluiden alueellisesti tasa-arvoista jakautumista. Se on kuitenkin välttämätön toimenpide valtuuston päättämien säästötavoitteiden saavuttamiseksi ilman nykyistä rajumpia tuntikehysleikkauksia.” (So 2005b.)

Tutkimukseni tulosten perusteella espoolaisesta oppilaaksiottoprosessista voi todeta että todellisuutta on se, että viidennes espoolaisista 7. luokkien oppilaista on valikoituneita, eli eri tavalla paremmuusjärjestykseen asetettuja oppilaita. Todellisuutta on myös se, että suuri osa espoolaisista kouluista valikoi ainakin osan oppilaistaan, sekä se että valintakriteerit eivät ole kaikilta osin yhteneväisiä. Todellisuutta on myös se, että matka muodostuu useille espoolaisille oppilaille valikoitumisen esteeksi, eikä palveluita ole tasapuolisesti tarjolla ympäri kaupunkia, joten koulumarkkinat ovat jakautuneet alueellisesti. Todellisuutta on myös se, että toimijoiden positioita tarkasteltaessa havaitaan palvelun tuottajalla olevan valta valita asiakkaansa. Todellisuutta on kuitenkin myös se, että oppilaaksiottojärjestelmän puutteisiin on havahduttu ja niitä on pyritty korjaamaan kevään 2006 oppilaaksioton jälkeen.

Tutkimukseni tulosten myötä on tullut ilmi kysymyksiä, joita olisi hyvä tutkia lisää. Eli onko painotetun ja kieliperusteisen opetuksen tarjonta todelliseen kysyntään perustuvaa, etenkin kun tämä erikoisopetus keskittyy eteläisen Espoon alueelle? Entä haetaanko erikoisopetuksen tarjoamisella onnistumisen ja oivalluksen kokemuksia oppilaille heidän taustastaan riippumatta, vai keskitytäänkö tällä opetuksen erikoistarjonnalla ja sen maantieteellisellä sijoittelulla pitämään hyvät veronmaksajat tyytyväisinä?

Mitä tutkimusmatkaltani jäi käteen? Keskeisin havainto on, että kaupunki on eriarvoistumassa koulutuksellisesti, ellei asialle tehdä jotain. Olisi hyvä herättää julkista keskustelua painotetun ja kieliperusteisen opetuksen tarjonnan tasapuolisuudesta. Tarvitaan keskustelua siitä, minkälaista Espoota lapsille ja nuorille rakennetaan; onko painotettu ja kieliperusteinen opetus huippujen luomista vai onnistumisen mahdollisuuksien ja positiivisten kokemusten antamista oppilaille kotitaustasta huolimatta, kuten haastatteleman luottamushenkilö (inf 9) asiaa pohdiskeli.

Mitä merkitystä tutkimuksellani on espoolaisen koulutuspolitiikan kannalta tai tieteen kannalta? Näen asian niin, että tämä tutkimus voi toimia ajatuksien herättäjänä tasapuolisen ja monipuolisen opetustarjonnan turvaamista pohdittaessa. Jatkon kannalta olisi tärkeää selvittää painotetun ja kieliperusteisen opetuksen todellista kysyntää myös siellä missä sitä ei ole tarjolla tällä hetkellä. Tieteelliseltä kannalta tarkasteltuna tutkimukseni pyrkii olemaan puheenvuoro keskusteluun suomalaisen peruskoulun tavasta valita oppilaansa.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- Ahonen, S. 2001. Kuka tarvitse yhteistä koulua. 1990-luvun koulutuspoliittisen käänteen tarkastelua. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 155 - 184.
- Ahonen, S. 2003. Yhteinen koulu – tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Vastapaino. Tampere.
- Ahonen, S. 2004. Muutoksen toimijat 1900-luvun Suomen peruskoulupolitiikassa. Kasvatus 35 (3), 315 - 324.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere.
- Atjonen, P. 1993. Kunnan opetussuunnitelma koulun hallinnollisen ja pedagogisen kehittämisen kohteena ja välineenä. Peruskoulun ala-asteen luokanopettajien kokemukset ja käsityksen kunnan opetussuunnitelman laadinnasta, toteuttamisesta ja kehittämisestä. Kasvatus, 24 (4), 435 - 439.
- Ball, S.J. 1991. Management as moral technology. A Luddite analysis. Teoksessa Ball, S.J. (ed.) Foucault and education: disciplines and knowledge. Routledge. London. 153 - 167.
- Ball, S.J. 1998. Big Policies/Small World: an introduction to international perspectives in education policy. Comparative Education. 34 (2), 119 - 130.
- Ball, S.J. 2001. Globaalit toimintaperiaatteet ja kansalliset politiikat eurooppalaisessa koulutuksessa. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 21 - 43.
- Ball, S. J. 2006. Education Policy and Social Class. Routledge. London.
- Ball, S. J. 2006a. Standards in education. Privatisation, profit and values. Teoksessa Ball, S. J. Education Policy and Social Class. Routledge. London. 130 - 142.

- Ball, S.J. 2006b. Social justice in the head. Are we all libertarians now? Teoksessa Ball, S. J. Education Policy and Social Class. Routledge. London. 198 - 214.
- Ball, S.J. 2006c. Policy sociology and critical social research. Teoksessa Ball, S. J. Education Policy and Social Class. Routledge. London. 9 - 25.
- Ball, S. J., Bowe, R. & Gewirtz, S. 2006. Circuits of schooling. A sociological exploration of parental choice of school in social class contexts. Teoksessa Ball, S. J. Education Policy and Social Class. Routledge. London. 159 - 177.
- Ball, S.J. & Vincent, C. 2006. 'I heard it on the grapevine'. 'Hot' knowledge and school choice. Teoksessa Ball, S. J. Education Policy and Social Class. Routledge. London. 237 - 263.
- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Vastapaino. Tampere.
- Bernelius, V. 2005. Onko oppimistulokset valettu betoniin? Tutkimus Helsingin kaupunkirakenteen ja peruskoulujen välisestä yhteydestä ja kouluvalintojen vaikutuksista. Helsingin yliopisto, Maantieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Björklund, A., Clark, M.A., Edin, P-E., Fredriksson, P. & Krueger, A.B. 2005. The market comes to education in Sweden. An evaluation of Sweden's surprising school reforms. Russel Sage Foundation. New York.
- Bowe, R., Ball, S.J. & Gewirtz, S. 1994. „Parental choice“, consumption and social theory: the operation on micro-markets in education. British Journal of Educational Studies. 42 (1), 38 - 52.
- Broady, D. 1986. Piilo-opetussuunnitelma. Vastapaino. Tampere.
- Chubb, J.E. & Moe, T.M. 1990. Politics, Markets & America's Schools. The Brookings Institution. Washington, D.C.
- Coleman, J.S. 1992. Some points on choice in education. Sociology of Education. 65 (4), 260 - 262.
- Creswell, J.W. 1998. Qualitative inquiry and research design choosing among five traditions. Sage Publications. Thousand Oaks.

- Denzin, N.K. 1978. The research act: A theoretical introduction to social methods. McGraw-Hill. New York.
- Fitz, J., Taylor, C. & Gorard, S. 2002. Local education authorities and the regulation of educational markets: four case studies. *Research Papers in Education*. 17 (2), 125 - 146.
- Foucault, M. 1998. Seksuaalisuuden historia. Gaudeamus. Helsinki
- Foucault, M. 2000. Power. New Press. New York.
- Foucault, M. 2005a. Tarkkailla ja rangaista. Otava. Helsinki.
- Foucault, M. 2005b. Tiedon arkeologia. Vastapaino. Tampere.
- Friedman, M. & Friedman, R. 1982 Vapaus valita. Otava. Helsinki.
- Giddens, A. 2001. Sociology. Polity Press. Cambridge.
- Glennerster, H. 1991. Quasi-markets for education? *The Economic Journal*. 101 (408), 1268 - 1276.
- Gorard, S., Taylor, C. & Fitz, J. 2001. Social exclusion and public policy: The relationship between local school admission arrangements and segregation by poverty. *International Journal of Sociology and Social Policy*. 21 (4/5/6), 10 - 36.
- Heywood, A. 2003. Political ideologies. Palgrave Macmillan. New York.
- Hilpelä, J. 2001. Uusliberalistisen koulutuspolitiikan aatteellinen tausta. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) *Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit*. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 139 - 154.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Husa, Sari. 1999. Michel Foucault: Mikrovalta, kasvatus ja normalisoiminen. Teoksessa Aittola, T. (toim.) *Kasvatussosiologian teoreetikoita: uudesta kasvatussosiologiasta oppimisen kriittiseen tarkasteluun*. Gaudeamus. Helsinki. 58 - 80.

- Jakku-Sihvonen, R. & Heinonen, S. 2001. Johdatus koulutuksen uudistuvaan arviointikulttuuriin. Opetushallitus. Arviointi 1/2001.
- Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. 2001 Globaalin koulutuspolitiikan hyökyaalto. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 9 - 20.
- Johannesson, I.A., Lindbald, S. & Simola, H. 2002. An inevitable progress? Educational restructuring in Finland, Iceland and Sweden at the turn of the millenium. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 46 (3), 325 - 339.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 1993. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere. 75 - 108.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2002. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere. 54 - 97.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.
- Jokinen, K. & Saaristo, K. 2002. Suomalainen yhteiskunta. WSOY. Helsinki.
- Kivirauma, J. 2001. Kansainvälistymisen pakot: kohti eriarvoistavaa koulutuspolitiikkaa. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 73 - 90.
- Kuusinen, J. 1992. Hyvät, huonot ja keskinkertaiset. *Kasvatus* 23 (1), 47 - 56.
- Lahtinen, M., Lankinen, T., Penttilä, A. & Sulonen, A. 2001. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Tietosanoma. Helsinki.
- Langenhowe, L. van & Harré, R. 1995. Cultural stereotypes and positioning theory. *Journal of Theory of Social Behaviour*. 24 (4), 359 - 372.
- LeGrand, J. & Bartlett, W. 1993. Quasi-markets and social policy. Macmillan. London.

- Levin, H.M. & Belfield, C.R. 2006. The marketplace in education. In Lauder, H. Brown, P., Dillabough, J-A. & Halsey, A.H. (eds.) Education, Globalisation & Social Change. Oxford University Press Inc. New York. 620 - 641.
- Lindblad, S. 2001. Koulutus ja sen muuttuvat merkitykset pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 45 - 72.
- Marshall, J.D. 1991. Foucault and educational research. Teoksessa Ball, S.J. (toim.) Foucault and education: disciplines and knowledge. Routledge. London. 11 - 28.
- Naidoo, R. & Jamieson, I. 2005. Empowering participants or corroding learning? towards a research agenda on the impact of student consumerism in higher education. Journal of Education Policy. 20 (3), 267-281.
- Noden, P. 2000. Rediscovering the impact of marketisation: dimensions of social segregation in England's secondary schools, 1994-99. British journal of Sociology of Education, 21 (3), 371 - 390.
- Olssen, M. & Peters, M.A. 2005. Neoliberalism, higher education and the knowledge economy: from the free market to knowledge capitalism. Journal of Educational Policy. 20 (3), 313 - 345.
- Popkewitz, T.S. & Brennan, M. 1998. Restructuring on social and political theory in education: Foucault and a social epistemology of school practices. Teoksessa Popkewitz, T.S. & Brennan, M. (toim.) Foucault's challenge: discourse knowledge, and power in education. Teachers College Press. New York. 3 - 31.
- Perusopetuslaki. Opetustoimen lainsäädäntö 2004 Talentum. Helsinki.
- Power, M. 1999. The Audit Society. Rituals of Verification. Oxford University Press. Oxford.
- Rinne, R. 2001. Koulutuspolitiikan käänne ja nuorten syrjäytyminen. Teoksessa Jauhiainen, A., Rinne, R. & Tähtinen, J. (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku. 91 - 137.

- Rinne, R, Kivirauma, J. & Simola, H. 2002. Sprouts of the revisionist education policy or just slow readjustment? The Finnish case of educational restructuring. *Journal of Educational Policy*. 17 (3), 643 – 658.
- Rusanen, J., Muilu, T., Naukkarinen, A. & Colpaert, A. 1999. Huono-osaisuuden paikalliset pesäkkeet. *Tietoaika* 6/1999, 12 - 13.
- Savonen, H. 2002. Profiloituminen - paluu rinnakkaiskoulujärjestelmään? Syitä Helsingin yläasteiden suosituimmuuden vaihteluun. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Seppänen, P. 2003. Miten ja miksi kouluvalintapolitiikka tuli Suomen peruskouluun 1990-luvulla?. Kouluvalinnan lainsäädäntömuutokset sekä perustelut ja kritiikki kansainvälisessä valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 68(3), 175 - 187.
- Seppänen, P. 2004. Suomalaiskaupunkien ”eletyt koulumarkkinat” kansainvälisessä valossa. *Kasvatus* 35 (3), 286 - 304.
- Seppänen, P. 2006. Kouluvalintapolitiikka perusopetuksessa – suomalaiskaupunkien koulumarkkinat kansainvälisessä valossa. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku.
- Simola, H. 1995. Paljon vartijat. Suomalainen kansanopettaja valtiollisessa kouludiskurssissa 1860-luvulta 1990-luvulle. Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 137. Yliopistopaino. Helsinki.
- Simola, H. 2005. Koulukohtaiset oppimistulokset ja julkisuus. *Yhteiskuntapolitiikka*. 70 (2), 179 - 187.
- Simola, H., Rinne, R. & Kivirauma, J. 2002. Abdication of the education state or just shifting responsibilities? Constructing a new system of reason in Finnish schooling. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 46 (3), 237 - 246.
- Simola, H., Rinne, R., Varjo, J., Kauko, J. & Pitkänen, H. 2007. Quality assurance and evaluation (QAE) in Finnish basic schooling – a national model or just the unintended effects of radical decentralisation? A paper presented at the EERA annual conference, September 2007, Ghent, Belgium.

- Suoninen Eero 1999: 1. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino. Tampere. 17 - 36.
- Taylor, C. 2002. Geography of the “new” education market. Secondary school choice in England and Wales. Ashgate. Hampshire.
- Taylor, C., Fitz, J. & Gorard, S. 2005. Diversity, specialisation and equity in education. Oxford Review of Education. 31(1), 47 - 69.
- Taylor, C. & Gorard, S. 2001. 'Local schools for local children' and the role of residence in segregation. Occasional paper 39. www.cardiff.ac.uk/socsi/markets. luettu 1.3.2007.
- Taylor, C., Gorard, S. & Fitz, J. 2002. Market frustration? Educational Management Administration & Leadership. 30 (3), 243 - 260.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.
- Törrönen, J. 2000. Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Sosiologia 3, 243 - 255.
- Varjo, J. 2007. Kilpailukykyvaltion koululainsäädännön rakentuminen: Suomen eduskunta ja 1990-luvun koulutuspoliittinen käänne. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteen laitos.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3640-8> (12.4.2008)
- Wells, A.S. & Holme, J.J. 2005. Marketization in education: looking back to move forward with a stronger critique. In Bascia, N., Cumming, A., Datnow, A. Leithwood, K & Livingstone, D. (eds.) International handbook of Educational Policy. Springer. Dordrecht. 19 - 51.

Lähdemateriaali

Ammatilliset oppilaitokset ja lukiot. Lukuvuosi 2008 - 2009.
www.espoo.fi/koulutusoppaat.

- Erma, T. & Flinkman, M. 2007. Suomen peruskoulu on ylivertainen. Helsingin Sanomat 2.12.2007.
- Espoo alueittain 2006. www.espoo.fi. luettu 10.10.2007.
- Espoo.fi. Espoon kaupungin internet-sivut. www.espoo.fi
- Espoon kaupungin taskutilasto 2006. Espoon kaupunki, Kehittämis – ja tutkimusryhmä.
- Espoon koulupiirit aiotaan korvata uudella aluejaolla. Koulutoimenjohtajan mielestä muutos murentaisi koulujärjestelmän. 1991. Helsingin Sanomat 5.12.1991. <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/> .luettu 7.12.2006
- Helsingin Sanomat 15.6.2007. Lukioiden sisäänpääsyraja nousi Espoossa ja Vantaalla.
- ”Huolestuneet vanhemmat”, 2007. Lähikoulu ei olekaan lähin koulu. Länsiväylä 11.5.2007.
- Ksm 2000. Espoon eteläosien yleiskaava. Aasukasmielipiteitä ja näkemyksiä maankäyttövaihtoehtojen kehittämiseksi. Kaupunkisuunnittelukeskuksen muistioita C 28:2000. Espoon kaupunki. 2000.
- Maija, 2007. Keski-Espoon koulu imagoremonttiin. Länsiväylä. 18.5.2007.
- Manninen, A. 2007. Tutkija: koulupiirien rajoilla voi hillitä koulujen eriytymistä. Helsingin Sanomat 8.1.2007.
- ”Minna”, 2007. Lähikouluun pääsy ei ole itsestäänselvyys. Länsiväylä 6.5.2007.
- NetMOT 2008. Kielitoimiston sanakirja 1.0. <http://mot.kielikone.fi>
- Paakko, S. 2003. Espoon alueellinen erilaistuminen vuosina 1980-2000. Raportteja Espoosta 4/2003. Espoon kaupunki, palvelukeskus, Tieto- ja tutkimuspalvelut.
- Perusopetuksen ops 2007. Espoon suomenkielisen perusopetuksen opetussuunnitelma. [www.espoo.fi/opetus ja koulutus/suomenkielinen opetus/opetussuunnitelmat](http://www.espoo.fi/opetus_ja_koulutus/suomenkielinen_opetus/opetussuunnitelmat)

Raportteja Espoosta 2001. Espoon erilaiset alueet. Raportteja Espoosta 1/2001. Espoon kaupungin keskushallinto/tieto- ja tutkimuspalvelut.

Salmela, T. 1988. Alueet ja mielikuvat. Tutkimus kolmesta espoolaisesta asuinalueesta ja näistä alueista syntyneistä mielikuvista. Espoon sosiaalivirasto/Suunnittelutoimisto. Espoo.

Sk 1999. Suomenkielinen koulutuslautakunta 11.11.1999 § 7 Peruskoulujen oppilasalueiden muutokset lukuvuonna 2000 - 2001.

Sk 2000. Suomenkielinen koulutuslautakunta 16.11.2000 § 4 Peruskoulujen oppilasalueiden muutokset lukuvuonna 2001 - 2002.

Sk 2001. Suomenkielinen koulutuslautakunta 25.10.2001 § 4 Peruskoulujen oppilasalueiden muutokset lukuvuonna 2002 - 2003.

Sk 2002a. Suomenkielinen koulutuslautakunta 6.6.2002 § 5 Perusopetuksen palvelualueet.

Sk 2002b. Suomenkielinen koulutuslautakunta 13.11.2002 § 4 Perusopetuksen oppilaaksiottoa koskevat linjaukset.

Sk 2003a. Suomenkielinen koulutuslautakunta 22.10.2003 § 3 Perusopetuksen oppilaaksiottoa koskevien linjausten tarkentaminen.

Sk 2003b. Suomenkielinen koulutuslautakunta 19.11.2003 § 5 Painotetun opetuksen sekä montessoripedagogiikan mukaisen opetuksen järjestäminen.

Sk 2004a. Suomenkielinen koulutuslautakunta 9.6.2004 § 3 Painotetun opetuksen järjestäminen peruskouluissa uuden opetussuunnitelman ja tuntijaon mukaan.

Sk 2004b. Suomenkielinen koulutuslautakunta 13.10.2004 § 4 Perusopetuksen oppilaaksiottolinjausten muuttaminen.

So 2005a. Suomenkielinen opetuslautakunta 8.9.2005 § 3 Suomenkielisen opetustoimen kouluverkko.

- So 2005b. Suomenkielinen opetuslautakunta 8.9.2005 § 4 Pohjois-Espoon lukion lakkauttamisella vaarannetaan palvelujen tasapuolinen jakautuminen kuntalaisille, valtuustokysymys.
- So 2005c. Suomenkielinen opetuslautakunta 22.9.2005 § 6 Perusopetuksen oppilaaksottolinjausten muuttaminen.
- So 2006a. Suomenkielinen opetuslautakunta 6.4.2006 § 4 Lukuvuoden 2006-2007 oppilaspaikoista päättäminen.
- So 2006b. Suomenkielinen opetuslautakunta. 18.5.2006 § 11 Oikaisuvaatimus lukuvuoden 2006 – 2007 oppilaspaikkapäätöksestä Matinkylä-Olarin oppilasalueella.
- So 2006c. Suomenkielinen opetuslautakunta 15.6.2006 § 4 Espoon peruskoulujen kieliohjelman tarkistaminen.
- So 2006d. Suomenkielinen opetuslautakunta 31.8.2006 § 7 Keski-Espoon koulun vetovoimaisuuden kehittäminen.
- So 2007a. Suomenkielinen opetuslautakunta 15.3.2007 § 9 Espoon peruskoulujen kieliohjelman tarkistaminen.
- So 2007b. Suomenkielinen opetuslautakunta 29.3.2007 § 3 Perusopetuksen painotuksiin tehtävät tarkistukset.
- So 2007c. Suomenkielinen opetuslautakunta 25.9.2007 § 9 Oppilaaksiottoprosessin uudistaminen ja perusopetuksen oppilaaksiottoa koskevien linjausten muuttaminen.
- Suotu 2006. Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimittamat tiedot kevään 2006 7.luokkien oppilasvalinnoista
- Tervetuloa ekaluokalle. Lukuvuosi 2007 - 2008. www.espoo.fi/suko.
- Tilastoja Espoosta 2002. Espoo alueittain 2000-luvulla. Tilastoja Espoosta 1/2002. Espoon kaupungin keskushallinto/tieto- ja tutkimuspalvelut.
- To 2006. Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön toimintaohje 14.2.2006
- Vuosikertomus 2005. Espoon kaupunki.

Wikipedia 2007. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Oppikoulu>. Luettu 12.11.2007.

www.viherlaaksonlukio.fi. Luettu 24.2.2008.

Yko 2006. Yläkoululaisen opas. Opas 7. luokalle siirtyville ja heidän vanhemmilleen. Lukuvuosi 2006 - 2007. Espoon kaupunki.

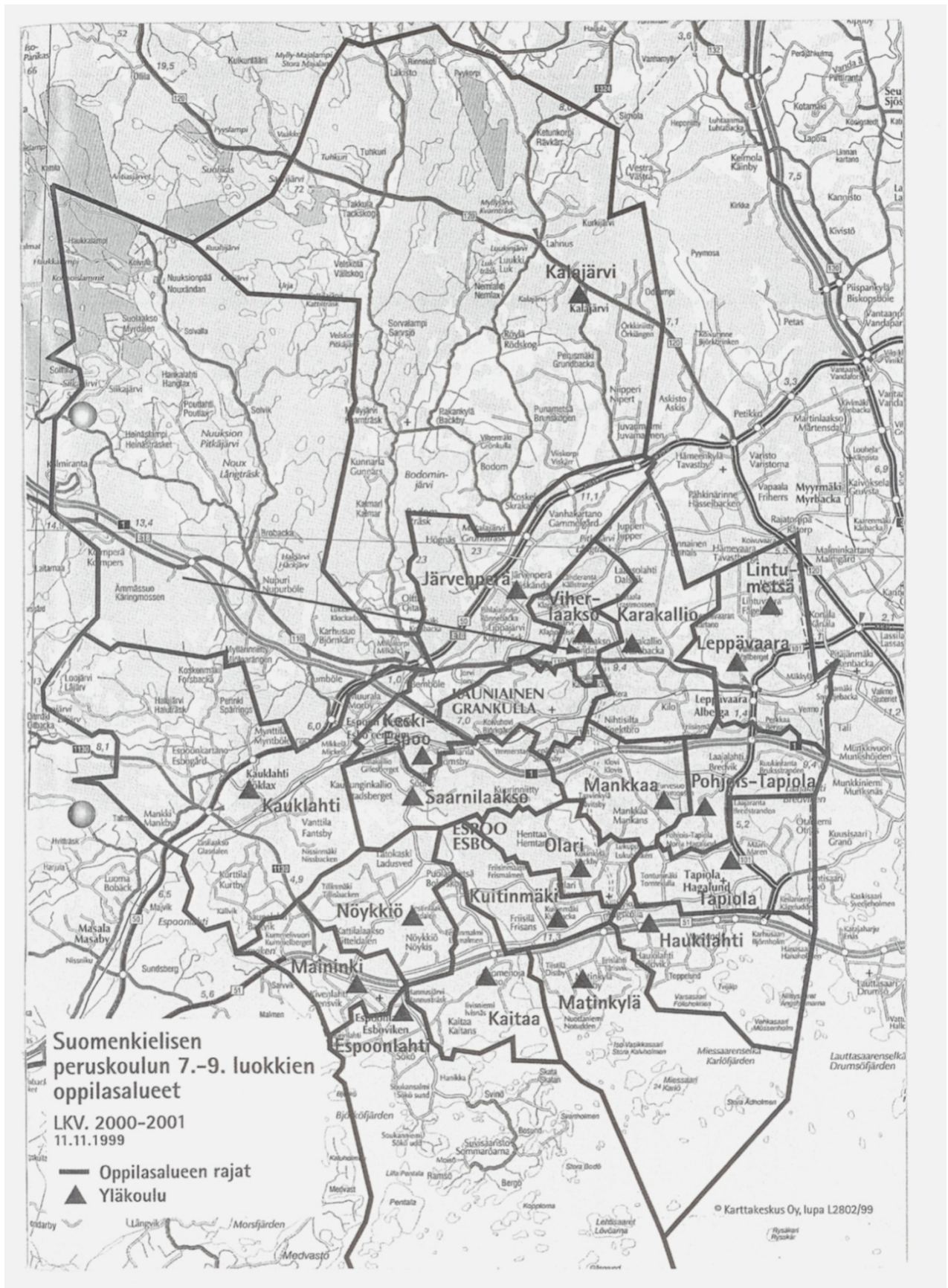
Kuvaluettelo

<i>Kuva 1 Oppilaaksioton muutoksen alkuvaiheet Espoossa 2000 - 2004 (Suomenkielisen koulutuslautakunnan pöytäkirjojen mukaan)</i>	38
<i>Kuva 2 Painotetun opetuksen tarjonta Espoon yläkouluissa lukuvuoteen 2003 - 2004 asti</i>	40
<i>Kuva 3 Oppilaaksioton muutosprosessin korjausvaiheet Espoossa 2004 - 2009 (Suomenkielisen koulutuslautakunnan ja nimenmuutoksen jälkeen Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjojen mukaan)</i>	43
<i>Kuva 4 Painotettu ja kieliperusteinen opetus Espoon yläkouluissa lukuvuonna 2006 – 2007</i>	45
<i>Kuva 5 Oppilaaksiottoprosessin aikataulun kolme eri vaihetta Espoossa keväällä 2006 (Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirjatietojen ja Yläkoululaisen oppaan tietojen mukaan)</i>	48
<i>Kuva 6 Haku- ja valintaprosessin kulku ja toimijat (kerätyn dokumenttiaineiston mukaan)</i>	63
<i>Kuva 7 Espoonlahden oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	67
<i>Kuva 8 Keski-Espoon oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	68
<i>Kuva 9 Pohjois-Espoon oppilasalueen 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	71
<i>Kuva 10 Itäisen Leppävaaran oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	72
<i>Kuva 11 Läntisen Leppävaaran oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	74
<i>Kuva 12 Matinkylä-Olarin oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	75
<i>Kuva 13 Tapiolan oppilasalue 7. luokan oppilaiden sijoittuminen yleisopetukseen sekä painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	77
<i>Kuva 14 Valikoituneiden ja yleisopetukseen otettujen 7. luokkien oppilaiden osuudet koulukohtaisesti Espoossa kevään 2006 oppilaaksiotossa (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	81
<i>Kuva 15 Oppilasaluekohtaisesti 7. luokkien oppilaiden jakautuminen painotetun ja kieliperusteisen opetuksen sekä yleisopetuksen välillä kevään 2006 oppilasvalinnassa (Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamien lukujen mukaan)</i>	94

Liiteluettelo

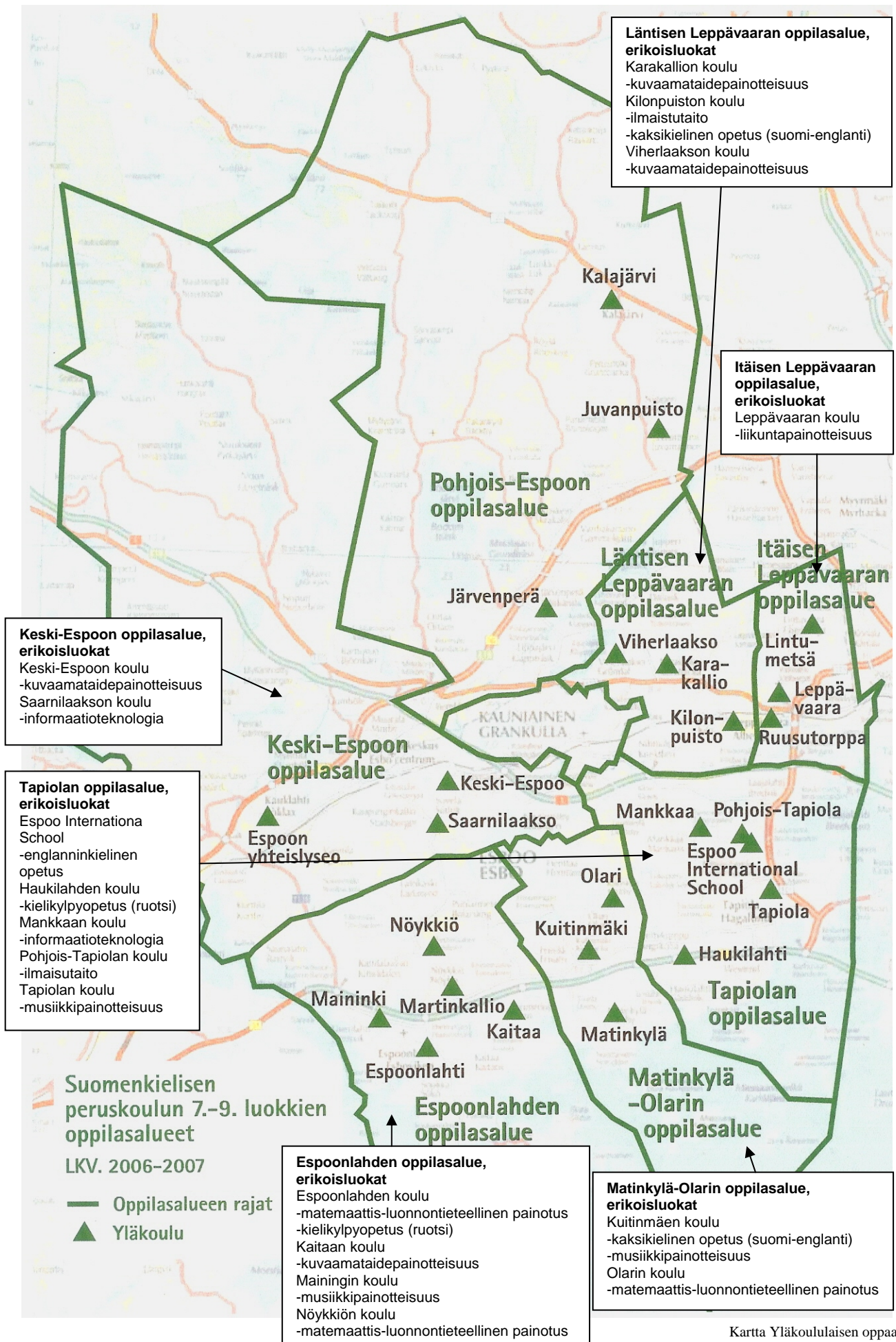
- Liite 1 Koulukohtaiset oppilasalueet lukuvuonna 2000-2001 (yläkoulu)
- Liite 2 Usean yläkoulun yhteiset oppilasalueet lukuvuonna 2006-2007 ja erikoisluokkien (painotettu ja kieliperusteinen opetus) sijainti
- Liite 3 Koulukohtaiset valikoitumisprosentit Espoossa keväällä 2006
- Liite 4 Painotuksiin hyväksymisprosentit Espoossa keväällä 2006
- Liite 5 Lähikoulutoive, toissijaiset haut ja oppilaspaikat kevät 2006
- Liite 6 Espoon yläkoulut, joissa on vieraskielisiä oppilaita keskimääräistä (6,5 %) enemmän vuonna 2005
- Liite 7 Kysymysluettelo
- Liite 8 Hakulomake peruskoulun 7.luokalle
- Liite 9 Hakemus/päätös koulunkäyntiin muussa kuin omassa lähikoulussa
- Liite 10 Painotettu opetus alakouluissa palvelualueittain Espoossa lukuvuonna 2006-2007
- Liite 11 Oppilasvalintakriteerit painotettuun opetuksen Espoossa Yläkoululaisen oppaan (2006) mukaan
- Liite 12 Oppilasvalintakriteerit kieliperusteiseen opetukseen Espoossa Yläkoululaisen oppaan (2006) mukaan

Liite 1. Koulukohtaiset oppilasalueet lukuvuonna 2000-2001 (yläkoulu)

Kartta on Suomenkielisen opetuksen tulossyksikön toimittama.

Liite 2. Usean yläkoulun yhteiset oppilasalueet lukuvuonna 2006 - 2007 ja erikoisluokkien (painotettu ja kieliperusteinen opetus) sijainti

Kartta Yläkoululaisen oppaasta (2006).
 Laatikoiden tiedot olen koontanut em. lähteestä.

Liite 3. Koulukohtaiset valikoitumisprosentit Espoossa keväällä 2006

Koulu	ENO	ILM	IT	KEN	KRU	KUV	LII	MLO	MUS	YLE	yht.	Valikoitu %
Espoonlahden oppilasalue												
Espoonlahden koulu	0	0	0	0	16	0	0	24	0	113	153	26
Kaitaan koulu	0	0	0	0	0	35	0	0	0	68	103	34
Mainingin koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	0	0	0	24	71	95	25
Martinkallion koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	76	76	0
Nöykkiön koulu	0	0	0	0	0	0	0	24	0	123	147	16
alue yht.	0	0	0	0	16	35	0	48	24	451	574	21
Keski-Espoon oppilasalue												
Espoon yhteislyseon koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	52	52	0
Kasavuoren koulu (Kauniainen)										48	48	
Keski-Espoon koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	5	0	0	0	49	54	9
Saarnilaakson koulu	0	0	18	0	0	0	0	0	0	99	117	15
alue yht.	0	0	18	0	0	5	0	0	0	248	271	9
Pohjois-Espoon oppilasalue												
Juvanpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	65	65	0
Järvenperän koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120	120	0
Kalajärven koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	71	71	0
alue yht.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	256	256	0
Itäisen Leppävaaran oppilasalue												
Leppävaaran koulu	0	0	0	0	0	0	20	0	0	80	100	20
Lintumetsän koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	112	112	0
Ruusutorpan koulu (yhtenäiskoulu)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	60	0
alue yht.	0	0	0	0	0	0	20	0	0	252	272	7
Läntisen Leppävaaran oppilasalue												
Karakallion koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	42	94	136	31
Kilonpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	0	9	0	24	0	0	0	0	0	67	100	32
Viherlaakson koulu	0	0	0	0	0	43	0	0	0	91	134	33
alue yht.	0	9	0	24	0	43	0	0	42	252	370	32
Matinkylä-Olarin oppilasalue												
Kuitinmäen koulu	0	0	0	30	0	0	0	0	16	68	114	40
Matinkylän koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	139	139	0
Olarin koulu	0	0	0	0	0	0	0	24	0	41	65	37
alue yht.	0	0	0	30	0	0	0	24	16	248	318	22
Tapiolan oppilasalue												
Espoo International School	55	0	0	0	0	0	0	0	0	0	55	100
Haukilahden koulu	0	0	0	0	24	0	0	0	0	72	96	25
Mankkaan koulu	0	0	20	0	0	0	0	0	0	96	116	17
Pohjois-Tapiolan koulu*	0	20	0	0	0	0	0	0	0	84	104	19
Tapiolan koulu	0	0	0	0	0	0	0	0	44	97	141	31
alue yht.	55	20	20	0	24	0	0	0	44	349	512	32
koko kaupunki yhteensä painotettu ja kieliperusteinen opetus yht.	55	29	38	54	40	83	20	72	126	2056	2573	20

Lyhennysten selitteet

ENO englanninkielinen opetus

KEN kaksikielinen opetus (suomi-englanti)

LII liikuntapainotteisuus

MUS musiikkipainotteisuus

Valikoitu % valikoitumisprosentti (= painotettuun ja kieliperusteiseen opetukseen päässeet oppilaat koulun kaikista 7. luokan oppilaista) *Pohjois-Tapiolan koulun ilmoituksen mukaan painotukseen hyväksyttiin 8 oppilasta, joten valikoitumisprosentti voi olla pienempi kuin taulukkoon merkitty. Taulukon tiedot ovat Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamia.

ILM ilmaistutaito IT informaatioteknologia

KRU kielikylpyopetus (ruotsi)

MLO matemaattis-luonnontieteellinen painotus

YLE yleisopetus

KUV kuvaamataidepainotteisuus

Liite 4. Painotuksiin hyväksymisprosentit Espoossa keväällä 2006⁵⁰

Koulu	painotus	haki	hyväksytty	hylätty	toteutus%
Espoonlahden oppilasalue					
Espoonlahden koulu*	mlo	75*	24*	14	32%
Kaitaan koulu	kuv	41	36	5	88%
Mainingin koulu (yhtenäiskoulu)	mus	24	24	0	100%
Nöykkiön koulu	mlo	51	24	27	47%
alue yht.		191	108	46	57%
Keski-Espoon oppilasalue					
Keski-Espoon koulu (yhtenäiskoulu)	kuv	5	5	0	100%
Saarnilaakson koulu	it	28	19	8	68%
alue yht.		33	24	8	73%
Itäisen Leppävaaran oppilasalue					
Leppävaaran koulu	lii	23	20	3	87%
alue yht.		23	20	3	87%
Läntisen Leppävaaran oppilasalue					
Karakallion koulu	mus	46	42	4	91%
Kilonpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	ilm	11	9	2	82%
Viherlaakson koulu	kuv	66	43	23	65%
alue yht.		123	94	29	76%
Matinkylä-Olarin oppilasalue					
Kuitinmäen koulu	mus	17	16	1	94%
Olarin koulu*	mlo	101*	24*	-	24%
alue yht.		118	40	1	34%
Tapiolan oppilasalue					
Mankkaan koulu	it	34	20	14	59%
Pohjois-Tapiolan koulu	ilm	24/-	20/8**	4	83%/-
Tapiolan koulu*	mus	75*	44*	-	59%
alue yht.		133/-	84/72	18	63%/-
Painotukset yhteensä					
	mlo yht.	227	72	41	32%
	kuv yht.	112	84	28	75%
	mus yht.	162	126	5	78%
	ilm yht.	35/-	29/17	6/-	83%/-
	lii yht.	23	20	3	87%
	it yht.	62	39	22	63%
	kaikki yht.	621/-	370/358	105/-	60%

*Merkitty koulun antama haki/pääsi –tieto.

**Pohjois-Tapiolan koulun osalta koululta tuli tieto 8 oppilaan hyväksymisestä, joten hyväksymisprosentin laskeminen on hankalaa; käytän sen takia tuloksissa kauttaviivaa.

Muiden koulujen osalta Suomenkielisen opetuksen tulosityksikön ilmoittamia suuntaa-antava tieto; hakijoiksi laskettu hyväksytyt ja hylätyt.

Lyhennysten selitteet

ILM ilmaistutaito

KUV kuvaamataidepainotteisuus

MLO matemaattis-luonnontieteellinen painotus

IT informaatioteknologia

LII liikuntapainotteisuus

MUS musiikkipainotteisuus

⁵⁰ Lukuvuodeksi 2006 - 2007 painotettuun opetukseen tehdyt oppilasvalinnat. Ei sisällä kieliperusteista opetusta.

Liite 5. Lähikoulutoive, toissijaiset haut ja oppilaspaikat kevät 2006

	Oppilaspaikat		Lähikoulutoive				Toissijaisena kouluun haku		
Koulu	ltk:n päätös	toteutuneet	ei esitetty	esitettiin	toteutui	toteutumis %	haki	hyväksytty	hylätty
Espoonlahden oppilasalue									
Espoonlahden koulu	134	153		128	96	75 %			
Kaitaan koulu	115	103		50	47	94 %			
Mainingin koulu (yhtenäiskoulu)	103	95		19	18	95 %			
Martinkallion koulu (yhtenäiskoulu)	74	76		66	50	76 %	2	2	0
Nöykkiön koulu	144	147		156	118	76 %	17	0	17
alue yht.	570	574	167	419	329	79 %			
			28 %						
Keski-Espoon oppilasalue									
Espoon yhteislyseon koulu	47	52		53	45	85 %	7	0	7
Kasavuoren koulu (Kauniainen)	38	48		43	38	88 %			
Keski-Espoon koulu (yhtenäiskoulu)	64	54		6	6	100 %			
Saarnilaakson koulu	120	117		99	91	92 %	7	1	6
alue yht.	269	271	67	201	180	90 %			
			25 %						
Pohjois-Espoon oppilasalue									
Juvanpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	69	65		49	42	86 %			
Järvenperän koulu	122	120		118	117	99 %	13	2	11
Kalajärven koulu (yhtenäiskoulu)	68	71		11	11	100 %			
alue yht.	259	256	78	178	170	96 %			
			31 %						
Itäisen Leppävaaran oppilasalue									
Leppävaaran koulu	83	100		23	23	100 %			
Lintumetsän koulu	109	112		126	109	87 %	1	1	0
Ruusutorpan koulu (yhtenäiskoulu)	63	60		23	21	91 %			
alue yht.	255	272	82	172	153	89 %			
			32 %						
Läntisen Leppävaaran oppilasalue									
Karakallion koulu	139	136		51	49	98 %	6	0	6
Kilonpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	78	100		39	39	100 %	1	1	0
Viiherlaakson koulu	134	134		139	87	63 %			
alue yht.	351	370	144	229	175	76 %			
			39 %						
Matinkylä-Olarin oppilasalue									
Kuitinmäen koulu	85	114		59	37	63 %	16	0	16
Matinkylän koulu	130	139		98	98	100 %			
Olarin koulu	66	65		80	42	53 %	14	0	14
alue yht.	281	318	75	237	177	75 %			
			24 %						
Tapiolan oppilasalue									
Espoo International School		55							
Haukilahden koulu	72	96		69	69	100 %	11	4	7
Mankkaan koulu	115	116		79	79	100 %			
Pohjois-Tapiolan koulu	100	104		90	79	88 %	7	0	7
Tapiolan koulu	145	141		100	94	94 %	10	3	7
alue yht.	432	512	118	338	321	95 %			
			26 %						
koko kaupunki yhteensä	2417	2573	731	1774	1505	85 %	112	14	98
yhteensä %			28 %	69 %	85 %		4 %	13 %	87 %

Lähteet: Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö ja Suomenkielisen opetuslautakunnan pöytäkirja 6.4.2006 (So 2006a)

**Liite 6. Espoon yläkoulut, joissa on vieraskielisiä oppilaita keskimääräistä (6,5%)
enemmän vuonna 2005**

Koulu	vieras- kieliset	oppilaita yhteensä	vieras- kielisiä%	koulutyyppi	painotettu tai kieliperusteinen opetus
Espoonlahden oppilasalue					
Mainingin koulu	78	553	14,10	yhtenäiskoulu	musiikki
Keski-Espoon oppilasalue					
Keski-Espoon koulu	140	406	34,48	yhtenäiskoulu	kuvaamataito
Itäisen Leppävaaran oppilasalue					
Leppävaaran koulu	72	271	26,57	yläkoulu	liikunta
Ruusutorpan koulu	82	483	16,98	yhtenäiskoulu	
Läntisen Leppävaaran oppilasalue					
Kilonpuiston koulu	73	591	12,35	yhtenäiskoulu	ilmaisutaito ja kaksikielinen opetus/engl.
Matinkylä-Olarin oppilasalue					
Matinkylän koulu	79	411	19,22	yläkoulu	
Tapiolan oppilasalue					
Espoo International School/EIS	34	160	21,25	yläkoulu	englanninkielistä opetusta

Lähteet: Suomenkielinen opetuslautakunta 31.8.2006 (So 2006c) ja Yläkoululaisen opas 2006

Liite 7. Kysymysluettelo

Suomenkielisestä opetuksen tulosityksiköstä tiedustelin koulukohtaisia oppilasvalintatietoja kaikkien suomenkielisten ylä- ja yhtenäiskoulujen osalta 7. luokalle lukuvuodeksi 2006 - 2007 keväällä 2006 hakeneista ja päässeistä seuraavilla kysymyksillä:

7. luokan oppilasvalinnat keväällä 2006 Espoossa

- 1) Kuinka monta oppilasta haki / pääsi kouluun?
- 2) Kuinka monta oppilasta tuli yleisopetukseen?
- 3) Kuinka moni sisään päässeistä oppilaista tuli aiempien kieliopintojen perusteella seuraavasti:
 - 3a) A1 kieli
 - 3b) A2 kieli
 - 3c) kielikylpy
 - 3d) kaksikielinen opetus
 - 3e) englanninkielinen
- 4) Kuinka moni oppilas haki/pääsi painotettuun opetukseen?
- 5) Kuinka moni oppilas haki/pääsi toissijaiseen kouluun (kouluunne –muodossa rehtoreilta kysyttäessä)?
- 6) Hakiko/pääsikö oman oppilasalueen ulkopuolelta oppilaita kouluun?
- 7) Hakiko/pääsikö oman palvelualueen ulkopuolelta oppilaita kouluun?

Rehtoreille esitin edellisten kysymysten lisäksi muutaman lisäkysymyksen:

- 8) Minkälainen työryhmä valmistelee koulun oppilaaksiottoa?
 - 8a) osallistujien ammattinimikkeet
 - 8b) osallistujan rooli/tehtävä työryhmässä
- 9) Minkälaisia muutoksia on tapahtunut oppilaiden hakeutumisessa kouluun palvelualuemallin käyttöönoton (lukuvuonna 2003 - 2004) myötä?
- 10) Minkälaisia muutoksia nyt käytössä oleva oppilaaksiottojärjestelmä kaipaisi?

Liite 8. Hakulomake peruskoulun 7. luokalle

ESPOON KAUPUNKI
Sivistystoimi
Suomenkielisen opetuksen tulosyksikkö

HAKULOMAKE
Peruskoulun 7. lk

Lue huolellisesti lomakkeen kääntöpuolella olevat täyttöohjeet. Lisätietoja saat myös "Yläkoululaisen oppaasta". Niiden oppilaiden, jotka jatkavat yhtenäisissä peruskouluissa 7. luokalle, ei tarvitse täyttää lomaketta. **Palauta lomake nykyiseen alakouluusi viimeistään 20.1.2006. Hakemus on sitova.**

1 PERUSTIEDOT	Oppilaan sukunimi ja etunimet (puhuttelunimi alleviivataan)		Äidinkieli (ellei suomi)
	Henkilötunnus		Kotipuhelin
	Kotiosoite		Postinumero ja -toimipaikka
	Huoltajan nimi		Puhelin päivisin
	Nykyinen koulu		Luokanopettaja
2 LÄHIKOULUTOIVE / SISÄRUSPERUSTE / LIITE	Lähikoulutoive (vain yksi koulu)		Sisäruusperuste (sisäruksen henkilötunnus)
	☐ Liitteenä lääkärin / asiantuntijan lausunto		
3 KIELIVALINNAT	Nykyiset A-kielet A1-kieli _____ A2-kieli/kielet _____		
	A2-kielestä luopuminen (ei koske A2 englantia) ☐ Luovun perustellusta syystä A2-kielen _____ opiskelusta 7. luokalta alkaen. Rasti ruutuun.		
	Perustelu: _____		
4 PAINOTUS	☐ Haen painotettua, englanninkieliseen, kaksikieliseen - tai kielikylpyopetukseen ☐ En hae (siirry kohtaan 5.)		
	Voit hakea enintään kahteen eri paikkaan. Merkitse 1:llä tärkein ja 2:llä toiseksi tärkein hakukohde.		
	Painotus	Koulu	
	Ilmaisutaito	☐ Kilonpuisto ☐ Pohjois-Tapiola	
	Musiikki	☐ Karakallio ☐ Kuitinmäki ☐ Maininki ☐ Tapiola	
	Liikunta	☐ Leppävaara	
	Kuvataide	☐ Kaitaa ☐ Keski-Espoo ☐ Viherlaakso	
	Matemaattis-luonnontieteelliset aineet	☐ Espoonlahti ☐ Nöykkiö ☐ Olari	
	Informaatioteknologia	☐ Mankkaa ☐ Saarnilaakso	
	Englanninkielinen opetus	☐ Espoo International School	
Kaksikielinen opetus (suomi-englanti)	☐ Kilonpuisto ☐ Kuitinmäki		
Kielikylpyopetus (ruotsi)	☐ Espoonlahti ☐ Haukilahti		
Harrastuneisuus ja muut perustelut			
Mikäli oppilas ei tule valituksi painotettuun opetukseen, lähikoulutoive huomioidaan kohdan 2 mukaisesti.			
5 PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUS	Oppilaan allekirjoitus ja nimen selvennys		Päiväys ja paikka
	Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys		Päiväys ja paikka
6 REHTORIN PÄÄTÖS PAINOTETTUUN OPETUKSEEN VALITSEMISESTÄ (päättös lähikoulusta tehdään erikseen)	☐ Valitsen oppilaan ☐ En valitse oppilasta _____ kouluun		
	Perustelu:		
	Rehtorin allekirjoitus ja nimen selvennys		
	Puhelinnumero	Päiväys ja paikka	

Päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kirjallinen valitus lähetetään Etelä-Suomen lääninhallitukseen, PL 110, 00521 HELSINKI. Lomakkeen kääntöpuolella on muutoksenhakuohje.

TIEDOKSI

Alkuperäinen: päättäjä

Kopiot: Huoltaja ja nykyinen alakoulu

Tämän lomakkeen täyttävät nykyiset 6. luokkalaiset, jotka ensi syksynä siirtyvät yläkouluun. Tällä lomakkeella voi hakea myös yläkoulussa annettavaan painotettuun opetukseen. **Huom!** Lomaketta ei kuitenkaan tarvitse täyttää sellaisen oppilaan, joka opiskelee yhtenäisessä peruskoulussa, eikä hae mihinkään painotukseen, vaan jatkaa omassa koulussaan myös yläkoulun ajan. Lomake palautetaan nykyiseen kouluun viimeistään 20.1.2006.

TÄYTTÖOHJEET

2. LÄHIKOULUTOIVE / SISARUUSPERUSTE / LIITE

Lähikoulutoive

Kirjoita tähän halutessasi sen koulun nimi, jonka toivoisit osoitettavan sinulle yläkouluksi. Huomaa, että koulun tulee olla sillä oppilasalueella, jossa asut. Tarkista myös koulussa opettavat kielet, jotta voit jatkaa alakoulussa aloittamiesi kielten opiskelua. Vain osa lähikoulutoiveista pystytään toteuttamaan. Voit jättää tämän kohdan myös tyhjäksi.

Sisaruusperuste

Jos sinulla on vanhempi sisar tai veli oman alueesi yläkoulussa 7. tai 8. luokalla lukuvuonna 2005-06 ja toivot samaan kouluun hänen kanssaan, kirjoita hänen henkilötunnuksensa tähän kohtaan. Sisaruksen tulee asua kanssasi samassa osoitteessa. Jos vanhempi sisaresi tai veljesi on painotetussa opetuksessa tai hänet on otettu toissijaiseen kouluun, ei sisaruusperustetta kuitenkaan sovelleta. Sisaruusperustetta ei myöskään sovelleta, jos siitä syntyy opetustoimelle koulumatkakustannuksia. Tarkista myös yläkoulussa opettavat kielet, jotta voit jatkaa alakoulussa aloittamiesi kielten opiskelua. Jos vanhempaa sisarusta ei ole tai et halua käyttää sisaruusperustetta, jätä tämä kohta tyhjäksi.

Lääkärin / asiantuntijan lausunto

Mikäli sinulla on terveydentilaasi liittyvä tai jokin muu erityinen syy, jolla on vaikutusta siihen, mikä koulu voidaan osoittaa lähikouluksesi, merkitse rasti ruutuun ja liitä oheen lausunto. Lausunto tulee olla lääkärin tai muun asiantuntijan antama. Palauta lausunto yhdessä lomakkeen kanssa nykyiseen kouluusi viimeistään 20.1.2006. Voit jättää tämän kohdan myös tyhjäksi.

3. KIELIVALINNAT

Nykyiset A-kielet

A1-kieli: Kirjoita tähän se kieli, jonka opiskelun olet aloittanut viimeistään 3. luokalla. (Huom! A1-kieli on kielikylpyopetuksessa ruotsi, kaksikielisessä ja englanninkielisessä opetuksessa englanti.)

A2-kieli/kielet: Kirjoita tähän se kieli, jonka opiskelun olet aloittanut 4. luokalla (kielikylpyopetuksessa englanti 3.luokalta).

A2-kielestä luopuminen

A2-kielen opiskelu jatkuu yläkouluun siirtyessä mutta perustellusta syystä siitä voi luopua. Tällaisia syitä ovat esim. oppimisvaikeudet. Tässä kohdassa antamasi tiedon perusteella alakoulun rehtori tekee päätöksen A2-kielestä luopumisesta. Opetuslautakunnan linjauksen mukaan englanti kuuluu kaikkien oppilaiden opiskeluohjelmaan.

4. PAINOTUS

Lue lisätietoja painotuksista, hakemisesta ja valintakriteereistä ko. koulujen esittelyteksteistä "Yläkoululaisen oppaasta".

HALLINTOVALITUSOSOITUS

Edellä mainittuun päätökseen saa hakea muutosta Etelä-Suomen lääninhallituksesta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valituksen saa tehdä

- se, jota päätös koskee
- se, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Asianomaisten katsotaan saaneen päätöksestä tiedon 7 päivän kuluessa päätöksen lähettämisestä tai saantitodistukseen tai tiedoksiantotodistukseen merkittynä päivänä. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon silloin, kun ko. pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi, siten kuin siitä on ennakolta ilmoitettu. Valituksessa on ilmoitettava

- valittajan tai valituksen laatijan yhteystiedot (nimi, ammatti, asuinkunta, postiosoite ja puhelinnumero virka-aikana)
- päätös, johon haetaan muutosta,
- miltä osin päätöksestä valitetaan ja muutos, joka siihen vaaditaan tehtäväksi sekä
- vaatimuksen perusteet

Valitus on valittajan tai sen muun laatijan allekirjoitettava. Valitukseen tulee liittää

- päätös, josta valitetaan, alkuperäisenä tai jäljennöksenä sekä
- todistus tiedoksisaantipäivästä.

Valitus on toimitettava virka-aikana ennen valitusajan päättymistä Etelä-Suomen lääninhallitukseen. Postiin valitus on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille ennen valitusajan päättymistä. Valituksen voi toimittaa ennen valitusajan päättymistä myös faksina omalla vastuulla. Alkuperäinen valitus on kuitenkin lähetettävä viipymättä.

ETELÄ-SUOMEN LÄÄNINHALLITUS

PL 110, 00521 HELSINKI

Puh. 020 516 121, Faksi 020 516 3139, Virka-aika 8 - 16:15

Liite 9. Hakemus/päätös koulunkäyntiin muussa kuin omassa lähikoulussa

ESPOON KAUPUNKI
Sivistystoimi

HAKEMUS / PÄÄTÖS

koulunkäynti muussa kuin omassa lähikoulussa

Hakemus toimitetaan siihen kouluun, johon oppilas hakee

1 OPPILAS	Oppilaan suku- ja etunimet	Henkilötunnus		
	Nykyinen lähiosoite	Postinumero ja -toimipaikka		
	Pvm (lähtien)	Kotikunta		
	Entinen osoite, mikäli hakemus perustuu asuinpaikan vaihdokseen	Postinumero ja -toimipaikka		
2 HUOLTAJA	Huoltajan suku- ja etunimet	Puhelin kotiin	Puhelin työhön	
	Osoite	Postinumero ja -toimipaikka		
3 KOULU	Oppilaalle osoitettu lähikoulu / koulu, jota oppilas käy	Luokka	A1-kieli	A2-kieli
	Koulu, johon oppilas hakee	Pvm (lähtien)	Luokka	
4 HAKEMUKSEN PERUSTELUT	<div style="border: 1px solid black; height: 150px; margin-bottom: 5px;"></div> ☐ erillinen liite			
5 ALLEKIRJOITUS	Huoltajan allekirjoitus	Päiväys		
6 HAETUN KOU- LUN REHTORIN LAUSUNTO VIERASKUNTA- LAISESTA HAKIJASTA	Puollan hakemusta ☐ lukuvuoden loppuun ☐ vuosiluokille			
	☐ En puolla hakemusta Perustelu			
	Rehtorin allekirjoitus		Päiväys	

Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö

Käyntiosoite
Kamreerintie 3 B
02770 ESPOO

Postiosoite
PL 31
02070 ESPOON KAUPUNKI

Puhelin
(09) 8165 2043
(09) 8165 2044

Faksi
(09) 8165 2042

7	Perusopetuslaki 28 §, suomenkielinen koulutuslautakunta 13.10.2004, 8 §	
HAETUN KOU- LUN REHTORIN PÄÄTÖS ESPOOLAISES- TA HAKIJASTA	☐ otan oppilaan kouluun _____ alkaen _____ vuosituokille _____	
	☐ oppilas saa jatkaa lukuvuoden loppuun asti tässä koulussa	
	☐ en ota oppilasta kouluun	
	Perustelu	
	Rehtorin allekirjoitus	Päiväys
	Nimen selvennys	Puhelinnumero
Huom! Jos oppilas otetaan muuhun kuin lähikouluun, huoltaja vastaa koulumatkakustannuksista.		
8	MUUTOKSEN- HAKUOHJE ☐ Liitteenä yksityiskohtainen muutoksenhakuohje	

Tiedoksi: •Alkuperäinen: päättäjä • Kopio: huoltaja, entinen koulu / oppilaalle osoitettu lähikoulu sekä asuinkunta, jos muu kuin Espoo

Ohjeita

Huoltaja jättää hakemuksensa siihen kouluun, johon oppilasta haetaan.

Perusopetuslain 6 §:n 2 momentin mukaan kunta osoittaa oppivelvolliselle lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen järjestämään opetusta. Perusopetuslain 28 §:n 1 momentin nojalla oppilaalla on oikeus käydä perusopetuslain 6 §:n 2 momentin tarkoittamaa koulua eli kunnan osoittamaa lähikoulua, joka Espoossa osoitetaan oppilaalle hänen omalta oppilasalueeltaan.

Perusopetuslain 28 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus hakea muuhun kuin kunnan osoittamaan kouluun.

Muuhun, ns. toissijaiseen kouluun valitsemisen edellytyksenä on, että koulun opetusryhmissä on vapaita oppilaspaikkoja.

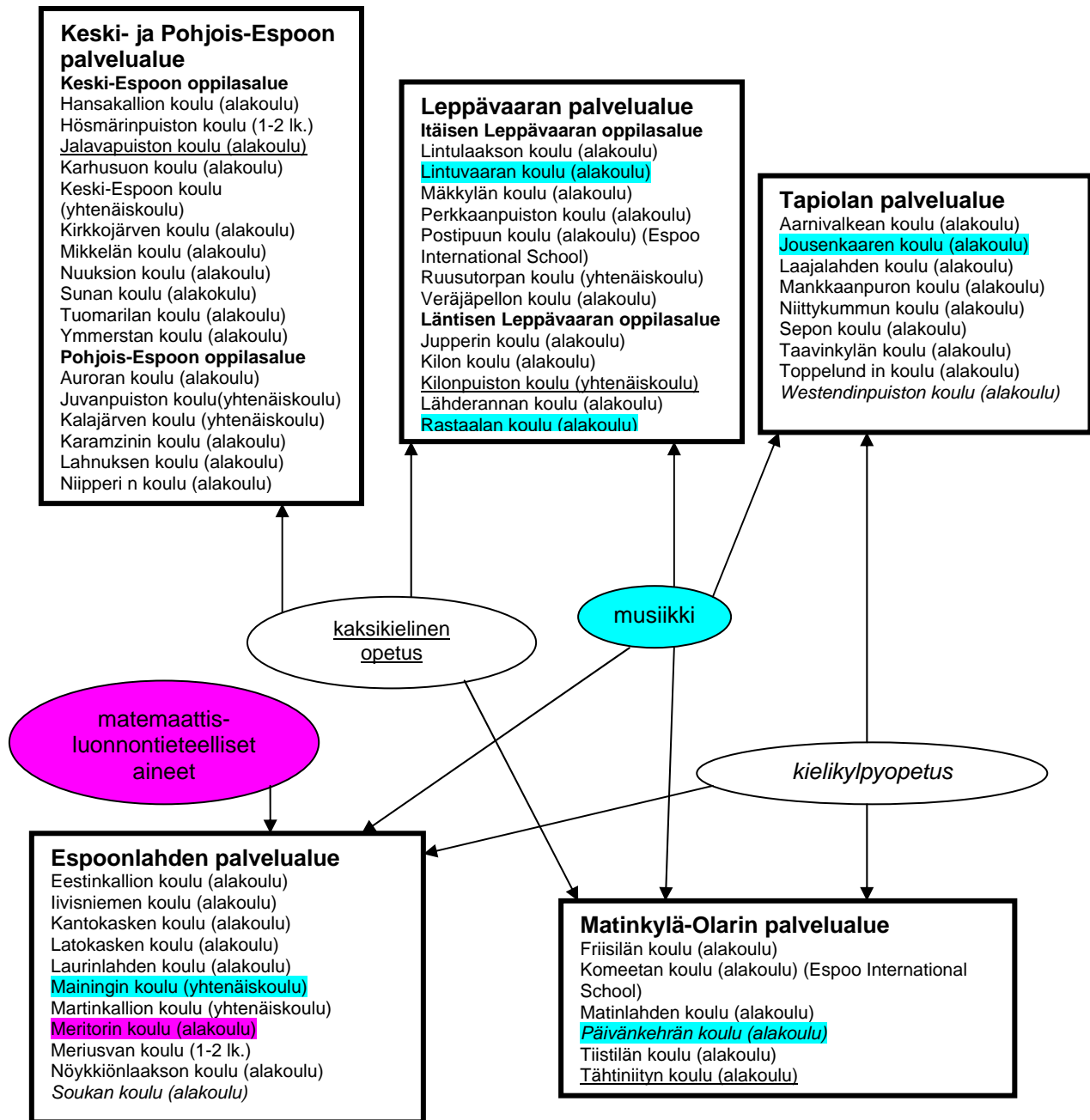
Muuhun kuin kunnan osoittamaan lähikouluun pyrkivät eli toissijaiset hakijat otetaan kouluun seuraavassa järjestyksessä(koulutuslautakunta 13.10.2004):

1. Etusijalla ovat ne hakijat, jotka haluavat jatkaa entisessä koulussaan, vaikka ovat muuttaneet pois koulun lähialueelta, mutta kuitenkin edelleen asuvat Espoossa.
2. Seuraavaksi otetaan omalta palvelualueelta pyrkivät hakijat koulumatkan lyhyiden mukaisessa järjestyksessä.
3. Vasta sen jälkeen, jos muuttaneiden ja oman palvelualueen hakijoiden ottamisen jälkeen jää tilaa, voidaan ottaa muilta palvelualueilta hakevia oppilaita matkan lyhyiden mukaisessa järjestyksessä.

Toisessa kunnassa asuva hakija voidaan ottaa huomioon vain, jos koulun opetusryhmissä edelleen on vapaita oppilaspaikkoja sen jälkeen, kun kaikki espoolaiset hakijat on otettu.

Toissijaisessa koulussa käyvien oppilaiden koulukuljetuksen kustannukset ovat koulutuslautakunnan erillisen päätöksen mukaisesti huoltajien vastuulla.

**Liite 10. Painotettu opetus alakouluissa palvelualueittain Espoossa
lukuvuonna 2006-2007**

(kielikylpyopetus merkitty kursivilla, kaksikielinen opetus alleviivattu)

(Tiedot kerätty www.espoo.fi -sivuilta keväällä 2007)

Liite 11. Oppilasvalintakriteerit painotettuun opetukseen Espoossa
Yläkoululaisen oppaan (2006) mukaan

Oppilasalue	Koulu	Ilmaisutaitopainotuksen valintakriteerit
Läntinen Leppävaara	Kilonpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	-vapaamuotoinen hakemus -kolmen parhaan taito- ja taideaineen arvosana -äidinkielen arvosana -harrastuneisuus
Tapiola	Pohjois-Tapiolan koulu	-vapaamuotoinen hakemus -kolmen parhaan taito- ja taideaineen arvosana -äidinkielen arvosana -harrastuneisuus

Oppilasalue	Koulu	Informaatioteknologiapainotuksen valintakriteerit
Keski-Espoo	Saarnilaakson koulu	-aikaisempi koulumenestys -valintakoe, joka mittaa oppilaan tietoteknisiä taitoja sekä matematiikan ja äidinkielen hallintaa
Tapiola	Mankkaan koulu	-painotukseen liittyvä testi -koulun pyytämä opettajan lausunto

Oppilasalue	Koulu	Kuvaamataidepainotuksen valintakriteerit
Espoonlahti	Kaitaan koulu	-työnäytteet 2-3 kpl eri tekniikoilla; piirustus- ja värienkäyttötaito sekä rohkea mielikuvituksen käyttö -vapaamuotoinen harrastuneisuudesta kertova kirjoitelma - viimeisin kuvaamataiteen arvosana
Keski-Espoo	Keski-Espoon koulu (yhtenäiskoulu)	-hakemuslomakkeen yhteydessä 3 itse valitsemaansa työtä -luokan täyttyessä viimeisin kuvataiteen arvosana
Läntinen Leppävaara	Viherlaakson koulu	-kolme työnäytettä; lyijykynä- tai hiilityö, jollakin liitutekniikalla toteutettu työ, vesi- tai peiteväri työ -harrastuneisuus (kerhot, kuvataidekoulut ym.) -viimeisin kuvataiteen arvosana

Oppilasalue	Koulu	Liikkuntapainotuksen valintakriteerit
Itäinen Leppävaara	Leppävaaran koulu	-valintatesti liikuntahallissa

Oppilasalue	Koulu	Matemaattis-luonnontieteellisen painotuksen valintakriteerit
Espoonlahti	Espoonlahden koulu	-testi -viimeisin matematiikan numero -opettajan lausunto
Espoonlahti	Nöykkiön koulu	-valintakoe -viimeisin äidinkielen ja matematiikan numero -painotetulla luokalla opiskellaan englantia syventävien opetusryhmien opetussuunnitelman mukaan
Matinkylä-Olari	Olarin koulu	-valintakoe muodostuu matematiikan ja luonnontiedon kokeista, jotka mittaavat perustietoja ja -taitoja, niiden soveltamista sekä harrastuneisuutta painotusaineissa

Oppilasalue	Koulu	Musiikkipainotuksen valintakriteerit
Espoonlahti	Mainingin koulu (yhtenäiskoulu)	-testi
Läntinen Leppävaara	Karakallion koulu	-musikaalisuustesti
Matinkylä-Olari	Kuitinmäen koulu	-valintakoe; laulu- ja soittonäyte, jossa esitetään ulko-opeteltu vapaavalintainen laulu ja soittokappale, sekä musikaalisuustesti, jossa rytmin, melodian ja sointujen toistotehtäviä sekä kaanonlaulua
Tapiola	Tapiolan koulu	-musikaalisuustesti

Liite 12. Oppilasvalintakriteerit kieliperusteiseen opetukseen Espoossa
Yläkoululaisen oppaan (2006) mukaan

Oppilasalue	Koulu	Kaksikielinen opetus (suomi-englanti)
Läntinen Leppävaara	Kilonpuiston koulu (yhtenäiskoulu)	-Espoossa asuva suomenkielinen oppilas -opiskellut ensisijaisesti kaksikielisessä opetuksessa tai englanninkielinen opetus Suomessa tai ulkomailla -viimeisin englannin ja suomen kielen arvosana -ulkomailta muuttavien osalta sovelletaan eurooppalaisen kielisalkun kriteeristöä -Espooseen muuttamassa olevat ehdollisesti; eli paikka vahvistuu jos muuttaa Espooseen
Matinkylä-Olari	Kuitinmäen koulu	-Espoossa asuva suomenkielinen oppilas -opiskellut ensisijaisesti kaksikielisessä opetuksessa tai englanninkielinen opetus Suomessa tai ulkomailla -viimeisin englannin ja suomen kielen arvosana -ulkomailta muuttavien osalta sovelletaan eurooppalaisen kielisalkun kriteeristöä -Espooseen muuttamassa olevat ehdollisesti; eli paikka vahvistuu jos muuttaa Espooseen

Oppilasalue	Koulu	Kielikylpyopetus opetus (ruotsi)
Espoonlahti	Espoonlahden koulu	-Espoossa asuva suomenkielinen oppilas -kielikylpyopetus alaluokilla -6. lk ruotsin ja suomen kielen viimeisin arvosana -koulumatkan pituus -jos ryhmässä tilaa, voidaan ottaa myös vieraspaikkakuntalaisia
Tapiola	Haukilahden koulu	-Espoossa asuva suomenkielinen oppilas -kielikylpyopetus alaluokilla -6. lk ruotsin ja suomen kielen viimeisin arvosana -koulumatkan pituus -jos ryhmässä tilaa, voidaan ottaa myös vieraspaikkakuntalaisia

Oppilasalue	Koulu	Englanninkielinen opetus
Tapiola	Espoo International School	-erinomainen englanninkielen taito -Komeetan ja Postipuun koulujen ulkopuolelta tuleville testi